

Título: Tots els barris de Barcelona.

Autor: Jaume Fabre;Josep M. Huertas

Fecha: 01/01/1980

Número: 0071

DADES SOBRE SANTS

Límits: Estació de metro de San Ramon, avinguda de Madrid, plaça del Centre, carrer de Berlín, avinguda de la Infanta Carlota, estació de Sants, carrer de l'Espeña Industrial, carrer de Joanot Martorell, carrer de la Ferreria, plaça de la Farga, carrer de la Noguera Pallaresa, carrer del Manzanares, carrer d'Andalusia, estació de metro de la Bordeta, Riera Blanca.

Superfície: 150 hectarees

Població: 65.000 habitants

Densitat: 430 hab/HA

Ensenyament: Escoles Bressol del Patronat Municipal: Guinbó (Olzinelles, 30) Escoles estatals: Jaume I (Melchor de Palau, 134)

Fray Ramon Pané (Witardo, 8)

Lluis Vives (Canalejas, 107)

Gayarre (Gayarre, 54)

Perú (Sagunt, 92)

Instituts d'ensenyament mitjà: Emperador Carlos (Enric Bargés, 9)

Espais lliures: Cotxeres de Sants

Jardins de Can Mantega

Places del Centre, d'Osca, de Málaga i de Salvador Anglad (Verd per habitant: 1 m²)

Sanitat: Ambulatori (Numancia 23)

Consultori Carreras Candi, 99

Esport: Res públic

~~San Crist, 63 (jackets)~~
~~Riu Marti (jackets)~~

~~Privat: G.E. Mediterrani (Galileu, 49): piscina~~

~~BRU-MONT (Comtes de Bell-lloc, 142): piscina i poliesportiu~~
~~Parroquia Dolors (Begun, 6): pista bàsquet~~

~~Escolar: INEM Emperador Carlos (Enric Bargés, 9)~~

~~Institució Montserrat (Sant Crist, 60)~~

Locals socials: Centre Social de Sants (Olzinelles, 30)

Centre Catòlic de Sants (Jocs Florals, 33)

Orfeó de Sants (Escacs BIM): Sants, 71.

UEC - Arxiu Històric: Jocs Florals, 51.

Ateneu Enciclopèdic Sempre Avant: Riego, 28

Ateneu Llibertari: Burgos, 55

Associació de Veïns Sants-Sol de Baix: Tenor Massini, 73

Unió Esportiva de Sants: Sants 88. (Secció ciclista: Alcolea /12, 10)

Centre Ciclista Excursionista de Sants: Port-Bou, 13

Cooperativa la Popular (Unió de la Terra Alta a Barcelona, Orfeó Canigó), Premià, 13-15.

Cooperativa la Nova Obrera (Ballet Ciutat Comtal, Societat Colomòfila, Societat Aucellaire, Penya Ciclista Clips) Sant Crist, 39

Associació de veïns, comerciants i industrials del Triangle de Sants (E^v Planes, 15) ~~XXXXXXXXXX~~

Parròquia Mare de Déu dels Dolors (Agrupament Escolta Skues, JAC Club de Bàsquet): Begur, 8

Parròquia de Sant Joan Maria Vianney (Agrupament Escolta Foc i Espurnes): Melchor de Palau, 56

Parròquia de Santa Maria de Sants (Agrupament Escolta Puig i Moliner, MIJAC): Plaça de Màlaga

~~Parròquia de Sant Joan Maria Vianney (Agrupament Escolta Foc i Espurnes)~~
Institució Montserrat (Aula de teatre i club de bàsquet): Sant Crist, 60

Catalunya Escacs Club & Robrenyo, 24, 1ª

Foment Català d'Ajut i Serveis: Badal, 121, 1ª

Centre Filatèlic i Numismàtic de Sants-Hostafrancs: Sants, 142, 7ª

Club de Billar Sants: Sants, 88

Club d'"enganches" i equitació de Barcelona: Melchor de Palau, 77

Assemblea Apostòlica de la Fe en Crist Jesús: Pavia 91

Esglésies evangèliques: Carreras Candi, 60, Violant d'Hongria, 1136,

Jocs Florals, 70, Alcolea, 66, i Jaume Roig, 14.

Acqua Club (activitats subacuàtiques): Jocs Florals, 58

~~Societat Coral La Vinya (Salou, 12)~~
Societat Coral La Vinya (Salou, 12)

Societat Coral La Papallona: Collblanc, 72

~~Societat Coral La Vinya (Salou, 12)~~

Partit dels Socialistes de Catalunya: Jocs Florals, 49.

Partit Socialista Unificat de Catalunya: Olzinelles, 26

Casal d'Esquerra Republicana:

Convergència Democràtica de Catalunya: Sants, 371

~~Centres de Catalunya (UCD): Sants,~~

~~Entitats sense local social propi (acostumen a reunir-se en bars fixes):~~ Societat Coral Tenor Massini, i els següents clubs de futbol aficionats: Barcelonense, Batlló, Burgos, Galícia, Mundial, Sant Medir, Esportiu Condal, Esportiu de Sants, Larrau, Esporting Flomesta, S.E. Mercat Nou, i U.E. Bassegoda.

5-2 ~~inexistència~~ ~~de~~ Falange

tament amb el comissariat de la Vivenda. A partir de 1939 va ser el local de la Falange, i un cop dissolt el Movimiento, a la mort de Franco, ha estat cedit pel governador civil a l'organització juvenil Escoltes Catalans. Altres entitats del barri no estan però d'acord amb aquesta cessió en exclusivament d'un magnífic local que roman així desaprofitat i actualment s'és en negociacions per a convertir-lo en Casal de Joventut del barri.

Un altre local de Falange al barri, al passatge Serra i Aroça, després d'estar uns anys desocupat, ha tornat a registrar moviment de grups presumptament ultradretans quan ~~algunes~~ les entitats del barri van començar-lo a reivindicar.

5-4 costat ⁽²³⁾ Els dos consultoris promesos, al carrer Rei Martí i al carrer del Sant Crist van ser efectivament inaugurats poc després, i funcionen en l'actualitat. El del carrer Tenor Massini, en canvi, va deixar de prestar servei i el seu local, que era llogat per l'Obra del 18 de julio, és ocupat en l'actualitat per l'Associació de Veïns de Sants-Sol de Baix. També és recent l'obertura d'un centre d'escola per a jubilats al carrer Leyva, fet per la Caixa d'Estalvis.

5-5 i 1979, quan en vigílies de les eleccions municipals l'empresa, de la qual n'era soci capitalista el candidat a alcalde per Convergència Democràtica, Xavier Millet, va fer reestructuració de plantilla. Els obrers van fer acte de presència a tots els mitings de l'aspirant a alcalde i la seva campanya va restar així notablement enterbolida.

Del pas de moltes fàbriques resten també els noms de alguns carrers ~~Sants~~ ^{Cros}, La Farga, l'Espanya Industrial-- i les naus encara no enderrocades del Vapor Vell ²⁵.

5-8 dora com ja feien altres ateneus semblants. Creat en 1933, a partir de 1939 els seus locals ^{de lloguer} del carrer Riego ^(contornada a la carretera) foren ocupats per la Secció Femenina de Falange i el Gremi de Comerciants ~~de Sants~~ fins el mes de gener de 1977. ^{el mes de juny de} l'any següent, l'Ateneu, reconstruït a partir d'antics socis, reemprenia les seves activitats ~~al mateix local~~ ^{en un altre local del carrer Riego, el número 28, ja que no havia estat possible tornar a Hojar el permís}

5-3
Des que la guerra va acabar, Sants no ha guanyat ni una sola escola estatal, encara que sí el districte VII, al qual pertanyen els barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta. Més amunt de la avinguda de Madrid, entre ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ Galileu i Joan Güell s'hi ha fet ~~l'escola~~ a finals dels anys setanta l'escola Barcelona, que ha desenvolupat una interessant experiència pedagògica de bilingüisme que ha servit, més que res, per a demostrar l'ambigüitat i problemes del plantejament bilingüista, tan discutit. Però és ja en territori de les Corts, i encara que hi vagin criatures de Sants, hem de prescindir-ne en aquest estudi.

Així, la única cosa nova que s'ha fet a Sants ha sigut ~~els~~ edificis actuals de l'escola estatal ^(Superior i Jaume I. Sants) ~~l'escola~~ ~~xx~~ ja existien, de fet com a tal, en el mateix lloc actual, ^(la primera) a cavall entre Sants ^(Hostafrancs) i la Bordeta. ^(és el costat de) La fàbrica d'olis Garcia Fossas, ^(d'aquesta fàbrica) ~~coneguda com la Fanga~~ ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ va incendiar-se el 12 de setembre de 1975, i va deixar inservible ^(l'antic) el casalot-escola Gayarre, ^(que era) ~~que ara és un~~ ~~xxxxxxxxxxxx~~ en molt males condicions. ~~xxxxxxxxxx~~ La mainada que hi anava va ser repartida, ~~xxxxxxxxxx~~ ~~1975-76~~ durant tres cursos, entre la casa de Caritat i uns locals del carrer Olzinelles, mentres s'aixecava ~~un~~ nou edifici ~~xx~~ escolar, l'actual escola Gayarre.

L'escola Ramon Pané, que tenia dues seccions, ^(una per a nens) una per a nens al carrer Melchor de Palau, ^(i una per a nenes al carrer Witardo, i) una per a nenes al carrer Witardo, són ara, a partir de la introducció de la coeducació a l'escola pública, dues escoles amb nom diferent: Ramon Pané i Jaume I. Però ^(de la primera és) els locals ~~són~~ els mateixos. ^(l'altre és fet nou. Però els empleaments són els mateixos)

La Lluís Vives, coneguda popularment com "l'Olivereta", a causa del nom de la casa de pagés en els terrenys de la qual fou bastit l'edifici actual, és en un extrem del barri, al límit amb ~~el~~ l'hospitaletenc de la Torrassa. El seu origen és una història allissonadora:

Pel maig de 1918 tingué lloc al teatre círcol de Sants un acte destinat a demanar una escola pública per a la barriada, després del qual es recolliren signatures entre els veïns. El mateix mes --el diumenge 12 al matí-- es concentraren al pati del Círcol representants de les entitats patrocinadores de la campanya i un crescut nombre de veïns de la barriada, entre els quals hi havia un gros estol de nens i nenes. Obrí la comitiva una parella de

Pero les obres de l'Obervatori com les d'altres d'espais escolars barcelonins promoguts per la Comissió de Cultura, van quedar interrompudes pel cop d'Estat de Primo de Rivera, i no va poder ser inaugurat fins a després de la proclamació de la República.

guardies municipals i formaren part de la desfilada unes pancartes que deien: "Volem l'escola formosa", "El poble té dret a la cultura", "Vetllem per l'educació dels nostres fills". Una representació de manifestants lliuraren la instància i les signatures que l'acompanyaven a l'alcalde, que els esperava a l'Ajuntament. L'any següent, ⁽¹¹⁾ ~~1919~~ ¹⁹¹⁹ ~~seu~~ ^{començava} edifici el col·legi Lluís Vives. Recordem que el 1916 s'havia constituït a l'Ajuntament de Barcelona la cèlebre Comissió de Cultura que desenvolupà una tasca important en el terreny de l'escolarització fins a l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera, i que el 14 de juny de 1917 era aprovat el "Pla ~~general~~ General de distribució d'edificis escolars" que era l'iniciació d'un pacte amb l'Estat per tal de construir grans edificis on allotjar els infants sense ~~escola~~ ^{escola}.

En el terreny preescolar hi ha, a més de les places de parvulari de les escoles esmentades, el parvulari de l'escola Miquel Bleach, situat al carrer de Miquel Angel. Encara que l'escola és a Hostafrancs, amb aules d'EGB, les aules de parvulari ~~han funcionat~~ --només dues-- han funcionat al local del carrer Miquel Angel, que és a Sants. A la pràctica, poques criatures d'aquest parvulari passen després a fer l'EGB a la Miquel Bleach, però oficialment segueix constant com a secció d'aquest. Per al futur, aquesta dicotomia desapareixerà, ja que les reformes que s'estan portant a terme a l'escola Miquel Bleach suposaran, apart de millores substancials en les condicions físiques de l'edifici, que ~~les aules de parvulari~~ les aules de parvulari siguin allà mateix. El local del carrer Miquel Angel podria ser destinat a escola-bressol o, simplement, deixar de prestar servei escolar, ja que és llogat.

Quant a escoles-bressol, la única que hi ha pública és Guinbó, al mateix edifici que el Centre Social de Sants. Creada, com aquest, per gent procedent de la parroquia de Sant Medir, va incorporar-se al Patronat Municipal d'Escoles-Bressol quan el batlle Socias creà aquesta institució. Comparativament amb d'altres guarderies públiques --per exemple la propera l'Esquirol, al carrer Sanguet, ja a la Bordeta-- Guinbó funciona en un local de condicions molt bones quant a espai, i ha assolit des de la seva creació un gran prestigi pedagògic.

En el futur, haurà de funcionar una altra escola-bressol municipal als terrenys de les cotxeres.

S-6
Ha reemprés les seves activitats el 1978, en un altre local (Riego 28). El d'abans de la guerra fou ocupat per Falange fins 1977.

S-7
El gendre de Vicenç Febrer, president d'aquesta entitat pràcticament inactiva després de la guerra, l'utilitza com magatzem de vins. Antics socis voldrien que revertís al barri, ja que el Gremi no funciona ja com a tal.

S-9
certa importància a Sants. La piscina existent al carrer Galileo, on s'instal·là el club el 1944 en ~~antigues~~ terreny del ~~lloc~~ Vapor Vell (28), ha estat traslladada al carrer Regent Mendieta, ja que era afectada per la perllongació del carrer Joan Güell.

NOTES PEU PAGINA 149

19. D'un fullet sobre l'escola que es conserva a l'Arxiu Històric de Sants.

20. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: L'ensenyament popular a Catalunya, de l'adveniment de la República a juliol de 1937. Barcelona, 1937.

NOTA PEU PAGINA 155

25 - Vegem la nota b al final del capítol.

NOTA PEU PAGINA 163

28 - Vegem la nota b al final del capítol

De 1975 ençà, Sants ha vist nèixer ^{i créixer} dues noves associacions de veïns que, sense voler fer la competència al Centre Social, han complementat la seva tasca en sectors específics del barri: la de Sants-Sol de Baix, i la del Triangle de Sants. D'altra banda, la de Badal, Brasil i Adjacents, creada bàsicament per la defensa dels interessos que el cinturó de ronda conculcava, ~~anomenat~~ es diu ara de Badal, Brasil, Bordeta y es coneguda popularment, cosa lògica, com l'associació de les tres bes.

Aquesta última és la que va coordinar bàsicament la lluita per la defensa de la plaça Vázquez de Mella, iniciada l'abril de 1976, ~~iniciada~~ al mateix temps que la primera edició d'aquest llibre veia la llum, i de fet, encara no resolta.

La història de la plaça comença de fet l'any 1879, quan el municipi de Sants era encara independent. Un pla urbanístic aprovat aleshores declarava la plaça com edificable. Un altra pla de 1930, aquest ja de l'Ajuntament de Barcelona, mantenia la desaparició de la plaça com a conseqüència d'un "projecte de noves alineacions del carrer 11, entre el de Sants i el de París". Aquestes alineacions que suprimien la plaça van ser mantingudes per la Comissió d'Urbanisme en el pla especial del Cinturó de Ronda de 1969.

Va fer-se el cinturó de ronda, ~~ex~~ i, a la vegada que va fer desaparèixer les properes places de la Fortuna i de Víctor Balaguer, va retallar un bon tros de la placa Vazquez de Mella. Però el que restava seguia essent, encara que edificable, de propietat municipal. L'Ajuntament ho va vendre als propietaris de la fàbrica de cerveses ^(--"La Moravia"--) veïna per 1.900.000 pessetes, i com a compensació pel fet que el cinturó els havia retallat també un tros de magatzem. Una venda d'aquest tipus no pot fer-la legalment l'Ajuntament si no és aprovada en Consell de Ministres. I ~~no~~ aquest tràmit no es va fer. A més, el mes de maig de 1975 va arribar la famosa sentència del Tribunal Suprem declarant il.legal l'aprobació del traçat del primer cinturó de ronda. Ja era fet, però la decissió del Suprem declarava, lògicament, igualment il.legal~~s~~ totes les operacions colaterals relacionades amb el cinturó, com era el cas de la plaça Vazquez de Mella.

Antic edifici que hi havia al costat de la plaça i

Malgrat tot això, a començaments de 1976 la plaça ~~va~~ ~~ser~~ ~~reconstruïda~~

~~després d'endinsar l'edifici~~ ~~concreta~~

§

obres d'edificació. La reacció dels veïns fou immediata. Les valles van ser aterrades, i les concentracions eren diàries, i van iniciar-se gestions davant l'Ajuntament.

~~L'ajuntament va decidir el 22 de febrer de 1976 suspendre les llicències d'edificació concedides anteriorment.~~

44 Negociacions amb la constructora --Alvarez Valls-- proposaven la cessió per part d'aquesta de la meitat del solar com a plaça pública a canvi de poder edificar l'altra meitat. Però la constructora va fer cas omís a tot i va anar accelerant el ritme de construcció. Noves reaccions dels veïns van arribar a desmuntar encofrats per impedir l'avanç de les obres, fins que el 22 de febrer de 1977 l'alcalde va signar un decret suspent les llicències d'edificació concedides anteriorment. Des d'aleshores, les obres son aturades, a l'espera que els tribunals decideixen sobre el recurs presentat per l'empresa constructora contra el decret municipal.

L'associació del Triangle de Sants va nèixer ^{el 1977} com a conseqüència de la incomunicació que les obres de l'estació de Sants varen crear en aquest figurat triangle delimitat pel carrer de Sant Antoni, la carretera, ~~de~~ i l'Espanya Industrial. El mur aixecat per Renfe va deixar tancat ~~el~~ l'eixampliat carrer de Sant Antoni, per la banda de mar, i sense comunicació possible amb els carrers transversals: Alcolea, Salou, Riego... L'accés al mercat havia quedat enormement complicat. Per això la tasca principal de l'associació ha estat aconseguir escales que servessin l'obstacle. La primera la van fer ells mateixos, al carrer Salou, de manera artesanal, i l'alcalde Font Altaba, en la seva curta etapa de mandat accidental, ⁽¹⁹⁷⁹⁾ va completar-la i perfeccionar-la tot recordant que ell havia nascut a un carrer del triangle. Posteriorment han estat asfaltats ~~molts~~ diversos carrers del barri i s'han aconseguit altres millores d'infraestructura. El centre d'aquest sector es, obviament, la plaça d'Osca.

Finalment, l'associació de veïns de Sants-Sol de Baix, ha centrat la seves reivindicacions en la salvació de solars menaçats per les immobiliàries. Així, al de l'antiga finca del Sol de Baix, a cinturó de ronda-avinguda de Madrid, hi son aturades les obres fins que no hi hagi un acord sobre la petició de que una part sigui destinada a us públic --la proposta es deixar edificar tres

blocs a canvi de la cessió de la resta del terreny--i el solar del carrer Fígols ha estat expropiat per l'Ajuntament per vuit milions després que la qüestió arribés a Consell de Ministres. L'antiga fàbrica de perles Majórica serà edificada en part però a canvi la immobiliària haurà comprat un solar veí i, junt amb una part del seu, ho ajardinarà tot per a us públic. S'haurà guanyat així un nou espai limitat pels carrers Berlín, Numància i Robrenyo.

~~Una de les vèctores més recents de les associacions de Santis ha estat
la d'aconseguir que ^{el terreny del davant} l'aparcament de l'estació nova, únicament
destinat per RENFE a aparcament, s'hagi convertit en un espai lliure
per a que hi pugui anar el verd. No han aconseguit en canvi evitar que
l'estació, inaugurada oficialment el 1979, encara que funciona de feia
alguns anys, hagi estat buidada pel ministeri de transports com
Barcelona - Central. Popularment però, seguirà essent per a tothom
l'estació de Santis, com la d'abans ~~Barcelona - Tèrmis~~
va pagar sempre la de França i la Barcelona - Vilanova ha estat
sempre la del Nord.~~

a - Segons una atenta carta que ens va trametre, en llegir la primera edició d'aquest llibre, mossén Joan Miralles, arxiver de Santa Maria del Pi de Barcelona, en el llibre de notes d'aquest arxiu ~~XXXXXXXXXXXX~~ n'hi ha trobat una que diu: "Sans eo la Iгла fou mes antiga que la del Pi de Barcelona y fou matriz". De l'existència de la del Pi ja n'hi ha proves documentals el l'any 413, el que suposa que tant l'existència d'una església a Sants com el nom mateix atribuït a aquell territori són anteriors al segle V.

Segons el mateix informador, el temple romànic va ser tirat a terra l'any 1820, però poc abans ja se n'havia començat a aixecar un de nou (primera pedra el 24-II-1805, inauguració el 27-V-1827, inici d'ampliació el 16-XII-1851, i inauguració d'aquest segon tros el 24-VIII-1858). Aquest segon temple no fou cremat ni destruït l'any 1909, però sí en 1936. L'onze de febrer de 1940 es posava la primera pedra del temple actual, benèfit el ~~1947~~ 16-III-1947. El 30 ~~de~~ d'abril de 1966 va ser consagrada l'ampliació més recent.

b - El que resta de les naus del Vapor Vell va ser comprat per Jorba Preciados cap a 1977, amb la intenció de fer-hi uns grans magatzems. Ya Tenia fins i tot els planols a punt --que suposaven deixar uns jardinets davant de l'edifici, connectant amb la plaça de Salvador Anglada, però al final sembla que se n'ha desdit i existeix la possibilitat que el solar sigui comprat per l'Ajuntament per a destinar-lo a usos públics.

Part de les naus inicials del Vapor Vell ja van anar essent llogades a industrials d'altres sectors a finals del segle passat. Així hi va instal·lar el seu primer taller de fusteria Llorens Casas Gallofré, que poc a poc va anar ~~ampliant l'espai ocupant més espai~~ fins a tenir les actuals instal·lacions de Mobles Cases. ~~Al~~ ~~lloc~~ ~~on~~ ~~se~~ ~~va~~ ~~instal·lar~~ ~~el~~ ~~taller~~ ~~de~~ ~~fusteria~~ ~~de~~ ~~Llorens~~ ~~Casas~~ ~~Gallofré~~

Durant la guerra civil tot plegat es va convertir en el Taller Confederal numero 33, ~~des~~ controlat per la CNT-FAI, i esdevingué un dels més importants tallers col·lectivitzats de fusteria de Catalunya. Fou en aquella época que hi van fer menjadors, biblioteca, i dels vells dipòsits on abans es tenyien les robes del Vapor Vell, unes piscines. Aquestes piscines van ser comprades l'any 1944 per la Unió Esportiva Mediterrani, que va instal·lar allà la seva seu

social. Però la perllongació del carrer Joan Güell les afectava de plé, i quan Jorba Preciados va comprar el Vapor Vell, el Mediterrani va acceptar una permuta per un pati interior del carrer Regent Mendieta, a Sants Mateix, on ha traslladat el 1978 les seves instal.lacions i on ha fet dues noves piscines.

És antigues naus del Vapor Vell, ~~varen incendiar-se el dia 7 d'abril de 1978~~ que han servit també a la posguerra de magatzem d'un marbrista, varen incendiar-se el dia 7 d'abril de 1978, i des d'aleshores romanen a l'espera del que els seus actuals propietaris o l'Ajuntament decideixin sobre el seu destí futur.

c - Moltes coses han passat a les Cotxeres, de 1975 ençà. L'alcalde Socías hi va fer fer algunes obres d'adaptació que han permès una utilització provisional de l'espai durant aquests últims anys. La llista d'activitats que s'hi han portat a terme seria interminable i han demostrat les enormes possibilitats d'un espai públic com aquest en un barri on hi ha una intensa vida associativa, amb gent disposada a organitzar sempre actes de tota mena: culturals, polítics, recreatius... Les cotxeres han esdevingut el veritable centre cívic del barri, malgrat la precarietat de ~~l'adaptació~~ l'adaptació portada a terme: només parets i una coberta d'Uralita.

En 1978 un jurat popular on eren presents les entitats del barri va triar un dels projectes presentats al concurs d'idees previament convocat per a donar una sol.lució definitiva a l'espai de les cotxeres. Després d'alguns retocs proposats per l'Ajuntament, aquest ha fixat unes etapes d'inversió --en total dos-cents milions-- per a aixecar-hi una casa de cultura, un espai polivalent --auditori-polisportiu--, un gimnàs, un centre de salut, una escola-bressol, ~~xxx~~ ~~ixnxdmjni~~ i una residència de jubilats. La primera etapa de les obres és a punt de començar quan lliurem aquesta segona edició del llibre a l'impresma. La Casa del Relloçge servirà per allotjar una biblioteca i l'Arxiu Històric de Sants, fins ara en locals de la Unió Esportiva de Sants.

K-1

DADES SOBRE LA BORDETA

Límits: ~~XXXX~~ Estació de metro de la Bordeta, carrer d'Andalusia, Manzanares, Noguera Pallaresa, plaça de la Farga, carrers de la Ferreria, Joanot Martorell, Noguera Ribagorçana, Gran Via de les Corts Catalanes, Plaça Cerdà, Riera Blanca.

Superfície: 55 hectàrees

Població: 15.000 habitants

Densitat: 275 hab/Ha

Ensenyament: Cap escola estatal

Cap Institut d'Ensenyament Mitjà

Escoles-Bressol del Patronat: L'Esquirol (Sagunt, 67)

Guinbó (Olzinelles, 30)

~~Les escoles privades més significatives són Proa (subvencionada i pràcticament gratuïta) amb EdBninEH parvulari, EGB i BUP) a Almeria-Gavà, i les escoles parroquials.~~

Espais lliures: Places de la Farga, del Fènix i ~~Súria~~ de Súria.

Filera d'arbres i bancs al ~~Sardanista~~ carrer Mossèn Amadeu Oller

Plaça de la parròquia

(Verd per habitant: 1 m²)

Sanitat: Res

Esports: Res públic.

~~En el terreny privat el més significatiu són els terrenys de escolars de Proa i de la parròquia.~~

Locals socials: Centre Parroquial Sant Medir (Constitució, 17)

Associació de Veïns de Badal-Bordeta (Badal, 124)

Societat Coral La Floresta (Amics de la Dansa, Col·la

Sardanista Fènix): Jocs Florals, 135

Círculo Social Metropolitana (Badal, 119)

Club de sordos de Barcelona: Jocs Florals, 94

Esglésies Evangèliques: Gavà, 8.

U.E. Toledo: passatge Toledo, 7

Clubs de futbol sense local propi (es reuneixen en bars fixes): Bordeta, Sant Medir, Dinàmic Batlló.

nom pel capellà esmentat. La història de la parròquia de Sant Medir és encara per fer, però una bona part ha quedat reflexada en la conversa que vem mantenir amb l'actual rector, mossén Josep Maria Vidal Aunós, i que vem publicar a la revista l'Avenç (7). De Sant Medir va sortir la gent que va crear el Centre Social de Sants, l'escola-bressol Guibó, i l'escola Proa. ~~Partir de 1964 ha concedit el premi de poesia Amadeu Oller, un dels més prestigiosos de Catalunya.~~ Els locals de Sant Medir s'hi van renuir, durant el franquisme tota mena de grups clandestins, ~~s'hi van imprimir tota mena de fulls ciclostilats~~ ^{s'hi van aconseguir perseguits públics de tota la península.} El 20 de novembre de 1964 s'hi va fer l'acte fundacional de Comissions Obreres, i el 28 de febrer de 1976 la primera assemblea de reconstrucció de la Confederació Catalana de la CNT. El Grup de Solidaritat, el de Drets Humans, l'Assemblea de Catalunya, el CC, tots van fer servir una vegada o altra els locals de Sant Medir.

Hi va nèixer, a finals de la dècada dels seixantes, el Grup de Folk, que va obrir tota una nova època en la cançó catalana. Ramon Vinyes Capdavantera també en la reforma litúrgica, a Sant Medir fou la primera parròquia on a la missa s'hi van cantar espirituals negres amb acompanyament de guitarres. Cada any, per la festivitat del patró de la parròquia, organitza la festa major del barri, ⁽⁸⁾ que ve a ser com una continuació de la ~~romeria~~ cèlebre romeria que fan els de Gràcia.

Ha estat sovint el blanc de pintades ultres --"Curas rojos no", ~~al vicari--mossén Josep Bigordà-- li van cremar el cotxe dues vegades.~~ "Visca Catalunya espanyola"-- i ha publicat ~~en~~ dues revistes de barri: "El radar de la Bordeta", ~~anuari 1956 i 1957~~ ^{1956 i 1957} i "Pedres Vivents", els anys 1963 i 1964. ⁽⁹⁾ El local d'actes ha servit ~~per a molts actes de resistència antifranquista~~ no solament per a que s'hi fessin actes de resistència antifranquista, lògicament, sinó molts d'altres de caire legal, com conferències, cine-forum, sessions de teatre infantil i, fins i tot, durant una època, cinema comercial. A aquest teatre s'hi va representar per ^{a Barcelona} ~~diverses~~ vegades, ~~el~~ ^{el} 1972, l'obra "Layret, advocat dels treballadors", escrita per Maria Àngels Capmany i Xavier Romena i dirigida per Joan Anton Codina ⁽¹⁰⁾, dintre dels actes commemoratius del cinquentenari de l'assassinat de Francesc Layret.

7 . L'Avenç, revista d'història. Numero 25. Març 1980

~~8. El programa de la de 1953 conté informació històrica sobre el barri.~~

9. El numero extraordinari de Nadal de 1964, publicat amb motiu del
quinzé aniversari de la parròquia, conté una cronologia de les acti-
vitats portades a terme per aquesta.

10. Editada el 1979 per les Edicions Catalanes de París.

(K-3)

PROA I LES ALTRES ESCOLES

La Bordeta no té, propiament, cap escola estatal, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

i els pares que cerquen escola gratuïta per als seus fills han de dur-los

La més propera és La Gayarre, situada al límit entre els tres barris,

a les de Sants i Hostafranchs. Té en canvi una escola privada que gaudeix d'un cert prestigi pedagògic i és pràcticament gratuïta gràcies a les subvencions estatals que rep. Ens referim, naturalment, a l'escola Proa, que compren tots els graus de l'ensenyament, des del parvulari al BUP, passant per l'EGB. Dissortadament, el nombre limitat de places i els criteris, habituals a tots els centres, de preferència per als nous alumnes que ~~XXXXXX~~ tinguin germans ~~XXXXXX~~ matriculats a l'escola i que visquin com més aprop millor, l'han convertida en una mena de club privat per als qui viuen al voltant de la parròquia de Sant Medir.

~~XX~~

Proa es troba ~~XXXX~~ rellogada en l'edifici de la Fundació Garcia Fossas.

~~XX~~ que fou la deïxa

d'un industrial ric de la Bordeta que morí conco. ~~XXXXXX~~ La Fundació fou creada el 1943. Un pis de l'edifici era destinat a museu parti-

~~XXXX~~ cular, amb pintures de Zurbarán, Mir, Rusiñol... que han passat final-

~~XXXX~~ ment al patrimoni municipal. El reste de l'edifici era destinat a un

certa assistència benèfica a fills dels treballadors de la fàbrica d'olis propietat del creador de la Fundació. Un grup d'ACO que funcionava a

~~XXXX~~ la parròquia va correr ~~XXXX~~ el risc de desmanegar-se a rel de la detenció,

el 16 de maig de 1968, de Josep Verdura que hi pertanyia i que va caure junt amb vint militants del FOC. Per a salvar el nucli creat entorn de

Sant Medir, en Josep Maria Espinàs i Xivillé va crear una Escola Activa de Pares que es va proposar, i ho va aconseguir, la conquesta de l'edifici de la Fundació i la seva conversió en escola. Així va nèixer Proa.

Apart, la parròquia manté unes escoles parroquials que constituïen, amb Proa i alguna acadèmia privada, l'únic equipament escolar del barri. La escola unitària de nenes que hi havia a Olzinelles-Constitució, i que era la única cosa pública ~~XXXX~~ existent, va tancar el curs 1979-80.

K-4

La plaça és a punt de ser notablement ampliada pràcticament fins a l'escola Gayarre gràcies a la conversió en espai verd del solar de l'antiga fàbrica ~~Sarríax Bassas~~ ^{Compañía} d'olis García Fossas, que es va incendiar el 12 de setembre de 1975, posant en perill quatre cases del carrer de la Ferreia i deixant inservible l'antic casalot on hi havia l'escola Gayarre, ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ substituït ara per un edifici nou, com hem explicat ja al capítol de Sants.

Una altra fàbrica que dona a la plaça ~~és~~ ha estat comprada també per l'Ajuntament, però probablement no sigui destinat el solar a fer encara més gran la zona verda sinó a aixecar-hi un equipament escolar.

Prop de la plaça, al carrer Toledo, hi havia un ~~xixxx~~ refugi

K-5

com a tal. Recentment, amb la construcció del conjunt de blocs d'habitatges limitat pel cinturó de ronda, el carrer de Súrria, Capità Mercader i ~~Andalusia~~ ^{Andalusia} --una de les noves edificacions que a manera de pantalla ha fet aparèixer el cinturó-- el barri ha guanyat una petita plaça, empedrada i sense arbres, però que és molt útil per a la celebració dels balls i actes de la festa major de setembre, ja que queda tancada. El cinturó de ronda ha creat, de fet, un nou límit del barri, més ençà de la Riera Blanca, a causa de la barrera que suposa, tot i que la gent que viu als carrers ~~del~~ dels barris de Santa Eulàlia de Provençana i la Torrassa, d'Hospitalet, tenen més tendència a fer l'esforç de salvar la barrera i relacionar-se amb tot el conjunt de barris de Sants que no pas amb els del municipi al qual, oficialment, pertanyen. La raó és molt senzilla: malgrat els dèficits d'equipaments de Sants i La Bordeta, aquests barris encara són més ben dotats que l'Hospitalet.

L'aspecte de la Riera Blanca és deplorable. Per començar

(K-6)
i del Círculo Social Metropolitano, una mena de club per als empleats del metro, amb una gran sala d'actes poc utilitzada on anys enrera s'hi representava una espectacular Passió.

Fins i tot l'entitat esportiva Brafa, lligada a l'Opus Dei, ^{se} ~~se~~ anà del barri cap a ^(el barri de Roquetes) ~~altres zones servides i més entornades~~, i les seves instal·lacions, de lloguer, han estat ocupades durant uns anys pel gimnàs parroquial de Sant Medir, inicialment situat als locals de la primitiva parròquia, a Constitució 52. El recorregut itinerant d'aquest gimnàs no ha acabat encara, perquè el propietari dels locals del carrer Gavà --davant de Proa-- que primer els llogà a Brafa i després a la parròquia, ha decidit destinar el solar a usos més productius i el gimnàs ha tingut de marxar a un altre edifici del mateix carrer, més cap a la plaça d'Espanya.

Ha desaparegut també el camp de la Palmera, al qual s'entrava pel passatge Solsona. Hi jugaven els equips ~~xxxi~~ de futbol aficionats del barri --Dinàmic Battló, Bordeta, Sant Medir...-- però ha ser destruït per permetre les obres d'edificació de nous edificis que donen al carrer Gavà. El terreny de l'antic camp de la Palmera, igual que un altre gran solar del costat que avui és un terreny plé d'escombraries, són qualificats de zona verda pel Plà Comarcal i les entitats del barri lluiten per a que ben aviat s'hi pugui instal·lar una nova zona esportiva municipal que substitueixi al desaparegut camp de futbol.

De locals d'actes, apart del desaprofitat Círculo Metropolitan i de la sala Sant Medir, només hi ha l'antic cinema Miami, ~~xxxi~~ convertit el 1978 en la sala "Nou Olympia", s'ubtitulada ~~Experi~~ "Sport i teatre", que després ~~se~~ d'intentar, sense éxit, promocionar-hi vetllades de lluita lliure i donar acolliment a grups de teatre de tercera categoria que no podien llogar locals més cèntrics, porta uns mesos sense vida aparent. ~~Ex~~ La sala, quan era el cinema Miami, va fer-se cèlebre perquè s'anunciava com a utilitzador en exclusivament del sistema de projecció "Unus Duplus Horama" i que no consistia en altra cosa que en bombejar un xic la pantalla.

Totes les possibilitats de serveis i espais públics de la Bordeta són en mans, bàsicament, de la rapidesa amb que els veïns aconseguixin que es faci efectiva la qualificació donada pel ~~Pla Comarcal als terrenys de Can Battló~~

Plà Comarcal als terrenys de la Citroen --entre el cinturó de ronda i l'urbanització Santa Eulàlia 2, qualificats de zona verda--, als de Can Batlló --nou hectàrees que hauran de ser d'equipament però que ara ocupen petits tallerets rellogats a les antigues naus--, l'estació de Magòria --tres hectàrees que de fet són ja, amb els traspassos de serveis dels ferrocarrils de via estreta, de la Generalitat, la qual podria adequar-los per a usos públics o cedir-los a l'Ajuntament-- i les cotxeres del metro a l'estació de Bordeta, un gran espai que en teoria serà públic quan l'actual ~~traçat del~~ recorregut del metro per la superfície esdevingui subterrani i les cotxeres hagin de traslladar-se al final de la línia I, perllongada cap ~~al centre de l'Hospitalet~~ al centre de l'Hospitalet i Bellvitge. Aquesta darrera obra, que suposaria també la desaparició del l'escalofriant pas sobre la Riera Blanca, és de característiques faraòniques --hi ha el cinturó de ronda i les vies de tren de per mig-- i de moment no es veu massa immediata la seva realització. Si algun dia s'arriba a fer, el nou espai, unit al solar de la Citroen, ~~suposarà l'aparició de dues hectàrees més per als equipaments del barri~~ suposarà l'aparició de dues hectàrees més per als equipaments del barri, que sumades a les de Magòria, Can Batlló i Manufactures Cèràmiques signifiquen un total de quinze hectàrees guanyades per a usos públics. Suposarà també, si s'arriba a fer una connexió harmònica entre els municipis de Barcelona i l'Hospitalet, superadora de l'actual caos fronterer al que contribueix també, en bona part, l'al·lucinant "plaça" Cerdà, veritable gimkana per als peatons, i els seus voltants sense urbanitzar, plens de brutícia i travessats per la rasa dels ferrocarrils catalans, el nou traçat dels quals, subterrani, és encara en discussió.

H-1

DADES SOBRE HOSTAFRANCS

Límits: Estació de Sants, carrer de Tarragona, plaça d'Espanya, Gran Via de les Corts Catalanes, carrers de Sant Pere Abanto, de la Noguera Ribagorçana, de Joanot Martorell i de l'Espanya Industrial.

Superfície: 55 hectàrees

Població: 15.000 habitants

Densitat: 275 hab/Ha

Ensenyament: Escoles estatals: Miguel Bleach (Miguel Bleach, 24)

~~Víctor Pradera-Calvo Sotelo (Pl. Espanya)~~

Víctor Pradera-Calvo Sotelo (Pl. Espanya)

Pl. Espanya

Escoles municipals: Ferran Tallada (FP): Plaça d'Espanya

Aula d'Adaptació (especial): Creu Co-

berta-Plaça d'Espanya.

Institut d'Ensenyament Mitjà: No n'hi ha.

Espais lliures: L'Espanya Industrial

Pl. Erenni

Triangle Muntadas-Ermengarda

(Verd per habitant: 4 m²)

Sanitat: Consultori INP: C. Cent, 26

~~Dispositiu de sanejament d'aigües,~~

Esports: Res públic

Locals socials: Consell de Districte-Secretariat d'habitats de Sants-

Hostafrancs-Bordado: Creu Coberta, 104

Oficina Atlètica: Consell de Sants, 30

Centre Montserrat Xavier: Ermengarda, 11

~~xx~~

Ateneu Montserrat Xavier (~~xx~~ Esbart

Serra d'Or - Associació de Mestresses de Casa): Torre Damiana

Associació de Veïns d'Hostafrancs: Béjar, 61. /6

Club de Jubilats Sant Jordi: 26 de gener,

Club d'espai per jubilats de la Caixa: Reyra,

Centre Parroquial Angel Custodi (Grup de Muntanya Gelera):

Leyva, 41.

Església evangèlica: Rector Triadó, 30

Entitats sense local social (es reuneixen en bars fixes):

Atlètic Canigó.

A-2

manual i a les quals culpaven de la seva situació. L'agost de l'any següent, 1855, la policia va detenir a Sants, durant la primera vaga general de Catalunya --extensament estudiada per Cassimir Martí i Josep Benet al segon volum de "Barcelona a mitjan segle XIX"-- a nombrosos obrers de l'Espanya Industrial, segons denúncia ^{(un d'ells en una carta} publicada a "La Soberania nacional", de Madrid, el dia 28 d'aquell mes. El mes de desembre del mateix 1855 l'empresa va ser a punt de tancar. Hi treballaven 2.000 persones, aleshores. Tres anys més tard hi hagué un altre cop vaga, i la repressió fou més forta encara. Pel primer de maig de 1890, l'Espanya Industrial estigué aturada una setmana.

~~Anteriorment~~ Als anys quaranta del nostre segle, l'empresa va poder seguir treballant a plé ritme gracies a les bones relacions del director general --el baró de Terrades, que fou alcalde de Barcelona-- amb el nou règim i a poder-se beneficiar dels "cupos" de materia primera.

A-3

L'escola Miquel Bleach, després d'anys i panys de funcionar en pèssimes condicions, sofreix importants millores interiors el curs 1980-81, el que pot obligar, com va passar amb la Gayarre, a cercar sol.lucions provisionals per a que els alumnes puguin seguir rebent classes.

A-5

aquest cop s'acomplí en part. Finalment, a començaments de 1980 va començar-se l'enderrocament de l'edifici. Al solar s'hi construiran habitatges per la banda de la Gran Via i un institut d'ensenyament mitjà --quan el MEC vulgui-- a la banda d'Hostafrancs. Un vial que era previst ^{al Plà Comarcal} travessés pel mig de moment ésx en suspens gràcies al recurs presentat pels veïns, i en lloc d'ell s'hi faran uns jardinetes.

A-7

A finals dels setantes s'ha constituït al barri una associació de veïns que té el seu local social al carrer Béjar, precisament davant d'un assecador de pells contra el que fa anys hi ha protestes i amenaces ~~anxiosament~~ municipals de tancament motivades per la pudor que desprén.

"El 1913, la Junta de Protecció a la Infancia creà, annex al Restaurant Escolar d'Hostafrancs --segons F.Roca a "Política Econòmica i territori a Catalunya"-- el primer jardí d'infants de Barcelona, traslladat més tard al Poble Nou, tenia hort, cria d'animals casolans, taller, sala d'audicions, un cobert habilitat com a menjador...Tenia el significat d'experiència pilot."

Actualment, a Hostafrancs, i a l'espera del que sigui acondicionada als terrenys de l'Espanya Industrial, no hi ha a Hostafrancs altre jardí d'infants que la plaça Erenni i un petit triangle veí junt a la fàbrica HANSA, a la cruïlla dels carrers Emergarda i Muntades. No cal dir que aquests dos petits espais per a infants no tenen l'equipament d'aquell que promogué la junta de protecció de menors en els anys més renovadors de la seva existència. A la plaça Erenni hi ha, junt als tradicionals gronxadors i tobogans, dues pistes de petanca molt concorregudes, i al petit triangle sense nom ni tan sols això.

LIMITS DECISIUS

Fora del límit poc definit de la riera de Magòria, o carrer de Joanot Martorell, els límits que cerclen Hostafrancs són clars i aïlladors, fora de la permanent i secular comunicació entre la Gran Via i la Creu Coberta.

Per un costat, el que dóna a l'Eixample, les casernes del carrer Tarragona --"Carles Marx", del POUM, durant el primer any de la guerra civil-- ~~XXXXXX~~ al solar de les quals s'hi va aixecar ~~XXXXXXXX~~ a començaments dels setanta el complex urbà Barcelona 2.000. Més avall, la plaça de braus i l'escorxador, finalment enderrocat ~~XXXXXX~~ a començaments de 1980 per a destinar al solar a equipaments i espais verds, un cop traslladades les instal·lacions a la zona franca.

Pel Nord, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ l'Espanya industrial, un altre espai guanyat com equipaments i jardins, la nova estació de Sants, ~~XX~~ inaugurada oficialment ~~XX~~ a començaments de 1980 encara que ja ~~XXXXXXXXXX~~ havia anat entrant en funcionament de manera progressiva des de la seva construcció a mitjans dels setanta, i la ~~XX~~ Torre Catalunya, ~~XX~~ a al mateix temps que l'estació i sense que s'hagi acabat d'esclarir en base a quines ordenances o quin pla urbanístic ~~XXX~~ aquest edifici ha pogut arribar, en un del seus

A-0

La revisió del Pla Comarcal, en aquella primera informació pública, fou impugnada conjuntament per 8.000 signatures de veïns de Sants, Hostafrancs i la Bordeta --el districte VIIÉ-- i catorze entitats. A la vegada, les associacions del barri van patrocinar un estudi sobre les necessitats d'equipaments i espais verds del districte, estudi que ha sigut la base de totes les reivindicacions posteriors. Segons el mateix, partint d'uns standards mínims en materia d'equipament esportiu, educatiu, sanitari, comercial, per a jubilats, de llocs de reunió i d'espais llures, el districte necessitaria 127 hectàrees, mentre que les àrees destinades en aquell moment a aquests usos representaven ~~només~~ una superfície global de només 21 hectàrees. "Es demostra doncs, una vegada més, el realisme i prudència dels veïns --deia l'estudi-- en les seves aspiracions al reivindicar només 42 hectàrees per a la localització dels mínims equipaments i zones verdes". L'estudi fou lliurat a la Corporació Metropolitana y al Governador Civil.

Els espais bàsicament reivindicats per aconseguir aquestes 42 hectàrees eren:

- L'estació de Magoria, ja prevista al Pla com a zona verda.
- Sol de Baix (Av. Madrid-Cinturó de Ronda), on el Pla proposava edificar, acceptant el previst al Pla Parcial aprovat anteriorment.
- Manufacturas Ceràmicas (Farell-Gavà), previst com edificable al Pla.
- Vapor Vell (Galileo-Blanco), també edificable i afectat per l'obertura de Joan Güell.
- L'Espanya Industrial, edificable segons el Pla d'acord amb l'operació que hem relatat.

Aquestes impugnacions foren ignorades per l'Ajuntament en les alegacions que va presentar al Pla ^{el desembre de 1975}. La mobilització dels veïns va anar en augment: concentració davant l'edifici de la Junta Municipal, reunions al cinema Gayarre --van omplir-lo quatre cops--, i la "Diada de l'Espanya Industrial", ^(al Centre Montserrat-Xavier) en la que van participar dos mil veïns.

~~La mobilització dels veïns va anar en augment: concentració davant l'edifici de la Junta Municipal, reunions al cinema Gayarre --van omplir-lo quatre cops--, i la "Diada de l'Espanya Industrial", en la que van participar dos mil veïns.~~

En la segona redacció del Pla, que va tornar-se a treure a informació pública, s'ignoraven les reivindicacions dels veïns i fou aprovat ^{provisionalment} el mes d'abril de 1976 sense que haguesin estat recollides. 16

du 20

cossos als 23 pisos, quan ja la normativa sobre edificis singulars havia estat posada seriosament en qüestió.⁽¹³⁾ El cos més baix de l'edifici és ocupat per les oficines principals de la UGT a Catalunya.

Per cert que, parlant de l'estació de Sants, cal recordar dos fets relacionats amb ella: ~~un~~ l'un, que la superfície ha estat guanyada pels veïns com a espai lliure després de moltes protestes contra el seu destí inicial d'aparcament, i l'altre que la RENFE ha decidit, contra la voluntat popular, que l'estació es digui oficialment Barcelona-central i no Barcelona-Sants. Popularment però, l'estació serà sempre la de Sants, com la Barcelona-Término ha estat la de França i la Barcelona-Vilanova ha estat la del Nord.

NOTA

(13) Un reportatge sobre el tema va ser publicat ^{al diari} ~~el nº 0 de l'~~ AVUI del dia ^{11 de març} ~~30 d'abril~~ de 1976. ~~Nunca va haver-hi pressions per a que no es publicés en un número posterior dels que ja es venen a la venda normalment, però el nº 0 pot consultar-se als arxius del diari.~~

En l'actualitat --primavera de 1980-- existeix un contenciós
• entre diferents entitats del barri respecte a l'ús futur dels
• terrenys. Hi ha un sector que vol conservar les cinc hectàrees
com a parc urbà, i un altre que considera que una part ha de
destinar-se a resoldre dèficits d'equipaments. No podem doncs
preveure per a que serviran en el futur aquestes cinc hectàrees
de propietat municipal.

~~XX~~

~~LA TORRE CATALONIA~~

Afegir a nota 1 pàg 14

NOTA SOBRE
ELS MUNICIPIS
INDEPENDENTS

~~QUIN PER A FORTI OR~~

~~2000 els barris - Volum I.~~

~~Hi haurà pròleg a la segona edició.~~

~~Vegeu~~ Vegeu sobre el tema el nostre article al numero 2 de l'Avenç, revista d'història (Maig 1977), titulat "Ara fa 80 anys: Els pobles del plà de Barcelona contra l'anexió".

DADOS SOBRE EL POBLE NOU

Limits: Carrer de la Maremma, Gran Via, plaça de les Glòries Catalanes, Meridiana, passeig Carles Ier, avinguda Icaria, Don Carlos, el mar.

Superfície: 498,2 hectàrees

Població: 56.100 habitants

Densitat: 112,7 hab/Ha.

71.

Ensenyament: Grups estatals Llope de Vega (Pujadas, 270)
Pius XII (Wad Ras, 299)
Virrei Amat (Perd, 139)
Joaquim Ruyra (General Manso-Llull)
Bogatell (Ramon Turró,)
Brasil (Granvia-General Manso)
Catalònia (Peru,)

Escola Nacional Unitària (Granada, 18)
Escoles Professionals Lope de Vega (Pujadas, 270)
Garcia Ramal (Wad Ras, 208)

Espais lliures: Unica plaça equipada, Lope de Vega
Rambla del Poble Nou
Diagonal-Bach de Roda
Places de Klein, Sagrat Cor i Prim
La platja (encara per l'abril de 1980 en pèssimes condicions sanitàries)
(Verd per habitant: 0,01 m2)

Sanitat: Ambulatori Seguretat Social (Lope de Vega, 132)
Consultori Seguretat Social (Lope de Vega, 10)
Dispensari Municipal (Rambla, 29)

Esports: Camp futbol platja Somorrostro
Piscina Municipal Poble Nou (Pl.Lope de Vega)
(Estat cedida al Club Natació Poble Nou)

Locals socials: Ateneu Colon (Pere IV, 166)
Casino L'Aliança (Rambla, 26)
Centre Moral (Pujadas, 176)
Club del Jubilat (Rambla, 29)
Cooperativa L'Artesana (Maria Aguiló, 78)
Cooperativa Pau i Justícia (Pere IV, 224)
Agrupació Excursionista Icaria (Llull, 184)
Associació Veïns Poble Nou (Rambla, 85)
Associació Veïns Taulat, (Rambla, 5)
Ateneu Popular La Flor de Maig (Wad Ras, 195)
Biblioteca Caixa de Pensions (Rambla, 42)

Partits i sindicats: CDC (Wad Ras, 224)
ERC (Taulat,)
PSC (Rambla, 49)
PSUC (Pere IV, 199)
CNT (Pujadas, 244)
CGOO (Cami Antic de València,)
UGT (Pallars, 65-71)

SOTA EL SIGNE OBRERISTA

Desaparegut el municipi de Sant Martí, Poble Nou es convertí en el barri obrerista per excel·lència de Barcelona. Els partits instal·laren aviat les seves seus, i no sols els de caire obrer. La Lliga obri local al 1902, i els lerrouxistes s'instal·laren al passatge Cantí pel 1904. Com en altres barris obrers, també aquí acudiren les ordes religioses i obriren un patronat, el de Sant Josep, que cremaria durant la Setmana Tràgica, l'any 1909.

En iniciar-se ^{la vaga} la setmana darrera de juliol de 1909, el "tram-via de foc" ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ continuà funcionant perquè els seus empleats no volien adherir-se a la protesta. Foren atacats i intervingué la ~~polícia~~ ^{polícia} guàrdia civil amb cavalls. També ~~afix~~ ^{apèstaren} als terrats per disparar contra els sospitosos. Els treballadors, però, aconseguiren armes al Centre Radical i varen aixecar barricades al barri. El capellà de l'església del Teulat, que fou cremada, ~~XXXXXX~~ ^{XXXXXX} fou lapidat i el seu cadàver arrossegat pels carrers. També van cremar les escoles dels maristes, de les franciscanes (1) i la de Sant Pere Pescador, aquesta última muntada per un capellà, junt amb un dispensari, a les barraques de Pequín, on vivien unes 600 famílies a primers de segle. L'escola dels maristes era acusada de portar a terme una tasca de competència a les societats sindicals de socors mutus i a l'escola racionalista. Els obrers acusaven els maristes l'escola dels quals pagava la patronal de promoure un centre de formació d'esquirols. Després de la Setmana Tràgica la patronal va decretar un lockout de tres mesos a Sant Martí de Provençals. (2)

La por a aquests esclats revolucionaris ~~per~~ ^{per} contribuí al fet que els Godó, propietaris de "La Vanguardia" i de la fàbrica del Cànon, cedissin uns terrenys situats al costat d'aquesta darrera indústria per aixecar-hi una caserna de la Guàrdia Civil que subsistí fins 1976.

L'annexió a Barcelona no agilitzà l'obertura de carrers dissenyats a l'exemple d'en Cerdà, i durant anys alguns seguiren taponats. Anaren desapareixent, tanmateix, passatges sense sortida, alguns amb noms tan significatius de pocs saludables temps passats com ara el de la Quarantena, que donava al Camp Antic de València.

Les condicions de vida eren dures també al nou segle. Sobretot pels barraquistes de Pequín, molts d'ells pescadors, que patien la des-

quan els tanyors eren molt forts
truocó de llurs cases, i aleshores pujaven pel carrer de Maria Agui-
ló amb llençols estesos de banda a banda amb silenci, demanant l'ajut
dels seus veïns, que llençaven monedes sobre la patètica roba.

Per l'octubre de 1930 entitats culturals, polítiques, eco-
nòmiques i esportives demanaven un grup escolar, donada la manca d'es-
coles al barri, i també que la Rambla arribés al mar. Al 1936 hi ha-
gué una demanda semblant, a base de sol·licitar que fos el carrer
de La Jonquera el que hi arribés. (És el que dona al pas a nivell).
Igual es demanaven que s'arrangessin les platges, que eren en total
estat d'abandó malgrat l'existència de "merenderos" i d'uns banys:
"Són mils i mils els obrers que viuen en cases llóbregues, inconfor-
tables, i que són freturosos com ningú més de llocs ~~apart~~ aptes per
a la higiene i esbargiment sanits; de llocs on poder-se saturar de
d'aire pur, de llum i de sol." (2bis)

LA GUERRA I LA REPRESSIÓ

Com era lògic, el Poble Nou va fornir lluitadors obrers
a la causa de la República només esclatada la guerra. Va ser d'un
pis del carrer Pujadas, 276, que sortiren els líders anarquistes
Garcia Oliver, Burruí, Ascaso, que passaren la nit del 18 al 19
de juliol de 1936 desvetilats per a intervenir quan calgués. A l'a-
vinguda Icària hagué enfrontaments a la caserna dels Docks, on fou
ferit el capità López Varela. A San Girona van fer una mena de
camió-llano per anar al front que presentaren enmig de la Rambla.
Creuaren ~~el col·legi de les monges~~, l'església de Santa Maria, el
Centre Moral...

Pal desembre de 1936, el Comitè de Milícies Antifeixistes
instal·lat a l'Ateneu Colón jutjà i condemnà a mort el bisbe Irujo
i per això, el 1941, es feu una "vetilada necrològica" tot instal·lant
una placa de desgrecge.

Moltes indústries es militaritzaren i hom feia armament
de guerra, la qual cosa provocà bombardeigs que costaren ⁵⁷ ~~algunes~~ morts
al carrer Catalunya, a la torre de les aigües, al carrer Pere IV...
Uns menjadors populars foren instal·lats al carrer Venero amb el
nom de Sebastià Faure on després hagué el col·legi de la Sagrada
Família.

El barri es queinava, el darrer any de la guerra, de la manca de transports, que no era igual al centre de la ciutat, i que l'Ajuntament no ajudés a la neteja de carrers després que nevà per dues voltes. El jove PSUC denunciava l'especulació en queviures amb un eslogan ben clar: "Treieu la careta als especuladors que tingueu al vostre barri" (3).

Amb el triomf dels franquistes alguns locals foren tancats o requisats, com els Federals i l'Aliança Vella per Falange, i al Canem s'instal·là un camp de concentració de 1940 a 1942. La repressió no era només física - afusellaments al Camp de la Bota cada dia - sinó moral, a base de posar multes als qui es canyaven fora de les normes de "disciplina" a la Marbella, i anticatalana, com un avís seriós al Forn La Joia Catalana per la "i" latina del seu nom que tenien en ~~un~~ alguns papers impresos.

Durant els primers anys funcionà sobretot clandestinament la CNT-FBI, que tenia diverses bars on es reunien els militants, - ootitzaven uns 1.200 al Poble Nou en 1941 - fins la caiguda de 1946 al bar Valero, ara Elena, del barri de la Plata, on foren detinguts 33 militants i es requisà bon nombre d'exemplars de "Ruta". Fins la vaga de tramvies del 1951, ^{en la} que participarien activament obrers poblenovins i es tallaria el tràfic per breus moments mitjançant una barricada al carrer Pere IV, tot restà en silenci.

Quant a protestes urbanes, no hi hauria fins 1955, quan uns tres mil poblenovins protestarien per a que no treïessin el tramvia 41. Les vagues serien pitjor tractades. Quan els de Can Girona demanaren 125 pessetes de salari mínim diari al 1962, foren acomiadats els treballadors per necessid.

- (1) Les franciscanes s'establiren al Poble Nou el 1876, amb dues escoles gratuïtes per a joves obrers, diürna l'una i noturna l'altra. El 1936 també es començà la crema de l'edifici, però fou insedit per joves del bar del Foment, ja desaparegut, bar on es trobava gent d'Acció Catalana.
- (2) Durant els primers anys del segle hom emprava sovint el nom de San Martí.
- (3) "Unió", març 1938.
(V. bis) "La Veu de Catalunya", 13-2-36

La crisi econòmica dels anys setanta es deixà sentir a l'antiga Manchester catalana. Va ser espectacular la desaparició de les fàbriques del ram de l'aigua, inclosa la famosa Catex de la qual hem parlat. Al 1975 quedaven a la Verneda i al Poble Nou només 21 fàbriques quan abans era la indústria més important. Ara, és el ram del metall el més destacat (1118 empreses), seguit del de Químiques (353) i finalment del Tèxtil, que inclou el Ram de l'Aigua (293).¹¹

Ca a cop queden més solars buits per la marxa d'indústries, unes perquè es traalladen - cas Rivière -, altres perquè pleguen després d'una crisi o d'un incendi - casos Solsona i Ibèria Radio de 1971 - . D'indústries importants que han plegat en pocs anys hi ha Solsona (480 obrers), Vidrieria Vilella (180), Battenfeld (uns 60), Conesa, Oliva Artés (63), salvada parcialment com a cooperativa dels treballadors, Moritz, Erye (93 obrers), Ibèria Radio...

Tot i que persisteix la conflictivitat en un barri industrial per naturalesa, la duresa patronal i la crisi econòmica han actuat de d'elements dissuasoris. Una fita en la política dura va ser ~~circumstancial~~ l'acomiadament, l'any 1975, de 56 obrers a Olivetti en les lluites per un nou conveni. Fins 1979 no aconseguiren la readmissió dins la política d'amnistia laboral.

(11) Dades de l'estudi de Raimon Bonal i Joan Costa sobre el barri, inèdit, datat l'any 1976.

Tot i haver-se fet tres escoles noves en els anys 1976-80, la lluita per aconseguir l'institut de Wad Ras continuava a la primavera de 1980, quan ja s'havia enderrocat la Protecció el solar esperava només el beneplàcit ministerial.

MOLTES ENTITATS

Dins el panorama general no hi ha cap mena de dubte que el Poble Nou és en teoria un barri privilegiat: té sobre el paper un reguitzell d'entitats que parlen d'un passat i d'un present força importants quant a vida social.

Aquestes són les principals:

ATENEU COLON. Fundat l'any 1889, té 325 socis. Es digué primerament Provençals, però ben aviat canvià de nom. D'anel força popular, estrenà a principis de segle - any 1902 - l'obra d'Angel Guimerà "L'ànima és meua". L'any 1972 tingué un fort conflicte amb una secció jove que s'havia aixoplugat a l'Ateneu, el Grup Forum, i arribà a utilitzar magnetofons amagats per a dur proves a la policia. Al 1980, amb una vida molt esmoreïda, tractava de posar ^{-hi} un bingo.

Casino L'Aliança. L'Aliança fou fundada l'any 1869, i de sempre ha representat els interessos de la gent benestant del barri, llevat dels primers temps, que registren el fet d'un obrer com a president de l'entitat. ~~KK~~ Fou tancada ~~entre~~ del 1923 al 1927, durant la Dictadura de Primo de Rivera, i durant la guerra civil es va salvar per poc del saqueig. L'edifici actual data del 1929. Local famós dins i fora del barri, ha estatjat diversos cops fites teatrals, com la temporada de teatre "off Barcelona" al 1967 i ~~estrenar~~ l'èxit del teatre independent "La setmana tràgica", l'any 1975. L'entitat, que comptava amb 800 socis al 1976, muntà un bingo tres anys després, primer dins el Casino i després, a base de deixar el nom, al carrer de Buenos Aires, a l'esquerra de l'Eixample.

(Patronat Obrer creat al 1909 i després del Centre Moral. Hereu del Centre Social creat per gent d'església al 1910, es digué successivament Centre Moral Obref (1915) i Centre Moral i Instructiu (1917). Cremat al 1936, l'edifici actual data de 1960. Dedicat al teatre d'aficionats més ^{tradicional} ~~basat~~, és una de les poques entitats del barri que ha decidit no deixar el local per actes polítics. Disposa d'un camp d'esports al carrer Bilbao. Al 1976 comptava amb uns 600 socis.

Club del Jubilat. Barri amb un percentatge elevat de gent gran, l'actual club fou ampliat i millorat al 1977. Ha editat algun butlletí i comparteix dependències municipals amb el dispensari, l'ofi-

cina de Correus i l'Escola d'Art. Al Poble Nou, existeixen per iniciativa privada, lligada a gent de les parròquies, tres mini-residències per vells, als carrers Camí Antic de València, Llull i Rambla, que es coneixen com Llars Pere Relats en record d'un capità d'aquest nom que morí en accident de muntanya l'any 1973, i al qual hi ha dedicat un monument a la Rambla.

Cooperativa L'Artesana. Nascuda al 1876, és una de les entitats més ~~ant~~ emortefides del Poble Nou. Hagué de canviar el nom a la postguerra i passà a dir-se La Familiar per raons legals. Al 1976 només tenia un centenar de socis. El grup excursionista és la part més activa de la vella cooperativa, l'edifici de la qual sembla és propietat de Metalls i E Argenteria Ribera.

Cooperativa Pau i Justícia. Setze obrers crearen la cooperativa l'any 1895, igual que en el cas de La Flor de Maig, que data del mateix any. ^{següent} El nom actual prové de 1905. Al 1912 instituí un subsidi d'invalidesa per associats, i onze anys després inaugurava l'actual edifici. Després de la guerra romangué oberta i fora de la influència falangista gràcies a un president requeté. En plena prosperitat emprengué la construcció de 315 vivendes al 1961. El seu butlletí publicava les primeres poesies en català cap al 1954. Amb 1.250 socis al 1976, al darrer dia de l'any 1979 hagué de presentar suspensió de pagaments. Entitat en dificultats que intentava salvar-se pel barri.

Agrupació Excursionista Icaria. Va sortir d'una escissió del Júpiter, l'any 1916. El patrimoni de l'entitat, un "casal" a la Rambla, no sobrevisqué la guerra. El 80 per cent dels ⁷¹² socis eren homes al 1976, ~~que comptabilitzava 512 socis.~~ Ha editat sempre butlletí, llevat d'alguns períodes.

Associació de Veïns

Ateneu Popular La Flor de Maig. Un dels tres ateneus populars nascuts entre 1977 i 1978 - període Socfas a l'Ajuntament -, juntament amb La Farinera del Clot i l'Ateneu Enciclopèdic Sempre Avant de Sants. Aprofità els locals d'una cooperativa famosa, La Flor de Maig, tancada ~~el~~ al 1950, que eren llogats per l'Ajuntament. Amb 700 socis, emprengué activitats de caire públic i creà les Festes del Maig de les Flors.

Club Esportiu Júpiter. Tot i tenir actualment el terreny de joc a la Verneda, de sempre ha estat el club del Poble Nou, ja que abans el seu camp era l'actual plaça Lope de Vega. Creat l'any 1909 a la cerveceria existent on ara hi ha ^{l'orxateria} ~~l'orxateria~~ del Tio Che, agafa el nom d'un globus guanyador d'una de les carreres de globus que es feien a primers de segle. Fou campió d'Espanya l'any 1925. Durant la Dictadura de Primo de Rivera el seu emblema, quatre barres i una estrella a sobre estil Estat Català, fou prohibit. Després de la guerra civil, hagué de canviar el nom i es digué Hércules - el Júpiter tenia fama de catalanista - , però aviat passà a dir-se novament com sempre, l'any 1940.

Barri amb forta tradició associativa, una enquesta de 1975 afirmava que un 19 per cent de la població era d'una entitat o altra, xifra massa alta, segurament per no tenir en compte els que són soci a la vegada d'una o més entitats. Al juny de 1975, com a altres barris, es formà una coordinadora d'entitats, en aquest cas degut a la negativa a subvencionar el català per part de 18 regidors, entre ells el del districte, a l'Ajuntament. La Coordinadora va promoure, per subscripció popular, un monument al doctor Josep Trueta, fill del barri, l'any 1978, que va ser obra de l'escultor Josep Ricart.

En els darrers cinc anys, malgrat una evident revifalla associativa, que inclogué el neixement de l'ateneu popular La Flor de Maig, desaparegué una entitat, l'Ateneuet, que havia estat obert al 1961 a uns baixos del carrer Pallars per gent relacionada amb l'Opus Dei. La petita entitat, que agafa tanmateix caire molt obert, desaparegué quan les subvencions es feren fonèdies, després de la mort del cap del Govern Carrero Blanco, pel desembre de 1974.

UN SOL CANVI DE NOM DE CARRER

Com arreu, als darrers anys hagué al Poble Nou un moviment en defensa de la recuperació de noms de carrers perduts amb la Dictadura o l'arranjament d'altres malifetes del nomenclàtor. L'únic nom que es retornà als carrers poblenovins fou el de Ramon Turró, metge i filòsof de primers de segle que tallà en sec la darrera epidèmia de tifus barcelonina l'any 1914. Ramon Turró havia estat el nom donat al carrer Enna durant la República, canviat de nou al 1939 i recuperat, doncs, al 1980. L'evolució dels canvis als darrers anys ha estat així:

<u>Abans de 1931</u>	<u>República</u>	<u>Dictadura Franco</u>	<u>Actualment</u>
Felipe II(1927)	Bach de Roda	Felipe II (pocs anys)	Bach de Roda
Enna	Ramon Turró	Enna	Ramon Turró
Igualtat	Igualtat	Alava	Alava
Catalunya fins 1927;leshores Sant Quintí	Martí Vilanova	Granada	Granada
Atila passà a dir-se Ebre en 1927	Ebre	Ebre	Ebre
Francisco Aranda	Alexandre Sancho	F.Aranda	F.Aranda
Guillem de Llúria	Roger de Llúria	Guillem...	Guillem..
Marina	Doctor Robert	Carlos I	Carlos I

~~A més, l'obertura de trossos de carrer han fet desaparixer petits carrers com Perelada (al costat de Catex) i Rovira, davant de Santa Maria del Taulat.~~

Altres fets en relació al tema és que la major part de veïns anomenin Matsaret al carrer Llatsaret, fins i tot gent que hi viu o ha nascut, i el "canvi" produït pel juliol de 1978 en la nomenclatura de la plaça Sant Bernat Calbó, quan el PSC del barri posà com a nom provisional - la plaça encara hi és - Plaça de la Llibertat d'Expressió. Hagué protesta de sectors de veïns pel procediment i la plaça segueix essent de Sant Bernat, tot i la presència de la plaça.

"L'ESGARRIFOSA LLEGENDA DELS FUMS" NO ES PAS ACABADA

Dins la lluita contra la contaminació, aconseguir la marxa definitiva de Fertrat, el maig de 1976, és un dels pocs triomfs poblenovins. Un grup teatral ~~està~~ nascut al barri, Roba Estesa, va representar per ajudar la lluita de Fertrat "L'esgarrifosa llegenda dels fums", que no és pas acabada, ja que continua havent molta contaminació pels fums de fàbriques al Poble Nou, i també perquè l'altra reivindicació, respecte a Fertrat, d'aconseguir la demolició del taller i ampliar així la plaça Klein no ha estat per ara possible.

L'urbanisme també és un dels altres capítols de contínues reivindicacions al Poble Nou. Hom ten la forma com es realitzi l'anunciat cinturó del ~~litoral~~ litoral al costat de la platja, tot i la promesa de que serà deprimat i no dividirà encara més el Poble Nou de la mar. Ha millorat un tant l'aspecte de la Diagonal al ~~seu pas~~ pas pels blocs de les cooperatives, però segueix essent tot i així una Diagonal de segona divisió. El promés passeig de jerspa, primer a la ciutat i pilot de tota una sèrie, no s'ha fet realitat i la zona segueix estant força abandonada, tot i que ara ^{conty} ~~ocupa~~ amb una associació de veïns que defensa i vigila, la Diagonal Mar, formada al 1977 (1842

Entre 1978 i 1979 s'han enderrocat cases i carrers del ~~sector~~ sector d'Iòria. Traslladats els seus habitants a Canyelles en la seva major part, el solar resultant ~~resulta~~, que és municipal, sembla destinat a instal·lacions de la Companyia d'Aigües, que així cedi part del Parc de les Aigües al Guinardó. Un cop més, el Poble Nou es vist pel mateix ajuntament com un barri magatzem. L'estatua de la República, obra de Josep Viladomat, segueix tancada a un magatzem del carrer del ^(Cieryo) Cervol, a Iòria, sense haver aconseguit l'amnistia que tingueren les altres que va fer treure al franquisme.
(19)

Tampoc han hagut novetats pels veïns de Trascementiri, 147 barraques que han organitzat una associació de veïns alentada per CDC, i que segueixen vivint en condicions més que precàries entre la via del tren i el cementiri.

FUMS DE CAMIONS ENLLOC DE FUMS DE FABRIQUES

L'aspecte degradat del barri s'accentuà aquests darrers anys com a conseqüència de la política d'obertura d'agències de transports - més de 300 - que s'instal·len als locals de les velles indústries que deixen el barri. Com la qualificació del Pla Comarcal senyala indústria i no permet construir en amplis sectors, les agències de camions s'han revelat un excel·lent negoci: poca o escassa ~~instal·lació~~ instal·lació, contracte per un període curt de temps, facilitat de permisos - costa més obtenir el d'una perfumaria - ...

La protesta dels veïns al respecte no ha obtingut pràcticament cap resultat, fora de la desviació d'alguna ruta camionera.

Barri d'escasses seguretats, com s'ha vist quan parlem dels incendis, fins i tot la seva primera operació immobiliària després de la guerra vingué d'una tràgica explosió al ^{l'any 1947,} passatge d'Aymà, a una fàbrica de grasses ara en runes. Els ferits sense casa anirien amb el temps a raure a blocs del passeig Calvell, alguns, i altres a les casetes de planta baixa que s'amaguen darrera els depriments blocs i que, ~~sanctes~~ naturalment, eren provisionals.

Barri majoritàriament català - el parlen un 83,1 per cent - , té les seves reivindicacions màximes en una millora de les condicions ambientals, tant urbanístiques (fora les agències de transports) com contaminants (correcció urgent i implacable de les fàbriques que segueixen fumant sense preocupar-se dels veïns). La platja neta i utilitzable complementaria aquestes reivindicacions que començarien a fer del Poble Nou ~~un~~ "el primer poble de la costa" si un barri popular amb una platja oberta a tothom.

- (18) Existeix, a més, una quinta associació de veïns al barri, la de Paraguag-Peru, formada al voltant d'aquests carrers. L'extensió del barri fa lògic el naixement d'aquestes associacions més dedicades a sectors concrets.
- (19) Sobre el tema veure ^{col} "Historia del último monumento que aún sigue prohibido", publicat a "primera Plana" el 29 març 1978.

EL PAS DEL TEMPS (1975-80)

- A- La plaça fou retirada i el nom del carrer canviat al 1979. Tornà a dir-se com de sempre l'ha conegut a la gent: avinguda d'Icària.
- B- La depuradora del Besòs funciona ja i hi ha un vast pla sobre les platges d'aquest sector que l'Ajuntament assegura donarà fruits ja en 1980. Hom preveu, a més, que la Rambla arribi al mar i que el pas a nivell del carrer de la Jonquera, que duu a la Marbella, sigui substituït per un pas elevat. L'amillora de la sorra acompanyaria l'acció de les depuradores, a més de suprimir l'abocament de deixalles i enderroc. Els amplis terrenys guanyats al mar foren emprats com a zones esportives, al menys de forma provisional. Aquest pla fou exposat en una important xerrada del regidor d'Obres Públiques Albert Serratosa a La Flor de Maig el 25 d'abril de 1980.
- C- Segons l'historiador Manuel Arrans el nom prové d'un mas existent al segle XVII conegut com el Teulat d'en Llimona.
- D- Catex definitivament plegà al Poble Nou cap al 1978. De forma "olamestina" habilità els immensos locals a base d'obrir portes al llarg de les seves parets que havien de ser ^{mas de Ca} comerços i tallers. L'oposició de l'A.V. Poble Nou primer, i del Consell de Districte després, obligà a intervenir l'Ajuntament, que imposà una multa de set milions per abús respecte a un simple permís d'obres menors. Per l'abril de 1980 s'arribà a un acord amb la propietat dels terrenys per a lliurar una hectàrea de terreny per zona verda - seria la segona hectàrea verda del Poble Nou - abans de 1983 i un edifici amb finalitat pública. La resta, que aniria des del carrer Bilbao, que s'obriria, fins Lope de Vega, seria edificable. La solució fou avantatjosa pels veïns, donat que el solar era edificable segons el Pla Comarcal.
- E- El solar, que es troba a la Verneda, fou objecte de ~~negociacions~~ negociacions amb l'empresa, i al juny de 1978 s'arribà a l'acord de destinar una part a hospital $\frac{1}{2}$ altra a zona verda, i una tercera a pisos. L'empresa ha de marxar a Birona, on té altra fàbrica, i signà l'acord tot comproment-se a no acomiadar cap obrer de la factoria de La Verneda *per raó del tancament.*
- F - Recuperat, com s'ha explicat al capítol d'entitats, com ateneu popular l'any 1978.

DADES SOBRE VILAPISCINA, TURO DE LA PEIRA, PORTA I TORRE LLOBETA

Límits: Meridiana, passeig de Valldaura, passeig de Verdum, passeig Urutic,
 carrer Trabau, carrer Vilasca, Turó de la Peira, passeig de Fabra i Puig,
 Petrarca, passeig de Maragall, Prats i Rogué, Frederic Mayo, Aneto, Allosa,
 Piferrer, Meridiana.

Superfície: 150 hectarees

Població: 60.000 habitants

Densitat: 400 hab/ha

Esplai (

Ensenyament: Escoles estatals: Calderón de la Barca (Orduña-Pi i Molist)

Canigó (Vall de Andorra)

Joan Maragall (Santa Fe-Santallà)

Madrid (Aneto-Fabra i Puig)

Ciutat de Mallorca (plaça Sóller)

Timbaler del Bruc (Escòcia-Emili Roca)

Parvularis municipals: Santa Eulàlia (Allosa i Puig, 219)

Escoles-Bressol del Patronat Municipal: Cargol (Amflocar, 91)

Instituts d'Ensenyament Mitjà: Via de Anet (Allosa, 51). Provincial.

Esplai (en projecte)
 Can Sitjar (en projecte)

Espais lliures: Parc urbà Turó de la Peira

Plaça Sóller

Plaça Virrei Amat

Plaça Santa Eulàlia

Triangle Allosa-Allosa

(Verd per habitants 1,5 m²)

Sanitat: Consultori Porta (

Centre de Planificació Familiar)

Dispensari Torre Llobeta (Maragall-Amflocar)

Esports: Piscines municipal coberta Calderón de la Barca, cedida al C.N. Atlètic
 (Pi i Molist-Sant Iscle)

Camp de futbol cedit al C.C.D. Turó de la Peira (c/Urutic)

Locals socials: Parroquials: Santany-Fabra i Puig, i Fabra i Puig 217.

Centro Eulaliense (Amflocar, 37)

C.C.D. Turó de la Peira (C/. Aneto)

Associació de Caps de Família (C/ Valle de Andorra)

Centre Social Ramon Albó

Associacions de veïns: Vilapiscina-Turó de la Peira (Allosa, 4-6)

Torre Llobeta (Santa Fe, 5)

Porta (

Centre Civic de Can Basté (en projecte)

Fins a l'annexió de Sant Andreu a Barcelona, el 1897, Vila-piscina formava part d'aquell municipi que fou independent. La vella església, ^{de Santa Eulària,} reedificada el 1782 sobre una primitiva capella romànica ^{documentada ja el 1036⁽¹⁾} fou sufragània de la parròquia de Sant Andreu fins el 1886, en què se li atorgà jurisdicció pròpia. Actualment ha quedat amagada entre el ~~mercat~~ nou mercat, ~~l'antic~~ l'antic ^{ofic} hostal de Ca N'Artés i la masia de Can Basté --coneguda també com Can Nadal-- originària del segle XVIII. Aquesta última és unida a l'església per un pont sobre el carrer que condueix al mercat. Ha servit durant molts anys de magatzem de flors artificials ~~que ha malmés sensiblement els esgrafats i la seva estructura interior~~ i això ~~Finalment, el 1980, ha estat comprada per l'Ajuntament per a destinar-la a centre cívic.~~ Finalment, el 1980, ha estat comprada per l'Ajuntament per a destinar-la a centre cívic. Es imprevisible, però, en el moment de redactar aquestes ratlles, quan quedarà definitivament recuperat, des d'un punt de vista estètic i d'utilitat pública, el conjunt de l'església i les masies del voltant. No serà fàcil, perquè la construcció del mercat al costat, els anys en què el patrimoni artístic ~~barcelonès~~ i històric ^{dels barris de Barcelona} no mereixia cap mena de respecte municipal, li va restar bona part de la seva bellesa a aquest conjunt neoclàssic.

Ha arribat també fins a la dècada dels vuitanta Can Sitjar, a ~~l'avinguda Borbó~~ l'avinguda Borbó ~~amb~~ tocant a la plaça del Virrei Amat. En aquesta masia hi hagué el segle XVIII el Col·legi de la Bona Vida, per a estiueig de nobles i eclesiàstics. El baró de Maldà, Manuel Amat i de Cortada, ha deixat escrita en el seu dietari una de les estades en aquesta masia i el relat conté dades precioses sobre el passat de Vila-piscina. Dissortadament, d'aquest dietari només se n'ha publicat un recull d'anotacions realitzada per Alexandre Galí ⁽²⁾ ~~(Biblioteca de la Sala, 141)~~, i el gros de les informacions, conegudes com "Galaix de Sastre" es conserven manuscrites al Institut Municipal d'Història.

Precisament el nom de la plaça on es troba Can Sitjar ve de l'oncle del Baró de Maldà, que fou virrei del Perú i féu construir el palau de la Rambla anomenat de la Virreina: Manuel Amat i Junyent. El primer nom d'aquesta plaça, ~~urbanitzada~~ ^{urbanitzada} durant l'etapa republi-

cana fou el del ^{va ser} poeta Joan Salvat-Papasseit, canviat pel de Virred Amat al ser ocupada Barcelona per les tropes franquistes el 1939. En canvi, curiosament, no va ser tocat de moment el nom de l'avinguda del Mariscal Joffre, militar rossellonés que durant la seva visita a Barcelona el 1920 originà una gran agitació nacionalista. ~~Parlaxavixixdeviexxix~~ A la guia urbana de 1942 ⁽³⁾ encara conserva el nom original, però aviat aquesta avinguda fou dedicada als borbons. El carrer dedicat al dirigent obrer, mort per agents de la patronal, Pau Sabater va ~~passarxaxpertamexaxnonxdenPratsxinRoxner~~ recuperar el nom de Prats i Roqué que li havia estat posat per la dictadura de Primo de Rivera, igual que un tros del carrer ~~Pratsxi~~ d'Emili Roca que la Generalitat havia rebatejat amb el nom del poeta Anselm Turmeda. El més curiós és que fou respectat el nom del carrer veí dedicat al també poeta Jordi de Sant Jordi.

Tornant a Can Sitjar, una de les principals senyes d'identitat del barri, s'ha ~~xxaxxonsexruxatxannmoltaxhanxestaxmparòxnonxixí~~ anat degradant a passes gegantines i és previst de manera immediata el seu enderrocament per aixecar al solar un institut d'ensenyament mitjà i un polisportiu. El "Col·legi de la bona vida" deixarà pas així, dos segles després, a un altre col·legi.

Es conserven també, encara, Can Bonet, a Cartellàe Sant Alexandre, i Cal Gaig, del XVIII, a Vilapiscina, 42.

Pel que fa al nom del barri, les especulacions, com sempre, han originat tota mena de llegendes. Des de la possibilitat que hi hagués en aquell territori un ^{balneari} ~~xxxxxxxxx~~ romà ~~xxxxxxxx~~ -- quan es va fer la línia del tren per Sant Andreu s'hi va trobar un mosaic romà que ~~podria~~ correspondre al fons d'una piscina ⁽⁴⁾ que hauria originat el nom, fins a l'explicació més raonable de Carre-ras Candi ⁽⁵⁾ que hi havia hagut forns on s'elaborava la pega coneguda com peix -- en llatí ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ pix, picis --, i forns coneguts com pixines, ~~pixin~~ o pecines.

L'església actual, a Fabra i Puig-Pi i Molist, va començar a prestar culte públic el ¹⁸⁸⁶ ~~1886~~ ⁽⁶⁾, també dedicada a Santa Eulàlia de Mèrida -- i no pas la de Sarrià -- com la ~~capella~~ ^{capella} ~~del costat de Can Basté~~, que va quedar com capella Cremada durant la guerra, va ser reedificada a partir de 1939, obra que ha quedat inacabada, ofereint la ~~xxv~~ desagradable visió de la seva façana de maó vist.

Santa Eulàlia va tenir també la seva Rambla, amb aliniacions

aprovades per l'Ajuntament el 1877. Set anys després s'hi van plantar els primers arbres, i el 1913 va quedar definitivament oberta fins a Sant Andreu, en expropiar l'Ajuntament unes cases que li barraven el pas. La Rambla, actual passeig de Fabra i Puig, va desaparèixer, com la de Sant Andreu, sota el mandat de l'alcalde Porcioles per convertir-la en una via de circulació ràpida. El passeig de Pi i Molist, ~~que~~ obert per a comunicar la Rambla amb ~~el~~ l'Hospital Mental della Santa Creu, va iniciar-se el 1916. (7)

Entorn de la Rambla aparegué la primera urbanització moderna, 64 cases fetes el 1882 que donaren origen als carrers de Palerm, Arnau d'Oms, ^{Emili Roca} ~~Anselm Turmeda~~ i Santa Pau, ^{el primer del 1915 ho} ~~els quals noms des~~ han conservat el nom. ^{original, ja que per molt que el temps ho canvi} ~~Palerm~~ ~~vanen~~ ~~ment~~ ~~ixse~~ ~~Ja hem comentat~~ ~~que Anselm Turmeda va convertir-se en Emili Roca, però el canvi~~ ~~del carrer Palerm ja és més surrealista; retirat potser pel~~ fet de ^{ser Palerm} ~~correspondre al seu nom~~ a la capital de Sicília, perillosa perquè va pertànyer a la corona catalano-aragonesa, o potser perquè fou ocupada pel ~~merito~~ ~~nax~~ ~~ix~~ ~~1943~~ nordamericans el 1943, el seu nom ha estat substituït ^{inconscientment} ~~per~~ pel de Desfar, cavaller que al servei de Jaume ~~III~~ II de Catalunya i Aragó va tenir molta relació precisament amb Sicília. El nom de Palerm ha estat restituit més tard no a aquest carrer sinó a un altre del nou barri del Besós, on, com se sap, s'hi van posar noms relacionats amb la història de Catalunya.

Vilapiscina ^{va} ~~permanèixer~~ així fins als anys quaranta, ~~una~~ una zona rural ~~entorn~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~banda~~ ~~més~~ ~~prò~~ ~~xima~~ ~~a~~ ~~Horta~~ i una nova urbanització cap a la banda de Sant Andreu. Encara avui la gent del barri fa una distinció entre el que en diuen Vilapiscina a seques --de la plaça Cirrei Amat en avall-- i el que en diuen "Vilapiscina alta", de la plaça en amunt. Aquesta Vilapiscina alta té a la vegada ~~tres~~ quatre sectors clarament diferenciats: ~~el~~ ~~sector~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~per~~ ~~llongació~~ del passeig de Fabra i Puig i el passeig de Maragall ~~en~~ ~~la~~ el polígon de Torre Llobeta i el sector més antic que conserva encara algunes característiques del seu passat rural. A l'altra banda del passeig de Fabra i Puig, ^{hi ha} les noves urbanitzacions que s'enfilen cap el Turó de la Peira i a l'altra banda del

~~amb~~ ~~la~~ ~~exco~~ ~~mo~~ ~~ció~~ ~~de~~ ~~les~~ ~~Cases~~ ~~Barates~~ ~~durant~~ ~~la~~ ~~dictad~~ ~~ura~~ ~~de~~ ~~1939~~ ~~amb~~ ~~la~~ ~~part~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~Ram~~ ~~bla~~ ~~de~~ ~~1960~~
 A l'època de l'Exposició Internacional de 1929 ^{va fer-se a un extrem de Vilapiscina el 1915} ~~les~~ ~~quals~~ ~~no~~ ~~tractarem~~ ~~aquí~~, perquè els hem dedicat un capítol sencer al volum VI d'aquesta obra.

Turó ~~les cases de Barates~~ el grup de Cases Barates Ramon Albó. El sector de Vilapiscina més pròxim a Sant Andreu hi ha sorgit, als anys seixanta, un nou polígon d'habitatges --Porta-- que constitueix ~~també~~ un sector perfectament diferenciat, amb personalitat pròpia, i que ha preferit desvincular-se de Vilapiscina des del punt de vista associatiu. Nosaltres hem preferit però tractar-lo en aquest mateix capítol, encara que com Torre Llobeta podriem haver-lo inclòs als volums d'aquesta obra --VI i VII-- dedicats als polígons.

Caldrà que ~~anem~~ tractant cadascun d'aquests sectors per separat.

TORRE LLOBETA

El polígon de Torre Llobeta, entre Amílcar, Passeig de Maragall i avinguda Borbó, constitueix una de les primeres actuacions de l'Institut Municipal de la Vivienda --antic nom del Patronat-- després de la guerra civil. En la represa d'activitats, ~~l'Institut~~ a finals dels anys quaranta, l'Institut va aixecar el grup de cases de la Verneda junt a la Via Trajana, el grup de Torre Llobeta, i els grups de Can Clos i el Polvorí, a Montjuïc, i el grup del capdavall de la Rambla del Poble Nou. Bona part d'aquests nous habitatges serviren per a donar casa als barraquistes de la Diagonal, desallotjats per a la realització del Congrés Eucarístic, el 1952, i també als primers desallotjats per l'obertura de l'avinguda de Garcia Morato. ~~També~~ D'aquests últims alguns van anar a parar a Torre Llobeta, però d'altres cases del grup van tenir destinataris diferents.

Projectat ^{(per l'arquitecte J. Jiménez Solà} com un conjunt de blocs amb patis interiors, agrupats en quatre illes de cases separades en grups de dos per una gran plaça ajardinada on hi hauria l'escola i on s'hi conservaria la masia ^{(coneguda com la} Torre Llobeta, el grup és avui en un estat lamentable. Els patis interiors no van arribar a veure mai ni un xic de verd i ofereixen un aspecte sòrdid. En canvi, la plaça on s'hi conserva la masia --no adquirida fins ara fa poc per l'ajuntament per a destinar-la a centre cívic, i en estat lamentable-- després d'anys d'abandonament-- presenta un aspecte agradable i de constant animació. Hi ha les oficines del Consell de Districte --abans de la "concejalía del distrito XII"-- provisionalment fins que aquest

nou organisme pugui traslladar-se a la Casa de la Vila d'Horta, hi ha una oficina de correus, una de recaptació de multes de trànsit, i fins fa poc una d'expedició de carnets d'identitat. Més amunt hi ha un dispensari municipal ~~amb extraordinari caràcter~~ i on a partir de 1979 hi ha començat a funcionar ^{amb extraordinari caràcter} el primer centre de planificació familiar obert a Barcelona pel nou ajuntament democràtic. Aquest conjunt de serveis, als que cal afegir l'escola estatal Joan Maragall, converteixen la plaça en un centre cívic que quedarà completat quan s'acondicioni la masia per a finalitats culturals. Durant molts anys, ~~amb extraordinari caràcter~~ davant d'aquesta plaça, a l'altra banda del passeig de Maragall, hi va viure el cantant Raimon.

Les oficines del Consell de districte són del XII, al qual pertanyen Horta i el Guinardó, però no Vilapiscina que és del IX, fins que no es porti a terme una nova divisió en la qual és projectat que Vilapiscina i Congrés formessin un districte propi. En el moment, la divisió entre els dos districtes és al pas de Maragall, i es produeix la paradoxa de que les oficines de l'un són en territori de l'altre.

La masia que ha donat origen al barri, la torre Lloveteta va ser durant els primers temps de la guerra civil ^(confundida i utilitzada com a) local del comité revolucionari del barri.

CAN PORTA

El 16 de juliol de 1963 se suspenia la concessió de llicències d'edificació en un extens sector de Vilapiscina limitat exactament pels següents carrers: Meridiana, Garrofers, Selva, E. Tubau, passeig de Verdum, Pi i Molist, Andratx, Maladeta, Alella, Torrent d'en Piquer, Malgrat, i altra vegada Alella fins a la Meridiana ~~amb extraordinari caràcter~~

Era una zona encara totalment rural, sense cap mena d'urbanització, per ~~amb extraordinari caràcter~~ a la qual es projectava un Plà Parcial de

A Torre Lloveteta hi ha funcionat des del seu origen una associació de veïns molt vinculada al principi al Patronat Municipal i oficialista i més aviat reaccionaria fins a la renovació de la junta que s'ha produït ~~amb~~ coincidint amb l'entrada de la democràcia a l'Ajuntament. L'associació de veïns anterior, que donava acolliment un grup d'esplai infantil, no va mantenir mai relacions amb la de Vilapiscina, però en l'actualitat participa en la Coordinadora d'entitats del barri.

"superilles" amb una ocupació màxima del sòl del 50 per cent. Aquest Plà Parcial fou aprovat definitivament per l'Ajuntament de Barcelona el 6 de juny de 1966 després d'introduir-hi una important modificació imposada per la Comissió d'Urbanisme: que fos reservada com a espai lliure una plaça ^{de 22.000 metres quadrats} que seria anomenada ^{de moment} de Soller. Aquesta plaça, que l'Ajuntament de Barcelona havia configurat ja el febrer de 1949, s'havia fet desaparèixer en redactar el Plà Parcial. (8)

Van anar-se construint blocs d'habitatges al barri, tots ells de promoció privada, però la plaça seguia sense urbanitzar. Les acadèmies de conduir ~~xxx~~ feien servir el terreny per a les pràctiques dels seus alumnes. Després de deu anys de reivindicació popular, la plaça ^{passat a propietat municipal i ha} ~~començat a ser urbanitzada~~ ^{començat} a començaments de 1980. S'hi han posat bancs i s'hi han plantat arbres. Les seves dimensions ~~xxx~~ ~~xxxxxxx~~, i el fet que no quedaven ^{de moment} en una via de pas, ~~xxxx~~ la converteixen en una important zona verda.

Segons el Plà Parcial, al polígon s'havien de reservar terrenys per a la construcció de tres grups escolars. Dels tres només se n'ha fet fins ara un, i després de campanyes populars de considerable importància. Aquesta escola ^{estatal} ~~xxxx~~ que porta el nom de Ciutat de Mallorca encara que tothom la coneix com l'escola Soller perquè és a ~~ix~~ un costat de la plaça, ha format part del grup de tres --amb Pegaso i Patronat Ribas-- que a final de la dècada dels setanta ha protagonitzat una interessant experiència autogestionària entre pares, mestres i alumnes, experiència progressivament anulada per les pressions del Ministeri d'Ensenyament.

El principal propietari dels terrenys on avui hi ha el polígon Porta era ~~xxxxxxx~~ Roman Sanahuja Bosch, una de les figures destacades del "boom" immobiliari barceloní dels anys seixantes i setantes. Ell fou ~~xxxx~~ qui va promoure el Plà Parcial i qui hi ha al darrera de bona part de les constructores i immobiliaries que han aixecat el polígon. Roman Sanahuja era també el propietari dels terrenys on anys abans s'havien aixecat --havia aixecat-- els edificis del Turó de la Peira. ~~xxxx~~ La part més important de la realitat actual de Vilapiscina passa per aquest home que, a diferència d'altres promotors immobiliaris ha sapigut mantenir-se a ~~xxxx~~ l'ombra.

Ell ~~xxxxxxx~~ era darrera Constructora Immobiliària S.A., empresa promotora del polígon Porta, i a la qual pertocava en teoria la urbanització dels carrers. Però com ha ~~xxxxxxx~~ estat

7

el normal durant tots aquests anys, la urbanització de carrers l'ha tingut de portar a terme finalment l'Ajuntament, després d'anys i panys de fang, poca il·luminació i clavegueres a cel obert. Rates, sots, desnivells i manca de rieres han estat la característica del polígon durant tot els anys setanta. El carrer de la Maladeta, especialment, fou fins que s'asfaltà ~~una~~ una riera infecta. Pràcticament fins ~~al~~ al final de la dècada no hi ha hagut cap carrer asfaltat al polígon. Actualment, pot dir-se que la situació ha quedat normalitzada, encara que resten coses per fer. Ha calgut abans que milers de persones visquessin durant anys en mig de la brutícia, omplint-se de fang dels dies de pluja, i que calgués portar a terme tota mena d'accions per a obtenir allò que calia. Un exemple ~~fou~~ fou la xocolatada organitzada per l'associació de veïns el dia de Sant Josep de 1975 a la plaça del Virrei Amat, en mig de gran pancartes on es llegia "No a les rates" i "Exigim més neteja".⁽⁹⁾

També la mala qualitat d'algunes vivendes va originar conflictes que van ser airejats per la premsa del moment.⁽¹⁰⁾ ~~El~~ Als blocs construïts per Prone al carrer de Cases i Amigó, la immobiliària va contestar a les queixes dels veïns sobre els defectes de construcció dient que els arreglarà si a canvi els veïns no posaven cap inconvenient que es transformés en taller de reparacions d'automòbils un ~~xxx~~ aparcament situat al pati interior, per ~~xx~~ a la qual cosa calia aixecar una xemeneia d'airejament. Els veïns van denunciar la maniobra i l'Ajuntament va prohibir ~~la~~ instal·lació del taller el juny de 1974.⁽¹¹⁾

Inicialment, les reivindicacions del polígon van ser assumides per l'associació de veïns de Vilapiscina, però en constituir-se el 1974 una associació pròpia, Porta va anar adquirint autonomia i distànciant-se del barri veí. El primer que va fer la nova associació fou encomanar un estudi del barri a l'arquitecte Vicenç Tort.⁽¹²⁾

VILAPISCINA - TURO DE LA PEIRA

La construcció del polígon de Torre Llobeta en una zona fins aleshores purament rural, ocupada per l'església ~~antiga~~ nova, ~~co~~ la neoclàssica, l'Hospital Mental de la Santa Creu, les cotxeres de tramvies ~~del~~ i el camp de futbol del

Guinardó, als Quinze, ⁽¹²⁾ i mitja dotzena de masies, va obrir noves expectatives per als propietaris dels terrenys ~~inexistents~~ ~~permanents~~ ~~Sanahuja~~ ~~en~~ ~~parada~~ ~~ja~~ situats al peu del Turó de la Peira, i especialment per a la família ~~Sanahuja~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~qual~~ ~~hem~~ ~~parlat~~ ~~ja~~ ~~al~~ ~~referir-nos~~ ~~al~~ ~~bolíon~~ ~~Porta~~.

Així va començar-se a construir els anys cinquanta el conjunt d'edificacions que rodegen com un cinyell el Turó de la Peira per la banda contrària a les Cases Barates. Són els carrers Cadí, Trabau i Beret, Teide, Canfranc, Aneto i Vall d'Ordessa, batejats molt adequadament amb topònims de zones d'alta muntanya. Aquest sector al qual cal pujar a peu des de la parada de metro --i que puja dret, amb carrers on ha calgut fer-hi escales perquè sinó el pendent era inadmissible-- va començar a ser conegut popularment com el barri Sanahuja, ~~curiosament~~ ~~nom~~ ~~del~~ ~~seu~~ ~~promotor~~. Curiosament, aquesta encertada ^(en) denominació es va perdre i cada cop més són, per a tothom, les cases del Turó de la Peira. ~~?~~

Tot just nascut el barri, s'hi va formar una entitat que ha assolit una gran popularitat i que ha celebrat el seu vint-i-cinquè aniversari a començaments de 1980: la Penya, oficialment ~~Club~~ ^{Club} Cultural i Deportivo Turó de la Peira.

Més endavant, els anys seixantes, Sabahuja va construir els grans blocs que voregen la perllongació del passeig de Fabra i Puig, l'ocupació dels quals va afavorir la inauguració de la línia de metro número V, amb parada a Vilapiscina.

Tot el terreny havia estat qualificat com a parc urbà, però avui de parc només en resta el cim del Turó, ajardinat el 1974 després d'anys de lamentacions dels veïns... i de pressions moralistes dels pares agustinians que tenen una capella a la vora i no veïen amb gaires bons ulls les parcel·les que a l'hora foscant desapareixien pels racons --la llegenda popular diu que d'origen volcànic però en realitat antigues pedreres-- del Turó.

~~Anteriorment existien a l'entorn del Turó de la Peira~~

EL PANORAMA ASSOCIATIU

A partir dels anys setantes, les reivindicacions del barri han estat assumides per l'associació de Veïns, que ha hagut d'enfrontar-se a un panorama escruixidor en el terreny urbanístic, d'habitatges i d'equipaments socials. Inicialment, aquesta associació de Veïns es deia de Vilapiscina-Ramon Albó-Turó de

la Peira, perquè hi participava també gent de les Cases Barates. Però en formar-se, a finals dels setanta, un Centre Social al grup Ramon Albó, aquest, de comú acord amb l'associació de veïns ha assumit personalitat pròpia i les reivindicacions de les cases fetes per la ~~Associació de Veïns de Vilapiscina i Turó de la Peira~~ primera dictadura del segle. Així, l'associació de veïns ~~de Vilapiscina i Turó de la Peira~~ es diu actualment de Vilapiscina i Turó de la Peira. *Éste, molt irregularment, l'única revista del barri: "Nuestra voz".*

Enfront ha tingut durant molt de temps les associacions oficialistes i reaccionàries de caps de família de Vilapiscina i del Turó de la Peira. Aquestes associacions de caps de família, promogudes com se sap governativament --el president era gairabé sempre "consejero local del Movimiento"--van tenir en aquest barri un especial protagonisme. ~~xxix~~ Aquestes associacions, com les altres que funcionaven a barris de Barcelona, són hivernades des ~~xxxx~~ que el país, a la mort del dictador, ^{ha} ~~entrat~~ en una etapa de reforma democràtica, Però conserven els seus locals.

La vida associativa de caràcter cultural, esportiu i recreatiu passa bàsicament, al Turó de la Peira, per la Penya, de la qual hem parlat ja, i a la banda de Vilapiscina entre Virrei Amat i la Meridiana, per les dues entitats nascudes entorn de la parròquia: el GESE --Grup Excursionista Santa Eulàlia--, amb uns bons locals situats al davant de la església, a l'altra banda del passeig ^(on desenvolupa activitats no només relacionades amb l'excursionisme, sino també de caràcter cultural) i al costat del parvulari municipal, i el SESE, Secció Esportiva Santa Eulàlia, amb pistes al carrer Santany, al mateix solar de la parròquia. Aquestes dues entitats mantenen bones relacions amb l'associació de veïns i participen a la Coordinadora d'entitats del barri.

No participa en canvi a la Coordinadora el Casinet, oficialment Centro Eulaliense, l'entitat més antiga del barri, al carrer d'Amilcar. Es la típica associació recreativa nascuda amb anterioritat a la guerra civil i que ha patit ~~ex~~ l'adulteració pròpia dels anys quarantes i cinquantes. Junes conservadores han situat el Casinet en una campana de vidre que l'aïlla dels problemes del barri, tot i que manté un considerable nivell d'activitats. Ha estat la primera entitat de Barcelona que va muntar un bingo als seus locals quan el joc ha estat autoritzat al país.

La Coordinadora d'entitats, promoguda per l'associació de veïns, engloba també una coordinadora de pares d'alumnes de les

escoles del barri i ~~els~~^{els} tradicionals clubs esportius --bàsicament de petanca i de futbol-- que abunden als barris populars i que sovint no tenen ni tan sols local social i es reuneixen en bars. La Coordinadora organitza des de 1977 la festa major del barri, durant la setmana de Sant Joan, i ha plantejat diverses reivindicacions conjuntes, una de les quals és ^{aconseguir} que la única piscina del barri, que ara és cedida a un club de fora --costum implantat a l'època Porcioles-- ~~a~~ (C.N. Atlètic), ~~significa~~ tingui un control de gestió per les entitats del barri.

El panorama associatiu de Vilapiscina queda doncs configurat així:

Centro Eulaliense (casinet)

Associació de Caps de Família

Coordinadora d'Activitats Esportives i Culturals, ~~formada~~ en la qual hi són ingrades:

-Organitzacions socials: Associació de Veïns de Torre Llobeta, Associació de Veïns de Vilapiscina-Turó de la Peira, i Centre Social Ramon Albó.

-Entitats esportives i culturals: GESE - SESE

C.C.D. Turó de la Peira

- Clubs: de Petanca: Cadí, Turó i 2.000

de futbol: Montsant, Vilapiscina, Torre Llobeta, Meridiana, Ramon Albó, Metropol, i Maragall.

- Coordinadora de Pares d'Alumnes ~~de la escola del barri~~

ELS EQUIPAMENTS

Un dels dèficits més importants de Vilapiscina és en el terreny sanitari. No hi ha cap equipament excepte el dispensari de Torre Llobeta, ara especialitzat com a centre de planificació familiar i ~~amb un altre situat~~ situat en un extrem del barri. L'ambulatori més proper és el de la Guineueta, i a Porta hi ha un consultori.

Però el barri tindrà en el futur un important equipament sanitari: l'antic Hospital Mental de la Santa Creu, salvat per a ús públic després d'una gran campanya que va esclatar poc després de la ~~seua~~ ~~publicació~~ publicació de la primera edició d'aquest volum, ~~i en~~ la qual ~~va~~ ~~tenir~~ ~~un~~ ~~paper~~ ~~molt~~ ~~impo~~

~~* La guarderia Cargol, única del Patronat Municipal que hi ha al barri, ha travessat els darrers cinc anys les mateixes vicissituds que les altres escoles-bressol municipals de Barcelona. Les subvencions li han arribat un part, com a les altres, però gaireix esperant un local definitiu. El que ocupava inicialment va resultar afectat per les inundacions del carrer Castellà~~

~~l'Ajuntament va trobar~~ un de nou, que ^{ha} ~~actualment~~ ocupa ^{provisionalment} ~~la~~ ^{la} torre del carrer Amílcar. Posteriorment l'Ajuntament ha comprat la torre número 91 del mateix carrer d'Amilcar per a destinar-la a local definitiu d'aquesta escola-bressol. ~~Existeix~~ Tot ~~això~~ i que és al barri del Guinardó, hi ha l'acord d'acollir-hi només infants de Vilapiscina, amb el que es produirà una situació ben paradoxal.

~~Com a sol.~~ Com a sol. lució provisional al problema ^{de l'ensenyament mitjà} ~~escolar~~, s'ha aconseguit que l'Estat comprés una escola privada --"Esplai"-- i la convertís en pública d'EGB i BUP. Mentre no es construeixi el previst institut d'ensenyament mitjà a la plaça Virrei Amat, l'Estat ha arrendat un altre centre privat --"Academia Virrei Amat", al carrer Alella-- que serveix com a institut provisional i es confia ~~que~~ que quedi com a definitiu --el local és ^hforça bé-- encara que s'aixequi el nou edifici de la plaça.

Al solar conegut com "les basses" perquè hi havia ~~unes~~ unes grans cisternes d'aigua, al carrer del Teide, ~~el~~ ^{la} Montnaxorx el veïnat hi reclama una guarderia i una escola de formació professional. Són gairabé 1.000 metres quadrats, el que suposa un dels més importants espais lliures del barri. L'altre són les cotxeres d'autobusos, als Quinze, al costat de les quals hi ha una fàbrica tancada --Sistemas de Control-- que ocupa 8.000 metres quadrats i el solar de la qual els veïns reivindiquen ~~per~~ ~~per~~ ~~també~~ també per a equipaments. I confien que no passi com amb el camp del Guinardó C.F., als Quinze mateix, que es va perdre en aixecar-hi pisos cap a 1970.

~~conjunctes, una de les quals és la de que la única piscina del barri, que ara és cedida a un club de fora, el C.N.~~

L'HABITATGE I LES CLAVEGUERES

Les lluites més importants del barri, si fem excepció de l'originada per a salvar el Mental, han estat centrades en problemes d'habitatge i per aconseguir una xarxa de clavegueres que acabés amb les endèmiques inundacions i el fang que senyorejaven molts carrers. ~~de~~ ~~El~~

Fins a 1976, molts carrers de la part més antiga --entre la perllongació del passeig de Fabra i Puig i Torre Llobeta-- eren sense asfaltar. Això, que junt a la supervivència de masies i casetes de planta i pis li donava un cert encant rural quan feia bon temps, els dies de pluja convertia el trànsit per aquesta zona en quelcom impossible. ~~indefinitament~~ A l'època de l'alcalde Socias es va emprendre l'asfaltat d'alguns carrers que anaven essent dotats de clavegueres, però les inundacions endèmiques del carrers Cartellà van tenir característiques catastròfiques el 1977 i van demostrar la ~~insuficiència~~ insuficiència d'aquelles obres.

~~figura a la taula de 1977~~ Les mobilitzacions per aconseguir, no solament ajut de l'Estat per ~~recibirre~~ compensar ~~els~~ els danys en comerços i habitatges, sinó una sol. lució definitiva, han comportat la construcció d'una ~~xarxa de clavegueres al sector~~ ^{una xarxa de clavegueres} ^{completa} ^{gran col·lecció} que de moment semblen eficaces. Existeix però un cert escepticisme popular, ja que el carrer Cartellà segueix el traçat de l'antiga riera d'Horta i, a més, forma un clot on mai s'hi havien d'haver aixecat habitatges, ja que les possibilitats d'inundació són evidents.

~~obres importants, però resten encara molts milloraments~~
 Les ~~dues~~ ^{una altre} obres més importants ~~han~~ estat la perllongació del passeig de Fabra i Puig, una obra complexa donats els desnivells de terreny, sobretot per connectar-la amb el carrer Tajo, i que va provocar ^{el any 1977 (14)} protestes populars al carrer en contra de la barrera que suposaria si es feia com era previst, molt ample, i amb diferents nivells de circulació. ~~XX~~ Les negociacions entre ajuntament i veïns han portat a la sol. lució actual.

~~La gran obra han estat les clavegueres. Les inundacions endèmiques del carrer Cartellà van tenir característiques catastrò-~~

L'altra gran lluita del barri de Vilapiscina va ser de fet la que va aglutinar els primers esforços per consolidar l'associació de veïns: les obres de construcció de la prolongació de la línia IV del metro des del Guinardó a les Roquetes van originar ensorraments d'edificis al passeig de Pi i Molist i al carrer de Ramon Albó ^{a la tardor de 1974.} Diversos edificis van esquerdar-se ⁽¹⁵⁾ i van haver de ser desallotjats. El veïnat, en una acció molt decidida enfront de l'Ajuntament i de Dragados i Construcciones --empresa constructora del tunel del metro-- van aconseguir que donessin nova vivenda al barri als veïns de la casa més afectada, la número 60 del passeig de Pi i Molist i que es comprometessin a fer reparacions. Amb posterioritat, ~~en~~ l'any 1979, ha hagut de ser enderrocada una de les cases esquerdades del carrer Ramon Albó que va romandre molt de temps apuntalada amb unes vigues que impedièn la circulació de vehicles pel carrer. Les altres cases esquerdades d'aquest carrer també hauran d'anar a terra, perquè són afectades per ~~ix~~ l'aixamplament del carrer, que és, de fet, la continuació de la Ronda del Guinardó cap a la Meridiana. Altres veïns de cases esquerdades segueixen esperant una sol.lució definitiva.

L'associació de veïns ha aconseguit que ~~seguit que~~ les vivendes socials que es construïran en un solar del carrer Pi i Molist --inicialment reivindicat com polisportiu -- serveixin precisament per a donar allotjament, abans que ningú, als afectats del metro. Les que sobrin seran també per gent del barri que viu en zones de remodelació, en cases en molt males condicions. ~~També enxerinterrrenyndexrhn~~

També en el terreny de l'habitatge l'associació de veïns de Vilapiscina-Turó de la Peira s'ha distingit com a capdavantera en la lluita --extesa a tot Catalunya-- contra els augments de lloguers. Aquest moviment va originar-se precisament als blocs de CALINOVA, tocant a la Guineueta, propietat d'Inmuebles en Renta, ~~empresaxvixxixixix~~

Finalment, assenyalem que l'associació de veïns va tenir un paper decisiu en les reclamacions per l'accident del metro de Virrei Amat produït el 30 d'octubre de 1975. Cal remarcar però que les reclamacions no han sorgit efecte i els damnificats esperen encara les indemnitzacions que els pertocuen. ⁽¹⁶⁾

- (1) Llibres d'antiguitats de la Catedral de Barcelona, v.II, f.75, d.214)
- (2) "El col·legi de la bona vida", Biblioteca Selecta, 141.
- (3)
- ~~(4) "Hansibaraut" i documentada per Francesc Curiel a "Visions Barce-~~
~~loneses", volum "Paral·lels", p.118, pag. 118.~~
- (4) Troballa documentada a la "Guia de Barcelona a Granollers per ferrocarril", de Víctor Balaguer. L'enginyer que dirigeix les excavacions fou Ildefons Cerdà.
- (5) "La ciutat de Barcelona", pag. 308
- (6) Carreras Candi, op. cit. pag.1046
- (7) Id. ~~xxxx~~ Id.
- (8) De la documentació del Pla, consultada a l'arxiu del Col·legi d'Arquitectes.
- (9) "El Noticiero Universal", 20-III-1975
- (10) "Mundo Diario", 15-VII-1974
- (11) "El Noticiero Universal", 14-I-1975, i "Mundo Diario", 31-III-1974 en resumien l'essencial de l'estudi.
- (12) El nom de la cruïlla del passeig de Maragall amb l'avinguda Borró és popularment "Els quinze" --tot i que no és propiament una plaça és un lloc amb moltes botigues i per tant molt freqüentat-- degut a que quan va inaugurar-se la línia del tramvia a Horta el bitllet valia quinze cèntims fins a aquest punt i vint fins més enllà. El cobrador cridava en arribar a la parada: "Final de quinze!", i els Quinze li va quedar.
- (13) Les cases del Congrés, construïdes amb el seu nom indica a l'època del Congrés Eucarístic -1952-- és a dir poc després que Torre Llobeta, van constituir el tercer assentament important de població d'aquest segle en el sector que comentem. El primer, el grup de Cases Barates Ramon Albó, a finals dels vint, el segon Torre Llobeta, a finals dels quaranta, i el tercer les Cases del Congrés, a principis dels cinquantes. Aquest darrer polígon, veí de Vilapiscina, el tractem ampliament al volum sisè d'aquesta obra.
- (14) "Avui",
- (15) A la casa número 60 del passeig de Pi i Molist les esquerdes hi van començar a aparèixer pel setembre de 1974. Les cases números 62, 64 i 66 van ser desallotjades entre l'1 de març i el 15 d'abril de 1975. En aquell temps van haver-se de desallotjar també, i ser apuntalats, com a conseqüència de les obres del metro, els números 53, 55 i 57 del carrer Ramon Albó. Un any abans havien sigut desallotjades pel mateix motiu les cases 11 i 12 de Virrei

DADES SOBRE SANT ANDREU

Limits: via del tren, passeig de Santa Coloma, Meridiana, Piferrer,
Arnau d'Ons, Riera d'Uorta, terrenys de ~~la~~ ^{la} ~~la~~ Pagasc,
Escola de Formació Professional Acelerada, via del tren.

Superfície: unas 250 hectàrees

Població: 44.800 habitants

Densitat: 180 habitants per hectàrea (gràcies a les grans zones no
poblades: terrenys de la RENFE, casernes, Fabra i Coats...)

Ensenyament: Grup Escolar Codolà i Gualdo (passeig Torras i Bages, Ca-

Grup Escolar Sant Pere Nolasc (Guardiola ^{sa Bloc} i
Feliu, 5)

Escola Municipal Ignasi Iglésias (Torres i Bages, 108)

Escola Municipal Teresa de Jesús (Sant Andreu, 2)

Parvularis municipals: Pilgarcito (Coroleu, 66)

Capercueta (I. Iglésias
Riera, 146)

Walt Disney (Pare Secchi, 22)

Pinocho (Sant Andreu, 122)

Bambi (Sant Maria, 5)

Ardilla (Basconia, 17)

Petronila, 24

Guarderies: Sócrates, 72 (Governació)

Juan Torras, 36 (Patronat Municipal)

Formació Professional (municipal): Abat Olib, 81

Places equipades: Palmeres, Marià Brossa, Nadal, Estació, Orfila,
darrera Pl. Orfila, Comerç, Xandri

Verd per habitant: 0,75 m²

Sanitat: Dispensari Municipal Pl. Orfila

Ambulatori (Concepció Arenal, 299) i dos consultoris

Clínica Sant Jordi (Pl. Estació) (Montseo, 35; Dr. Sampans, 60)

Casa-Asil (Agustí i Milà, 78)

Llar del Jubilat (Gran de Sant Andreu, 22)

Esports: Camp Municipal (Santa Coloma, s/n)

Fabra & Coats (Fabra i Puig, 45)

~~Escola Sindical (Bersuguer de Fajou, 76)~~

C.E. Sant Andreu (Santa Coloma, 86-90)

Piscina coberta col·legi Ignasi Iglésias (Torres i Bages, 108)

~~Gimnàs~~

~~Cinemes: Torres i Bages, 53; Concepció Arenal, 162~~

Locals socials: Ateneu Obrer/Escola Formació Professional (Abat Olibé, 81)

La Llum Andreuenca (Coroleu, 50)

La Lira (Coroleu, 15)

Agrupació Excursionista Muntanya (Coroleu, 18)

~~Els Blufats, (Gran de St. Andreu, 95)~~

Els Catalanistes (Gran de St. Andreu, 146)

L'Eco de Catalunya (id)

Casal Catòlic (Pons i Gallarza, 58)

Cooperativa L'Andreuenca (Rubén Darío, 58)

La Previsió Obrera (Doctor Bafarri i Jubany, 13)

Associació de Veïns Sant Andreu (Rubén Darío, 53)

Ateneu Llibertari (Servet, 15)

Casal de la Joventut (Lanzarote, 2-8)

Locals de partits i sindicats:

Comissions Obreres (Ajuntament, 7)

UGT (Plaça de Rossèn Clapés)

PSC (Rubén Darío, 35)

PSUC (Gran de Sant Andreu, 286) (Virgili, 24)

ERC (Llenguadoc, 25). Casal Lluís Companys

ELECCIONS MUNICIPALS (3 abril 1979): Foren guanyades a nivell de barri de Sant Andreu per PSC (38,6%), seguit del PSUC (21,5), CiU (17,3), UCD (13,1) i ERC (5).

ENTITATS: LES QUE SOBREVIUEN I LES QUE DESAPAREGUEREN

A partir de 1931, Sant Andreu viu una vida cultural i política molt intensa. En són bona prova les publicacions i les entitats que sorgeixen.

Esmentarem les entitats ~~que~~ més importants que ^{hi} existiren - algunes encara hi són -:

-Ateneu Obrer (creat al 1885), amb un fort arrelament al barri, dedicat a diferents activitats culturals i recreatives. Comptava amb una escola per a fills d'obrers al carrer ~~Abad Odeón~~ ^{carrer DK} i una biblioteca que era oberta al públic tots els vespres. ~~Actualment~~ El 1904 el rei Alfonso XIII col·locava la primera pedra d'un nou edifici que mai arribaria a fer-se poc més ~~ab~~ avall d'on encara és l'actual. L'any següent hom creava una secció de mentors com a forma de trobar un mitjà de vida per aquells vells que, havent deixat la feina per no rendir com volien els amos o invalidesa, es trobaven sovint a la misèria. Consistia en tenir cura dels nens que els pares els deixessin a raó de dos rals per nen. També és d'aquell any el primer número del butlletí de l'Ateneu "Rayo de Luz", òrgan destinat al foment de la instrucció i de la cultura de les classes populars.

L'Ateneu Obrer era el que avui diríem una entitat reformista, que dedicava els seus esforços a posar pedaços - ~~ex~~ cas dels vells mentors o de les classes per aprendre els treballadors - , però complia ^{una} ~~la~~ funció prou vàlida malgrat el seu enfocament.

Al 1939 fou incautat per la Falange i anys després passà a l'Ajuntament, que manté una escola de formació professional - dita Juan de la Hierva - on s'ensenyava mecànica i cursos de delineant. Els safareigs convertits en piscina han ^{als anys trenta} desaparegut. En febrer de 1980 l'Ajuntament ^{se permet} ~~ha promès~~ tornar l'Ateneu als seus antics propietaris, ~~gràcies~~

-Centre Obrer Instructiu Andreuenc, conegut popularment com el "casinet". Nascut al 1873, es trobava a la Plaça Comerç. Ocupat per Falange després de la guerra, ara és un bloc de pisos. El nom de "Casinet" li venia per contrast de tractar-se d'un lloc de reunió per als obrers ~~ex~~ a diferència del "Casino dels Rios". Després fou la seu de l'Avenç Democràtic Republicà.

- Avenç Democràtic Republicà, nascut al 1930, i on hi hagué inicialment elements d'Acció Catalana, Acció Republicana, Estat Català i Unió Socialista de Catalunya. En aquesta primera època en fou president Josep Dencàs, fill del barri, i secretari Vicenç Riera Llorca. Després, l'entitat es convertí en feu d'Esquerra Republicana.

- La Llum Andreuenc, entitat nascuda de la fusió d'una entitat de socors

mutus per casos de malaltia i d'una coral. El nom actual fou emprat per primera volta el 1896, malgrat la qual cosa tothom coneix l'entitat, avui esmortefida, com "La Rosa", ja que varen establir-se en el local d'una coral d'aquest nom. Com a clínica privada ha deixat de funcionar i ~~ara~~ al 1980 ^{hi} funcionava una residència de vells. Es troba al carrer de Coroleu.

-La Lira, societat coral ~~guanyadora~~ fundada al 1870, té també el seu estatge al carrer de Coroleu, al número 15, i compta amb 560 socis. Fa més de cent anys, i amb altre nom, era lloc predilecte dels partidaris d'Espartero, i més tard després d'en Prim.

~~XXXXXXXXXX~~

-Acupació Excursionista Muntanya, fundada al 1930, i situada al davant de La Lira, al número 18 del carrer de Coroleu. (Havien existit de sempre d'altres grups excursionistes com a seccions o entitats independents).¹⁹

-Els Lluïsos, nom popular del Centre Sant Lluís Gonçaga, fundat al 1859. Situat al bell mig de Sant Andreu, al mateix Carrer Gran tocant a la Rambla, l'edifici original celebrà el seu darrer acte públic al febrer de 1980. Enderrocat i edificat de nou per la parròquia de Sant Pacià, tornarà a ser un local quasi públic per a Sant Andreu.

-Els Catalanistes, oficialment des del 1939 Círculo Cultural Español. Creat a principis de segle en l'antic Casino de La Ilustración - hi havia sis casinos a Sant Andreu en 1879 -, també conegut com a Can Tacon, ^{disposa} ~~disposa~~ d'un bonic edifici al número 146 del Carrer Gran. Abans de la guerra fou la seu, com a Centre Popular Catalanista, de la lliga, i durant la guerra del ~~Comitè~~ Comitè Revolucionari del barri. Des de 1954 estatja l'orfeó L'Eco de Catalunya.

-L'Eco de Catalunya, orfeó nascut al 1899 que compta amb 350 socis i que en acabar la guerra hagué de dir-se El Eco Andresense. Els seus arxius foren venuts com a paper al drapaire per Educación y Descanso.

-Casal Catòlic, nascut al 1918 com una escissió dels Lluïsos al número 58 del carrer Pons i Gallarza. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Té 450 socis i des del 1978 ha esdevingut focus interessant de teatre ciutadà amb les companyies L'Ou Nou i Ignasi Iglesias.

-Cooperativa L'Andreuenga, nascuda al 1879, ocupa els baixos d'un modern edifici aixecat al solar de l'antic (Rabón Darfo, 58). Té 530 socis.

-Casino el Poverir o "dels Rios", creat al 1859, i que cap al fi al dels

seus dies es transformà en Unió Patriòtica del Distrito IX , o sia en organisme oficial del govern de Primo de Rivera.

-La Previsió Obrera, entitat mutualista nascuda al 1906 molt ~~era~~ arre-
lada a Sant Andreu, que al 1940 veié com li era prohibida oficialment
l'adjectiu "obrera". Es troba al carrer Doctor Balari i Jubany, 13.

EL CREIXEMENT INSOSPITAT (1976-80)

De barri on el temps s'havia aturat Sant Andreu ha passat a barri de creixement febril, al ritme imposat per les constructores consumides pel cuc de les noves normes del Pla Comarcal, que no les deixen tan lliges per a edificar com volen.

Joan Oliver ha qualificat ~~les~~ Sant Andreu com a "barriada de ferroviaris i petites menestrals, castigats, esclafats per unes condicions de treball miserables..." (27). Els sociblegs Joan Costa i Raimon Bonal han deixat sentat que al barri predominen els obrers qualificats, en definitiva l'anomenada classe mitjana (28). Són aquests els que bàsicament han anat a viure als centenars de pisos bastits a la darrera dècada a Sant Andreu.

Tres són les causes del desfici evident en construir on sigui als darrers anys: l'arribada del metro a la part sud del barri, l'esgotament de terrenys lliures a altres sectors de la ciutat, i l'entrada en vigor d'un nou Pla Comarcal que retalla alçaries i posa altres límits a edificar sense més ni més.

Al quinquenni 1970-75 la població andreuenca ~~xxx~~ experimentava un augment respecte al total del districte IXé, al qual pertany, aturant-se així el ritme descendent dels darrers anys. El quadre que segueix és prou eloqüent:

Any.....	1910	1965	1970	1975
Percentatge de Sant Andreu al Dto. IXé	55,01%	10,73%	9,43%	11,47%

No cal dir que al 1910 els Nou Barris eren encara una entelèquia.

El passeig de Torres i Bages i els seus voltants per un costat, i el Carrer Gran per un altre, han estat llocs preferents de construcció dels nous pisos que canvien lentament la fesomia andreuenca. Mentre els nous pisos aixequen orgullosos el seu aspecte de la "nova arquitectura", ~~depersonalitzada~~ despersonalitzada i sense atractius, la Casa Bloc, en altre temps orgull de l'arquitectura catalana, es va degradant cada cop més.

Avui depenent de la Diputació - va ser creada per la Generalitat - el pas del temps ha anat degradant el que fou model de vivendes obreres. Amb uns lloguers de 400 a 500 pessetes, divideix les seves aïes a les entre tres de llogaters comuns, una de vídues de militars i dues dedicades a vivendes de policies.

Als baixos del número 8 del carrer de Lanzarote, en la part del darrera de la Casa Bloc, on hi havia la parròquia de Sant Joan de Mata, va ser creat pel febrer de 1979 un Casal de la Joventut peoner d'altres que es volen ~~crear~~^{mantenir} a altres barris. Bàsicament institució cultural i recreativa per a una zona sense centres socials ni ateneus, zona degradada i colpida per brots de delinqüència, el Casal va nèixer dala ma de joves provinents de partits polítics que volien "altra cosa".

NOUS LOCALS I VELLS INDRETS

Altres iniciatives de signe cultural nascudes en aquest curt període de la democràcia posfranquista han estat l'Ateneu Llibertari i el Casal de la Dona. Si el primer s'autobateja com a "centre cultural d'estudis i de discussió" i disposa de local propi al carrer Servet, el Casal de la Dona és poc menys que un nom i un grup de dones actives que han incidit a les lluites reivindicatives de Sant Andreu.

El barri és conscient cada cop ^{més} ~~major~~ de la necessitat de ~~mantenir~~ revitalitzar sectors on no arriba el batec de les institucions, com ara la Casa Bloc, o les barriades ~~major~~ allunyades de Xandri, al voltant de la bonica plaça situada al peu del mur de la Meridiana, ~~de~~ Primavera, lloc escassament relacionat amb el Sant Andreu tradicional que s'articula al llarg del carrer del ~~Barri~~^{Negú} darrera la plaça de mossèn Clapés.

RENFE. LA GRAN ESPERANÇA

Davant els grans déficits que pateix Sant Andreu, com la major part dels barris tradicionals i dels no tradicionals, les 32 hectàrees que representen els terrenys comprats per l'Ajuntament a RENFE al 1978-79 són la plasmació d'un vell somni que es remunta a deu anys enrera, quan començà a parlar-se de la idea i es convocà el concurs d'idees.

~~RENFE~~ Els terrenys de RENFE han esdevingut la gran esperança de solventar déficits des d'un punt de vista que, a més, es compartit per l'Ajuntament. S'inclourien així en el pla un parc de cinc hectàrees, un hospital de sector, un institut, una escola de formació professional, una terminal d'autobusos, una caserna de bombers - el primer que s'edificaria - un mercat, blocs de pisos per a desnonats pel pla i d'altres de la zona...

Altra alternativa als terrenys és la que manifesta l'associació de Veïns de Sant Andreu i altri, que creuen que fora millor convertir

les hectàrees en un gran parc, "en el Parc de la Ciutadella del Nojà de la Ciutat", en expressió de la mateixa Associació. A més, volen garantir que la projectada Avinguda Rio de Janeiro no es convertirà en una altra via ràpida que deixi tot el projecte encorsetat entre la Meridiana i Rio de Janeiro, "entre la muralla xina i el foso del castell".

La tendència profestiva que hom observa en la major part d'associacions de veïns des de l'adveniment de la democràcia ençà no obsta per a que s'hagi lluitat en aquests darrers anys, no tan sols per aconseguir els terrenys de RENFE, sinó per qüestions com aquestes:

- evitar la desaparició d'un carrer en mans d'un aparcament privat (carrer de les Filatures), tot i que inútilment;
- acabar amb els fums de la molesta Fàbrica de Cdorants;
- manifestar-se amb esplàms per la deixadesa i la manca de llum del carrer del Segre, que ha millorat;
- demanar la urbanització de la còptica plaça de mossèn Clapés i un llarg etcètera que fa de la l'Associació de Veïns de Sant Andreu una ^{de la veïns} excepció dins la decadència que a la segona meitat dels anys setanta experimentaren la majoria d'associacions de veïns.

L'ENSENYAMENT ENCARA

Tot i la construcció de l'escola Pegaso, a cavall entre els barris de Sagrera i Sant Andreu, aquest barri és encara deficitari en places escolars, si hom té present l'augment demogràfic a que ens hem referit abans. El quadre és com segueix:

Parvularis: 1.745 places (27,4% públiques; 70,6 privades).

EGB: 6.756 places (60,9% públiques; 39,1% privades)

BUP: 906 places (totes privades)

Formació Professional : 615 places

Tot i que en places públiques Sant Andreu és barri privilegiat - sempre perquè es compte Pegaso només per a Sant Andreu -, és ben cert i perquè hi ha dues escoles municipals que hi manquen, i que mentre no es construeix la nova escola als terrenys de RENFE, a la rectoria de la parròquia de la plaça Orfila s'han habilitat provisionalment locals per a classes.

La parròquia de Sant Andreu, de gran influència en la vida del barri, va cedir a més un terreny al darrera on al novembre de 1979, durant la Festa Major, va nèixer una placeta pública amb pista de bàsquet.

DOS NOMS QUE TORNAREN

En el període 1976-80 als barris barcelonins recuperaren noms perduts durant la Dictadura o crearen de nous. A Sant Andreu el carrer de l'Ordre passà a dir-se de nou Ignasi Iglésias en 1976 i un any més tard el nou passeig dels Màrtirs de la Tradició deixava pas al nom d' Avinguda de l'Onze de Setembre per voluntat popular, sancionada més tard per l'Ajuntament de manera oficial.

Un quadre sobre canvis significatius al llarg dels temps pot ser il·lustratiu sobre com fora d'interessant una història sobre els canvis de noms als carrers de Barcelona.

	<u>Abans de 1931</u>	<u>República</u>	<u>Dictadura franquista</u>	<u>Actualment</u>
Noms carrers	Ordre	Ignasi Iglésias (es canvià en 1930)	Ordre	Ignasi Iglésias
	Solidaritat	Solidaritat	Rubén Darío	Rubén Darío
	Eliseo Reclús	E.Reclús	Mercat	Mercat
	Nadal	Doctor Queralto	Nadal	Nadal
	St.Francesc	Palmeres	St.Francesc	Palmeres
	Rafael Garcer	Eiximenis	Eiximenis	Eiximenis
	Ruiz Zorrilla	Ruiz Zorrilla	Marqués de Santillana	Marqués de Santillana
	-	-	Màrtirs de la Tradició	Onze de Setembre
	-	-	Tinent Coronel Onofre Mata	Torres i Bages
	Almanzor	Grau (en 1927)	Grau	Grau
	Boulou (1907)	Boló(1929) i Voló (1931)	Balón	Balón
	Lluva	Joan Comas	Lluva	Lluva

Sant Andreu, el barri on semblava que el temps s'havia aturat, i que en cinc anys ha experimentat un fort canvi urbanístic i social, ha estat de sempre un capdavanter en la recuperació dels noms que li donen fe d'història viva i de catalanitat.

(27) "Homenatge de Sant Andreu a Ignasi Iglésias", 1976

(28) "Sant Andreu de Palomar. Del municipi independent al barri actual", de COSTA, Joan i BONAL, Raimon - Fundació Jaume Bofill, 1979

EL PAS DEL TEMPS (1976-80)

- La Llum Andreuenca ha deixat de funcionar com a clínica. Es conserva només com a residència geriàtrica i dispensari. La de Sant Jordi té 55 llits per a 55.000 socis - els 50.000 que tenia i els 5.000 que li ha traspassat La Llum.
- El carrer Velia, així com els trossos pendents del Torrent Parellada, la Riera de Sant Andreu i altres carrers centrals, s'han asfaltats.
- L'escola nacional Pintor Fortuny ha plegat.
- L'escola Pegaso és ja una realitat. Tota la història de la lluita popular per aconseguir-la pot llegir-se al capítol del barri de la Sagrera.
- El cinema Atlàntida va plegar ^{en 1979} ~~als començaments de 1980 nom intentava, contra el paper del veïnat, mantenir un bingo.~~
- No un, sinó dos masos, s'aixequen a aquest sector. Al número 94 del carrer Piferrer, amb camps de conreu encara, s'aixeca Can Verdaguers i no massa lluny un mas que depèn de la Constructora Sala Amat, que hi té oficines i magatzem. Hom demana llur conservació.
- Al 1980 el mateix bar-restaurant ha posat el mateix menú a 198 pessetes. Tot un test per a comprovar la constant puja del cost de la vida.

DADES SOBRE EL CLOT

Limits: ^{Dos de Maig,} ~~Industria~~, Sant Antoni M. Claret, ^{Navas de Tolosa} ~~Excursión~~, ^{Genarvia,} ~~Genarvia~~, Plaça de les Glòries

Superfície: 143,04 hectàrees

Població: 56.700 habitants

Densitat: 396,9 hab/ha.

Ensenyament: Escoles estatals Sant Joan de Ribera (Ter, 10)
La Farigola (Hernán Cortés, s/n)
Escola nacional unitària Dos de Maig, 237
Escola municipal Casas (Pl. Valentí Almirall)
Escoles professionals: Municipal J.M. Zafra (Regent, 51)
Jesuites (València, 680). Es pot també cursar-hi EGB.

Espais verds: Plaça Valentí Almirall, Plaça Sant Josep de Calassanç, Plaça Doctor Serrat, Plaça de l'Oca (triangle entre València i Enamorats), Plaça del Canonge Rodó, rectangle de RENFE que dona al carrer Escultors Clapers, plaça de la Fundició o de la Foneria (Verd per habitant: 0,06 m2/hab)

Sanitat: Hospitals de la Creu Roja (Dos de Maig-Còrsega) i del Niño Dios (Dos de Maig, 240)
Consultori de la S.S. (Clot,)

Esports: Rectangle de RENFE situat a Escultors Clapers

Locals socials: Foment Martinenc (Provença, 587)
Centre Moral (Meridiana, 97)
Centre Parroquial Sant Martí (Pl. Canonge Rodó)
Futbol Club Martinenc (Muntanya, 113)
Cooperativa La Martinenca (Besalú, 56)
id La Formiga Martinenca (Mallorca, 582)
id L'Antiga del Camp de l'Arpa (Lleó Fontova, 12)
Ateneu Popular del Clot (Ter, 10)
La Farinera (provisional: Pl. Valentí Almirall, s/n)
Centre Excursionista Isard (Meridiana 212 bis)
id id Sant Martí (Bassols, 15)
Biblioteca Popular de la Caixa (Joan I, 5)
AV Clot (Clot, 72)

Partits i sindicats: ERC (València, 571) i semiofícies a Clot, 42
PSC (Ripollés, 62)
PSUC (Xifré, 54)
~~XXXXXXXXXXXXXXXX~~
PTC (Clot, 59)

SANT MARTÍ PERD EL SEU NOM

Sant Martí de Provençals és l'únic municipi independent del pla de Barcelona que no passa a ser automàticament un barri del mateix nom que el municipi independent corresponent. Durant uns anys és conegut el Clot pel doble nom Clot-Sant Martí, però ^{amb el pas dels anys} ~~amb el pas dels anys~~ s'anomena tan sols el Clot, deixant de banda Sant Martí. (1)

El Clot segueix essent com a barri un mouli obrer essencialment que combina fàbriques i vivendes. De les moltes indústries de primers de segle al 1980 quedaven 12 fàbriques i 256 ~~m~~ tallers (2). Barri de fort component ~~anarquista i anticlerical~~ anarquista i anticlerical, al juliol de 1909, durant els fets de la Setmana Tràgica, serà un dels fòus de la revolta.

Les barricades fetes per resistir contra la policia i l'exèrcit foren desfetes amb quinze canonades als cinc dies de començats els disturbis ~~aldarulls~~. En aquest barri els fets tingueren el caire d'una insurrecció, més aviat que el de mers aldarulls anticlericals. El fet més destacat fou l'assalt a la comissaria, on prengueren part, segons sembla, les "dames roges" del partit radical de Lerroux; hi caigueren mortes cinc persones, totes assaltades, i ferits alguns policies. El dijous d'aquella mateixa setmana morí un sargent de l'exèrcit ~~de~~ de resultes dels trets dels amotinats. Més endavant ja ens referirem a l'assalt al Centre Sant Pere Claver dels Jesuïtes, avui dia Escola Professional.

El caire anticlerical es mantingué al llarg dels anys. Durant la ~~la~~ ~~la~~ processó de Divendres Sant, l'any 1912, hagué un enfrontament entre els carlins del Centre Tradicionalista del carrer Joan Ier i gent que empenyava als participants a la processó. Els carlins, "con una enérgica represión, evitaron la desbandada de los católicos y dieron buena cuenta de los perturbadores" (3).

Altra característica del Clot era la seva catalanitat. Foren els "Nets dels Almogàvars", joves del barri adherits a la Unió Catalana, els que per primera volta iniciaren l'homenatge anual, pel dia 11 de setembre, als patriotes ^{enterrats} ~~enterrats~~ al Fossar de les Moreres.

BARRI OBRER I CATALANISTA

El Clot-barri que segueix a la "desaparició" de Sant Martí de Provençals com a municipi, és l'únic municipi independent que perd precisament el seu nom deixant lloc als tres barris: Clot, Sagrera i Poble Nou.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a continuation of the article or a list of related information.]

UN BARRI D'ESQUERRES

El pas dels anys feu del Clot el que ja havia estat com a part de Sant Martí de Provençals: un barri obrer, d'esquerres i amb clar signe catalanista. Les entitats aixoplugaven quan convenia actes que corresponien a aquests signes, i sinò, eren els carrers els que ho feien.

Pel juliol de 1930 La Formiga Martinenca, cooperativa avui en crisi, era el local on l'Agrupació Musical Montserrat i el grup Els Vells Cantaires organitzaven un festival cara a recollir fons econòmics per a presos polítics i socials. Es varen treure 80,60 pessetes. Al final, els comitès que es dedicaven a recollir ajut per als presos foren perseguits, però la col·lecta arribà a 1.354,45 pessetes.

Pel gener de 1933, amb motiu de la revolta de la CNT-FAI, joves llibertaris anaren pels bars requisant armes i dient que els diners eren ja abolits. Al Clot la proclamació del nou règim - que no durà sinó unes hores - es va fer al bar Petit Picon, que era al costat de la plaça del Mercat. Un grup, entusiasmat d'allò més, feia baixar els qui anaven en cotxe perquè fessin un petó a la bandera roja. És per aquesta època que la guàrdia civil escorcolla llocs sospitosos a la recerca d'armes, com en l'adrogueria que l'aleshores jove llibertari Fidel Miró tenia al Camp de l'Arpa, sense trobar-les. Eren sota una gran piràmide de pastilles de sabó... Els enfrontaments arribaren al màxim en ser mort un sargent de la guàrdia civil i un obrer en represàlies al carrer del Municipi, just on havia la Farigola.

La Farigola, número vuit del petit carrer del Municipi, era ensems un sindicat - el de l'Art Fabril i Tèxtil - i una escola racionalista, la Natura, que dirigia Joan Puig i Elias, que esdevindria dirigent del ~~MINISTRE~~ CENU (Consells de l'Escola Nova Unificada) durant la guerra. La façó d'aquest motiu arrencava del fet que abans existí, al mateix edifici, un ball anomenat La Farigola. Ara és un menjador per pobres a cura del ministeri de l'Interior, i abans, durant anys, "Auxílio Social".

TORNA LA FARIGOLA

Barri amb una manca quasi total d'escoles públiques, al 1979 fou inaugurada al solar d'on havia hagut l'Escola d'Aprenents de RENFE una nova amb el nom històric de La Farigola. Escola catalana, molt ben dissenyada arquitectònicament, suposa amb la propera construcció d'una altra al solar de l'antiga fàbrica Fibracolor, un canvi substancial en les condicions escolars del Clot.

Fins fa dos anys l'aspecte de les escoles "nacionals" no diferia massa d'altres barris. Plantes baixes i pisos poc escolants, amb el rètol mig marró, mig groguenc, d'"Escuela de niños y niñas". En un vidre, l'Escola Sant Joan de Ribera anunciava al 1975: "Escuela totalmente gratuita. Clases particulares de 5 a 6. Voluntario por parte de padres y profesores." La traducció era la de sempre: es tractava una altra volta del cas més que sabut de les permanències. Voluntàries, però sempre mig forçades: el nen aprendrà més, els mestres guanyen poc, l'eufemisme de "classes particulars"... En aquells moments els déficits del Clot eren de 67 per cent de places de preescolar i 38 per cent de places d'EGB.

Fins la inauguració de La Farigola, endarrerida per l'incompliment de tэрminis de l'empresa constructora, la única escola presentable del barri eren les Escoles Casas, una deixa de Valentí Almirall - per aquesta raó el nom de la plaça - que eren edificis d'origen mitgeval restaurats primer al segle XVIII i després al 1933. Al Clot també hi ha una escola d'Arts i Oficis municipal construïda al 1911 per Pere Falqués i Antoni Anguera al carrer Rogent, que es diu J.M.Zafra.

ENTITATS QUE FOREN I QUE ENCARA SON

Barri on l'associacionisme ha estat i està força viu, el Clot ha viscut de manera molt somorta una colla d'anys. És un dels barris tradicionals on l'aparició d'una associació de veïns amb el nom del barri és més tardana - any 1974 - , però en canvi suportà millor que d'altres la crisi associativa de 1978-79.

Aquestes són les entitats que han tingut i tenen un pes específic al barri:

Foment Martinenc. Fundat al 1878, és una de les entitats centenàries del Clot. Al 1902 el carrer situat al davant es deia del Foment, però es canvià en temps de Primo de Rivera per Degà Bahí. Disposava d'unes escoles on donà classes Pau Vila. L'any 1919 passà a fer les actes en català i posà una senyera al costat de la bandera espanyola al balcó. Com a altres entitats, sempre hi ha una secció que s'anà radicalitzant respecte a les postures de la junta, com en aquest cas fou la d'Emursionisme, coneguda com el Soviet del Foment (13). Al setembre de 1920 varen ~~versar~~ ^{llençar} acid sulfúric sobre la senyera. Les dones poden ser sòcies de l'entitat des del 1935. Al 1977 tenia 1.350 sòcies. Ara ocupa la planta baixa i el primer pis d'un nou estatge aixecat sobre el solar de l'antic.

Centre Moral. Creat als anys quaranta al local de l'Orfeó Martinenc, que és obra de Ramon Puig Gairalt (1922), i que tothom reconeix pels mosaics blaus de la façana, que dona a la Meridiana. El Centre Moral fou el resultat de la fusió dels Lluïsos i de l'Orfeó esmentat. Criticat sovint per postures tancades: "Aquesta junta - deia "El Clot" número 3 de 1975 - sovint no vol acceptar els resultats de les votacions democràtiques ~~en~~ ^h que les diferents seccions realitzen, en contra dels polsosos estatuts del centre. Entitat que destaca per organitzar "zarzuela" ^{fundat al 1944}

Centre Parroquial de Sant Martí, principal focus d'activitats fins entrats els anys setanta davant la baixa forma de les altres entitats i l'inexistència d'una associació de veïns. Cèlebre pel seu esbart dansaire, editava un butlletí, "Ruta", i fou un dels nuclis d'on surtí l'associació.

Futbol Club Martinenc, fundat al 1909, és ^{per al Clot} com el Barça per Barcelona "més que un club". Amb camp propi al Guinardó, que va córrer el risc

era de perdre, disposa de dos mil socis i té la seu al bar del mateix nom del número 113 del carrer Muntanya. Al 1939 se li obliga a dir-se Unió Deportiva Sant Martín, però tothom li ha dit sempre el Martinenc. Deixava els locals al 1980 per reunions de l'associació de veïns cara a problemes del Camp de l'Arpa, donada la llunyania del centre d'operacions de l'A.V.Clot, al carrer gran del barri.

Cooperativa La Martinenca, situada en un vell casalot de l'Amistat Martinenca, altra cooperativa, que va formar part de la Unió de Cooperadors. Mig en actiu, té un grup excursionista.

La Formiga Martinenca. Cooperativa fundada al 1880, veié sabstada el local al 1979 com a conseqüència de no pagar un crèdit a la Caixa. Un particular, Bailesa, adquirí el local per a fer-hi pisos pagant cinc milions per un solar que en val 40. L'onze de maig de 1979 els socis, que s'assabentaren de l'afer quan anaven a demonar-los - el president de La Formiga havia ~~marxat~~ ^{havia} marxat ~~l'afer~~ -, es varen tancar i resistiren amb la solidaritat de les entitats del Clot i del moviment cooperatiu en general. Al 1980 intentaven pagar el deute i mantenien obertes algunes dependències a l'aguait de revifar del tot.

L'Antiga del Camp de l'Arpa, cooperativa fundada al 1866, arribà a tenir 1.500 socis durant la guerra, però al 1975 només en tenia 53. Al 1980 es mantenia a base del cafè, i de les activitats de l'Agrupació Coral Els Bruca. Organitzaven vetllades musicals els dissabtes a la nit.

Ateneu Popular del Clot, relogat al vell col·legi Sant Joan de Ribera, s'ha dedicat a la tasca d'escola d'adults amb bons resultats. Editava un butlletí al 1980, "El Mató", i organitzava activitats poètiques i ecològiques. De tendència lleugerament llibertària. Al 1979 varen fer proves d'una radio lliure, "La veu impertinent", durant la Festa Major La Farinera, ateneu popular relogat al segon pis de la Casa de la

Vila en 1979, a l'aguait de la compra de la fàbrica coneguda com La Farinera per part de l'Ajuntament cara a instal·lar-s'hi. ~~Existeix~~ Editaven butlletí propi al 1980 i mantenien tota mena d'activitats.

~~Existeix~~ ^{Existeix}, a més, dos centres excursionistes, Isard i Sant Martí, una biblioteca pública de la Caixa, un grup organitzador de festes "Cresca al barri", que depèn d'una coordinadora d'entitats formada al Clot, i de manera tangencial quant al barri, Alianza del Trabajo, sindicat dretà, en l'edifici d'una antiga sucursal de la desapareguda

cooperativa La Flor de Maig.

NOTES (notes)

- (1) Hi ha un moviment de reivindicació del nom de ~~barri~~ Sant Martí de Provençals concretament a sectors del barri de la Verneda, que es recolzen en l'existència de l'antiga església de Sant Martí.
- (2) "EL'Estació". Estudi del barri del Clot i Camp de l'Arpa. 1980
- (3) "Llealtat", número 15. Any 1912.
- ~~(4)~~
- (13) SOLE SABATE, J.M. "Història del Foment Martinenc", 1978.

Els carrers de Josefa Massana, Historiador Mayans, Piston i Llagostera - Mataplana ha desaparegut - formaven un conjunt decididament rural fins 1979, que foren enderrocades cases de planta baixa per donar lloc a una nova zona de pisos. Els veïns han intentat salvar un tros en forma de plaça a la que donaren el nom de Can Robacola ja que aquests terrenys formaven part d'un mas d'aquest nom ~~can~~. Recursos successius aconseguiren arribar a un acord al respecte, no formalitzat encara per l'abril de 1980

del barri
~~1979~~, o sia al Camp de l'Arpa (16), havia estat qualificada pel Pla Comarcal com a futurs equipaments. Com a sia que no havia estat fet el Pla d'Equipaments que devia fer-se després del Comarcal, en una interpretació molt de propietat privada, decidiren fer equipaments privats amb un permís d'obres menors - de fet el poliesportiu aprofità l'~~estructura~~ estructura de la fàbrica - i el procediment dels "fets consumats". La protesta de les associacions de veïns de Nebas i del Clot obligà a ballugar-se l'Ajuntament, que posà una multa de tres milions al 1980, ^{per fer obres majors amb permís de menor} quan el poliesportiu funcionava des de juny de 1979. A més, l'Ajuntament inicià, per l'abril de 1980, l'expedient d'expropiació.

El 20 de maig de 1979, a l'extrem del barri en el seu terminal amb la Verneda, s'inaugurà la Plaça de la Fundició en el solar d'una vella foneria, amb pintades infantils i de partits al voltant i la conservació d'alguns arbres que s'havien salvat en l'enderroc de la fàbrica.

L'estiu d'aquell any s'impedí que el carrer Nació quedés tallat per dalt com a resultat de la venda de terreny públic, o sia del carrer, per part de l'Ajuntament a particulars que volien edificar al llarg del carrer Fresser, però tancant de fet Nació. S'aconseguí que l'Ajuntament "recomprés" el que havia venut, tot i que era cert que des de 1925 estava previst tancar el carrer Nació. Aquest mateix any es produí finalment la compra de terrenys a l'antiga fàbrica de Fibracolor, un gran solar que dona al carrer d'Aragó, per ara obert a mitges malgrat l'esventrament fet al cor del Clot. Els 7.200 metres quadrats de Fibracolor esdevindran la nova escola Sant Joan de Ribera, ara ubicada en un vell i casalot de pisos del carrer del Ter.

La política de l'associació de veïns es recuperar el màxim de sol urbà possible cara a pal·liar els déficits de tot ordre que el barri pateix. Altra voluntat decidida es mantenir la unió entre ambdós trossos del barri, separats per aquesta Meridiana per la qual circulen de 80.000 a 100.000 cotxes diàriament.

CARRERS QUE RECUPEREN ELS SEUS NOMS

Amb la democràcia el Clot ha recuperat precisament el nom de Democràcia per un carrer que la Dictadura batejà com Movimiento Nacional, i que ja l'Associació de Veïns havia reclamat amb plaques de fusta i

papers impresos col·locats en el transcurs d'una festa, l'any 1978, i que ara seran plaques oficials.

Altres canvis del 1939 seguiran igual: Cuenca substituí el nom de l'escriptor anarquista Anselmo Lorenzo; Nació el nom de la Internacional, que venia de primers de segle; Rafael Capdevila canvià el bonic nom del passatge de la Mal en honor a un personatge de la ~~Gran~~ Caixa;..

El canvi, per això fonamental, ha estat el pas d'un Clot esmortel·lit, amb risc de pèrdua de la seva personalitat com al barri, a aquest altre on hom lluita per millors condicions de vida, per recuperar senyals d'identitat, per unir els trossos d'un cos esventrat.

- (15) A Barcelona les hectàrees ocupades per RENFE eren, al 1979, no gens menys que 106, 3.
- (16) Tot i ser al Camp de l'Arpa que es troba aquesta fàbrica, el sector és conegut també com a Navas, per raó d'una nova associació de veïns que reivindica l'existència d'un barri amb aquest nom. Veure sobre aquest tema el capítol de La Sagrera.

DADES SOBRE EL GUINARDO

Límits: Sardenya, Travessera de Gràcia, Cartagena, Còrsega, Freser, Concepció Arenal, Felip II, Frederic Mayo, Prats i Roqué, passeig de Maragall, passeig de la Font d'en Fargues, Montserrat de Casanoves, Garriga i Roca, Doctor Caball, Can Mascaró, plaça de la Font Castellana, avinguda de la Mare de Déu de Montserrat, plaça Sanllehy.

Superfície: 200 hectàrees (inclòs el parc)

Població: 75.000 habitants

Densitat: 375 hab/ha

Ensenyament: Escoles estatals: Francisco de Goya (al parc, amb entrada per Garriga i Roca)

Sardà i Salvany (Rambla Volart, 83)

Emili Juncadella (Juan de Garay, 2)

Bisbe Iruríta (Mas Casanoves, 77)

Escoles municipals: Arc Iris (arc Iris, 78)

Del Mar (Gènova, 12)

Del Parc (Garriga i Roca, al costat de la Francisco de Goya)

Escoles-Bressol del Patronat Municipal: Mireia (Dalmau Creixells, 18)

Montserrat (avinguda de la Mare de Déu de Montserrat, 144)

Instituts d'Ensenyament Mitjà: Sant Josep de Calassanç (Sant Quintí, 36)

Formació Professional: José Antonio Girón (Av. M. de Déu de Montserrat, 78)

Espais lliures: Parc del Guinardó

Parc de les Aigües

Places: Maragall, Catalana, Sanllehy, Salvador Riera, Guinardó i sense nom a Maragall-Acàcies, Maragall-Segle XX, i Garrotxa-Ant.

(Verd per habitant: 4 m²)

Sanitat: Hospitals ~~San Joan de Déu~~ amb conveni amb la S.S.: Sant Pau (St. Antoni Mª Claret, 167)

~~Dispensari Municipal Formanich~~

Fundació Puigvert (Cartagena, 300)

Clínica Victòria (P. Maragall, 52)

L'Aliança (St. Antoni Mª Claret, 135)

Ambulatoris: Travessera de Gràcia, 346, i St. Antoni Mª Claret, 135

Centres municipals: Fonda Ripoll (Garriga i Roca, 62 - Assistència geriàtrica)

Centre de Planificació Familiar (P. Maragall-Amficar)

Esports: Camp de futbol i piscina ~~municipals~~ descoberta municipals (avinguda de la Mare de Déu de Montserrat, 114)

Piscina coberta municipal, cedida al C.N. Catalunya (C/ Ramiro de Maeztu)

Instal.lacions escolars: INEM Sant Josep de Calassanç i Escola d'FP J.A. Girón)

Locals socials: Mas Guina

Locals socials: Mas Guinardó (Pl. Salvador Riera)

Parroquials (Tel.lègraf, Varsòvia). Bàsicament ocupats pels
Centre de Cultura Popular Montserrat ^{i L.A.E.Mn. Santa Bàrbara.}
Associació de Veïns Joan Maragall (La Bisbal, 40)
Cooperativa Cultural Rocaguinarda (Xiprés, 16)
Centre M.Kotska (passatge Sant Pere, 37)
PESC (Rubió i Ors, 43)
Centre cívic de Can Melis (A.Mare de Deu de Montserrat, 114)

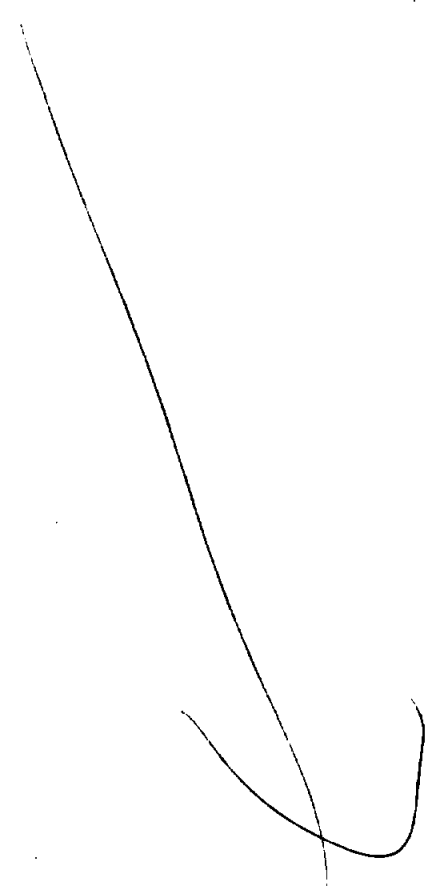

"EL PARTIT DE LA MUNTANYA"

1

— Abans que es constituís la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat ja existia al Guinardó, al carrer de l'Oblit, el convent dels Mínims, ~~amb un temple~~ la capella del qual ha estat oberta sempre al culte públic --com la de l'Hospital de Sant Pau-- però les portes del qual han estat generalment tancades a la vida cívica del barri. Tant el convent com l'església, dedicada a Sant Joaquim, van ser incendiats durant la Setmana Tràgica, el juliol de 1909, i posteriorment reconstruïts. Constitueix una de les edificacions més característiques del barri, visible des de qualsevol punt per l'alçada del seu campanar.

- Els pagesos de la masia del carrer Varsòvia, junt al ~~camp~~ camp d'esports, han deixat de conrear la terra, i han marxat. El molí de vent, que hauria d'haver estat declarat monument d'interés local, ja no hi és, i els terrenys esperen ~~ser~~ ser destinats a equipaments.

"UN BARRI UNIC AL MON"

- El Liceo Manjón va ~~fx~~ deixar de funcionar el curs 79-80 i a finals de 1979 van ser enderrocats els dos edificis bessons. La Caixa hi ha aixecat uns blocs de pisos. Menys places escolars per al barri.

- El carrer del Telèfon és avui el carrer Varsòvia. El nom li va ser canviat el 1923, tot just començada la dictadura de Primo de Rivera. Un altre canvi significatiu de nom de carrer al Guinardó--encara que en un extrem-- fou el de l'avinguda Gaudí. Oberta en 1925 ~~transparà amb el nom de l'avinguda Gaudí~~ se li posà el nom del dictador, i la jun-
tament republicana el canvià pel de Gaudí. El franquisme el tornà a can-

- Al publicar-se la primera edició del llibre, Federica Montseny ens va fer arribar una atenta carta explicant amb tot detall la vinculació de la seva família --i d'altres persones vinculades al moviment confederal-- amb el barri del Guinardó. Aquella carta ~~maxxxx~~ la vam publicar aleshores al butlletí de l'Associació de Veïns, (nº 17, desembre 1976) afegint-hi unes notes explicatives de noms i institucions poc coneguts al ciutadà corrent d'avui. A qui li interessin aquests detalls, pot consultar aquell butlletí, ~~però~~ i de manera general, resumim aquí que ~~xxxx~~ la família Montseny va viure en èpoques diverses a tres cases del Guinardó: Escornalbou, 48; Oliveras, 30; i Escornalbou, 37. En aquesta última, a l'exiliar-se hi van deixar una biblioteca de milers de volums i el fons editorial de totes les publicacions que editava la família. Han desaparegut. A la casa --que no era propietat dels Montseny, sinó de l'agència de transport Gordo y Trias-- hi va viure uns anys, a la posguerra, Pedro Polo, el cap de policia de Barcelona.

A la casa va passar-hi cada any l'estiu, entre 1928 i 1936, el teòric anarquista Max Nettlau, i hi era el 18 de juliol de 1936. També hi van passar temporades Paul Reclus, nebot del cèlebre geògraf, Emma Goldman, Angel Pestaña, García Oliver, Ascaso y Durmuti.

A la carta, Federica Montseny ens explicava també que a la Torre dels Pardals, aleshores encara en peu, hi va funcionar l'Escola Natura, racionalista, creada ^{en 1920} per Joan Puig Elias, ~~en 1920~~ el qui després seria president del Consell Executiu del CENU. L'Escola Natura va nèixer a un local del Poble Nou i va traslladar-se més tard al Guinardó.

Federica Montseny ens precisava també que molts altres anarquis-

viar a l'acabar la guerra, tot i que als anys quaranta feu marxa enrera i ~~li retornà el nom de l'antiga de la Secció Familiar, dedicant al general Primo~~

tes van viure al barri, degut a que pertanyia al municipi de Sant Martí de Provençals quan era independent, com el Poble Nou, barri obrer per excelència i on hi havia els locals socials i s'hi desenvolupaven les activitats orgàniques. Els

~~obres anarquistes feien així vida social al Poble Nou i vi-
vien al Guinardó, on l'aire era més pur i podien tenir hi la
caseta i el hortet.~~

- Raimon ja no viu al Guinardó, des de 1979. Va deixar el passeig de Maragall per alternar la residència entre un pis a la Barcelona Vella i un xalet al poble valencià de Xavea. Estanislau Torres, que a la primera edició situavem com a fill del Guinardó, ens va precisar en una carta que hi viu des dels anys cinquanta però que havia nascut al Poble Sec. També hi viu en els escriptors Joaquim Carbó i Josep Albanell, i els poetes Joan Brossa i Marta Pessarrodona, aquests últims a la Casa Fullà, del carrer Gènova, feta el 1970 amb plans dels arquitectes Lluís Clotet i Oscar Tusquets, i famosa per la seva concepció revolucionària del disseny intern dels habitatges.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

- El nom de Poblat Ibèric que hom donava a les enderrocades barraques de darrera l'Hospital de Sant Pau provenia de les excavacions que en 1932 va fer, en terrenys del Mas Casanoves, allà mateix, el Servei d'Excavacions Arqueològiques de la Generalitat, i que donaren com a fruit la troballa de sitges i restes de ceràmica que permeteren ~~identificar~~ establir que durant els segles III i II a. de C. al turó de la Rovira hi hagué un extens poble de Laietans que ocupava tota la vessant guinardonenca del turó, des de les pedreres fins a la Font del "Cuento". Les pedreres i el conreu de la terra havien anant fent desaparèixer les restes, i les excavacions que permetien començar a localitzar-les van quedar interrompudes per la guerra civil, i posteriorment s'hi van aixecar damunt ~~uns~~ centenars de barrques.

- Després de la publicació de la primera edició d'aquest llibre, la situació de l'Hospital de Sant Pau ha variat sensiblement. Escapa però a l'objectiu de l'obra fer l'història de l'institució sanitària fins als nostres dies, que ocuparia un volum sencer. En l'actualitat és en procés de discussió el paper que han de jugar-hi les institucions catalanes i el consell rector s'ha democratitzat sensiblement. Un representant dels veïns del barri hi participa.

També en el terreny sanitari ~~XXXXXXXXXXXX~~ i assistencial cal remarcar que al dispensari de Torre Llobeta s'hi va obrir, en 1979, el primer Centre de Planificació Familiar de Barcelona, i que la Fonda Ripoll --institució privada ~~XXXXXXXXXX~~ situada davant de l'escola Francisco de Goya que acull un centenar de vells en règim hotelier: els preus que paguen els allotjats són baixos i el menjar, lògicament, poc substancios -- podria ~~XX~~ incorporar-se als serveis assistencials municipals ~~ix~~ si arriben a bon terme les gestions per a que l'ajuntament s'en faci càrrec.

- També la situació dels transports ha variat sensiblement des de la primera edició del nostre estudi. Noves línies d'autobusos circulen per l'avinguda de la Verge de Montserrat i, sobretot, ha arribat el metro al barri. L'estació "Guinardó" de la línia IV, ~~XXXXXXXXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXXXXXXXX~~ ha suposat una millora important, encara que per aconseguir ~~XXXXXXXXXXXX~~ seguir que hi fossin acondicionats els accessos van caldre manifestacions i recollides de signatures.

- La creació de la nova associació de veïns de Navas, que comentem més extensament al capítol dedicat a ~~La Sagrada Família~~ ^{elst}, ha vingut a aglutinar els esforços humans per donar personalitat a aquest sector híbrid.

Una altra associació de veïns nascuda ~~XXXXXXXXXX~~ als límits del barri, en una d'aquestes "zones de frontera" híbrides, és l'anomenada Guinardó de Baix, que comprèn el sector entre la Sagrada Família, l'Hospital de Sant Pau i el Parc de les Aigües.

- La pineda de l'escola religiosa Cardenal Spínola ha ~~existit~~ desaparegut en bona part per a deixar lloc a un nou edifici d'aules escolars.

- Des del curs 1978-79 aquest nou institut ja funciona, en barracors provisionals muntats als terrenys de l'antiga caserna. S'han aixecat però veus de queixa pel ~~regim~~ règim disciplinari amb que és regit el centre, establert en el mateix conveni de cessió del ministeri de l'exèrcit al d'ensenyament, i que fixa, entre d'altres normes, una preferència en l'admissió per als fills de militars.

- La pineda que funcionava en lloc de la parroquia se incorporava al Patronat Municipal d'Escola-Parroquia en un moment que per l'actualde l'actual

(15)

- Quan el llibre ja era al carrer va aclarir-se que era aquest misteriós Plan Especial del I Cinturón de Ronda: consistia en un pla d'accessos, realitzat en el transcurs de 1979, per a permetre l'entrada al cinturó des de Cartagena i des de l'avinguda de la Verge de Montserrat. Aquests nous accessos han estat reiteradament contestats pels veïns del sector.

— La campanya reivindicativa del parc va seguir ~~amb~~ durant els anys 1976 i 1977, amb festes populars, i fins i tot acampades, ~~en~~ a la plaça del davant, fins que el mes de febrer de 1978 el delegat d'urbanisme anuncià que s'havia arribat a un acord amb la Societat d'Aigües, basat en la permuta d'uns terrenys situats a l'avinguda Icària. Dues hectàrees de parc eren obertes als veïns el mes de maig següent, quedant vallada la zona de solar on hi ha instal·lats els dipòsits d'aigua.

18. Una completa cronologia de la reivindicació del Parc de les Aigües va ser publicada al butlletí número 21 de l'associació de veïns Joan Maragall.

A més d'aquests grans blocs d'entitats --Associació de Veïns, Mas Guinardó i parròquia-- i de les que ~~xxx~~ hem esmentat al referir-nos al període anterior a la guerra --Casal Federal i Ateneu de la Lliga, bàsicament-- cal esmentar altres fites ~~xxxx~~ en la vida associativa del barri:

- Cooperativa Cultural Rocaguinarda. Nascuda l'any 1977, compta amb local propi al número 13 del carrer del Xiprer. Té servei de llibreria per als socis i organitza activitats culturals de caire popular: conferències, exposicions, cursos...

- Centre de Cultura Popular Montserrat. Creat en 1965, funciona molt activament en locals de la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat. Les seves activitats van destinades de manera pràcticament exclusives a les dones, i en aquest camp porta a terme ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ cursos, conferències i altres activitats a les quals assisteixen bàsicament mestresses de casa desitjoses de sortir de casa, de posar-se al dia i participar en la vida del barri.

- Grup Torxa. Grup minoritari, sense una seu social fixa, i vinculat bastant estretament a la parròquia que a partir de 1974 va començar a organitzar ~~xxxx~~ una festa major del barri ~~xxxx~~ el dia de la Mare de Déu de Montserrat, com a oposició a les "festes de maig" de l'associació de veïns. A partir de 1977 ~~ha estat~~ ^{seu} possible que participés, no pas sense tensions, en l'organització coordinada i unitària de les "festes de maig" per gairabé totes les entitats del barri, ^{però} ~~en 1980 va tornar a fer a desvincular i va organitzar la seva pròpia festa.~~ El grup Torxa ha organitzat també al barri la recuperació de tradicions com els focs de Sant Joan, el pessebre i el tió, però amb un cert aire carrincló.

- Corals Cu-Cut i Gatzara, creades el 1970 per pares desitjoses de proporcionar els seus fills possibilitats d'ocupar el temps lliure amb activitats musicals. Funcionen regides per juntes de pares.

- Cooperativa Estel. Escola nascuda de l'Escola Activa de Pares. Aquest moviment, aparegut els anys 60 a Barcelona i que ha donat lloc a escoles cooperatives en diversos barris --per citar-ne només un altre recordem el cas de l'escola Proa de La Bordeta-- va tenir influència al Guinardó i entre 1960 i 1973 va funcionar un grup de discussió que en un mo-

ment donat es plantejà de crear una escola activa que suplís les deficiències de l'escola pública o de la privada lucrativa. Primer va funcionar en una torre del passatge Alt del Turó i actualment disposa ja d'edifici propi al carrer del Telègraf. Escola molt vinculada al barri i actualment lligada al moviment cap a l'escola pública.

- Centre M. Kotska. Funciona ~~xxxxxxx~~ com entitat recreativa per al jovent i desvinculada de la vida del barri al passatge de Sant Pere número 37, carrer que està afectat per la prolongació del carrer Lepanto.

- Parròquia del Redemptor, la menys activa, i parròquia de Santa Isabel de Aragó, ~~xxxxxxx~~ a l'ombra de la qual han nascut i mort diversos moviments associatius al barri.

Altres experiències associatives ~~ja~~ sobre les quals ja ha caigut el teló però que van tenir una certa importància en un moment determinat foren:

- Centre Social de Francisco Alegre. Vinculat a la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat i destinat als habitants de les barraques del turó de la Rovira, va funcionar fins mitjan els anys seixanta en una torre que segueix en peu, abandonada, amb les finestres tapiades i mig enrunada.

- Comunitat Cristiana de la Visitació. Nascuda cap a 1969 com a deponent de la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat, va aglutinar els cristians més progressistes del barri i va anar-se disolent en crisis successives a partir de 1975, abandonant fins i tot el local que havia tingut al carrer d'Amilcar cantonada al de l'Arc Iris.

Quant als partits polítics, ~~xxxxxxx~~ el primer en obrir local al barri va ser el PSUC, i en el moment ~~de~~ d'imprimir aquesta segona edició del llibre és encara l'únic. El seu local és a Rubio y Ors, 43, cantonada al passatge Llivia, i va inaugurar-lo el mes de març de 1978. Un altre local del ^{partit} és en un extrem del barri, a Ronda del Guinardó, 71, cantonada Cartagena.

TAMPOC NO HI HA ZONES ESPORTIVES

En el terreny esportiu, el panorama no és gaire més optimista ~~Segons els estàndards òptims de camps d'esport per habitant adoptats per a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (1,50-2,00 m²/h.) hauria d'haver-hi al Guinardó uns 100.000 metres quadrats d'ús esportiu. La realitat és que n'hi ha amb prou feines 10.000.~~

Al marge dels gimnasos privats que trobem a tots els barris, i desaparegut el camp del Guinardó F.C el 1973, hi ha només actualment una piscina coberta municipal, amb frontó i gimnàs, cedida al Club Natació Catalunya, a la qual només hi poden entrar el socis, i el camp de futbol del Martinenc, el qual mereix un comentari fet amb cert detall, perquè és la més gran zona d'equipaments públics del barri i ha passat per vicissituds de tot mena.

La finca del Martinenc va ser comprada per l'Ajuntament durant el mandat de l'alcalde Josep Maria Socias, poc abans de les primeres eleccions municipals democràtiques des de la guerra civil. Els seus propietaris, la família Planas, havien guanyat poc abans el plet interposat contra la confiscació de que va ser objecte la finca a l'acabar la guerra. Els Planas hi havien fet, ja abans de la guerra, la piscina i un canòdrom, per explotar-los comercialment. Canòdrom i piscina formaven, amb la torre, un conjunt que servia àmpliament les necessitats d'espai de la petita burgesia instal·lada a les torretes del barri. Molta gent recorda encara els balls públics organitzats al voltant de la piscina.

Acabada la guerra, la finca fou ~~expropiada i~~ incautada i cedida al Front de Joventuts. El canòdrom va convertir-se en camp de futbol, la torre en alberg per a joves i la piscina explotada comercialment. Cada estiu una pista de basquet situada al costat del camp del futbol servia per a muntar-hi la gran tenda-menjador dels campaments falangistes que s'hi feien. L'alberg ha complert durant molts anys una important missió d'intercanvi juvenil internacional: era l'únic ~~local~~ local existent a Barcelona per a donar acolliment als estudiants estrangers afiliats a la YHF (Youth Hostel Federation) que venien a conèixer a la ciutat sense disposar de recursos econòmics. Al ser adquirit per l'ajuntament, l'edifici va deixar de complir funcions d'alberg juvenil i l'Estat no s'ha preocupat gens ni mica d'habilitar-ne un altre ~~local~~ a la ciutat.

El camp de futbol va ser cedit al Martinenc --sota el franquis--

me C.F. San Martín-- i va poder-lo usufructuar fins que l'inminència del pas del cinturó de ronda, que afecta una part del camp de futbol, va obligar-lo a buscar-se un altre camp a la Guineueta. La paralització del cinturó just al ~~moment~~ costat del camp, i la compra del terreny per l'ajuntament, va permetre el 1979 el retorn del Martinenc al seu camp històric.

La piscina, després d'un parell d'estiu sense obrir al públic, ha tornat a ser habilitada, i l'edifici que durant tants d'anys va servir d'alberg juvenil ha estat convertit en centre cívic i seu del consell de districte.

DADES SOBRE HORTA

Límits: Passeig de la Font d'en Fargues, carrer Pedrell, accés al túnel del Turó de la Rovira, segon cinturó de ronda, passeig Universal, passeig de Fabra i Puig, carrer del Petrarca, passeig de Maragall.

Superfície: 150 hectarees

Població: 35.000 habitants

Densitat: 235 hab/Ha.

Ensenyament: Escoles estatals: Mare Nostrum (Passeig de Valldaura)

Apol.lo XI (Passeig de la Font d'en Fargues, 65)

Escolas Nacionals Unitàries a la Font del Gos i a Marqués de Foronda, 40.

Escoles-bressol del Patronat Municipal: Tambor (Santa Amalia, 42)

Bressol (Campoamor, 4)

Llar d'Infants (Feliu i Codina, 31)

Tris Tras (Dant, 71)

Noemi (Arenys, 65).

Espais lliures: Places Eivissa, Santes Creus i Bacardí.

~~(0,1 m²)~~ ² (Verd per habitant: 0,1 m²)

Sanitat: Dispensari ~~Plaça Santes Creus~~ municipal Plaça Santes Creus.

Esports: Camp de futbol ~~San Martí Codolar~~ i piscina descoberta de l'Horta C.F.

Camps de futbol Martí Codolar.

Locals socials: Casa de la Vila (Pl. Santes Creus)

Llegat Mata Ramis

UEC (Feliu i Codina, 22)

La Vanguardia Obrera ~~(La Plaça)~~ - Associació de Veïns d'Horta (La Plaça) / 1

Centre Parroquial (Feliu i Codina, 7)

Casal Familiar (Font d'en Fargues, 40)

Foment Hortenc (Alta Mariné, 15)

Ateneu Cultural Hortenc (Pere Pau, 8)

Llar del jubilat (Tolrà, 21)

Biblioteca Caixa de Pensions (Horta, 71)

*

Felip Capdevila, corresponsal de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona a Horta, i una veritable institució al barri, ha mort a primers de març de ~~1979~~ 1980. No se sap encara, en aquests moments, quin serà el destí de l'extraordinària quantitat de material documental que havia acumulat als arxius de casa seva, ni que se'n farà de les moltes obres inèdites sobre el passat d'Horta que ha deixat escrites. Igual que Sants, Gràcia o Poble Nou tenen uns arxius històrics propis, Horta mereixeria tenir-ne un que podria crear-se a partir de l'important fons de material que Felip Capdevila havia anat recollint al llarg de la seva existència, amb la col.laboració desinteressada de molts veïns d'Horta. Era ja un costum habitual deixar a la seva bústia tots els fullets o publicacions que feien les entitats o els materials impresos antics que la gent trobava al fer neteja de les calaixeres. Amb Felip Capdevila ha mort una part fonamental de la memòria històrica d'Horta. Com a detall significatiu del seu civisme ha quedat el fet de que trobant-se ja a les portes de ~~la~~ la mort no va voler deixar de complir el seu dret al vot ~~institucionalment~~ en les eleccions al Parlament de Catalunya i el va trametre per correu. Quan el col.legi electoral que li corresponia va treure del sobre el vot socialista que hi havia dipositat, Felip Capdevila ja era mort.

* La Casa de la Vila d'Horta és avui, amb l'arribada de la democràcia a l'ajuntament de Barcelona i el projecte de descentralització administrativa en marxa, en un contenciós semblant al d'altres edificis públics dels barris. En aquest cas, els veïns reivindiquen que la Casa de la Vila ~~significantment~~ ~~no~~ no perdi el seu actual ús sanitari per a deixar pas a les oficines del Consell de districte. ~~Inconvenientment~~ Per això, de moment, el Consell de districte utilitza de moment un pis del carrer Santa Fe, numero 5, al grup de cases de Torre Llobeta, on ja funcionava abans la ~~antiga~~ junta municipal.

La proposta ~~deix~~ popular pel que fa a l'edifici de la plaça Santes Creus és que l'Ajuntament ~~comprí els dos edificis de~~

2

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ sempre traslladi l'escola estatal que
funciona a la Casa de la Vila i recuperari el pla domini de
l'edifici quan sigui possible donar nou habitatge als dos
veïns que utilitzen unes dependències com a vivenda. Si
l'Ajuntament comprés, a més, els solars del costat, on ara
s'hi aixequen edificis deshabitats, i els fes servir per a
ampliar la Casa de la Vila, el conjunt resultant permetria
crear un centre d'equipaments on funcionés un ambulatori
--amb un servei sanitari més complet que l'actual dispensa-
ri--, ~~XXXXXXXXXX~~ les oficines del Consell de districte, i
un centre cívic amb locals de reunions, biblioteca, etcétera...

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

* El Casal Familiar, ^{va ser} inaugurat el mes de desembre de 1928, ^{**} un
any i mig després que l'església aixecada al seu davant amb plàn-
nols d'Adolf Florensa, destruïda el 1936 i reconstruïda després
de la guerra, sempre en terrenys cedits per ~~XXXXXXXXXX~~ Montserrat
de Casanovas, vídua Fargues, propietària de la major part dels
terrenys de la muntanya i el nom de la qual porta un carrer del
sector. El Casal Familiar fou incautat el 1939, com a seu que
havia estat de la Cooperativa de Periodistes, i venut posterior-
ment a particulars que el van convertir, successivament, en ma-
gatgem de mobles i sala de ball. L'any 1951 el rector Josep Run-
dó, fundador de la parròquia que hi va tornar després de la gue-
rra, el va poder comprar i el va convertir en Casal Parroquial.
Al morir en 1963 va ser succeït per mossén Josep Capellas, més
preocupat per l'escolania que pel centre parroquial. A la seva
etapa correspon la redacció ~~del~~ d'aquest llibre en la seva pri-
mera edició, en uns moments d'esllanguiment total de la vida so-
cial al barri. Però la seva substitució, el maig de 1975, poc
després d'entregar el nostre original a l'editorial, ha suposat
canvis fonamentals en la vida cívica d'aquest sector. Mossén
Joan Bernadas, el seu successor, porvenia de Castellar del Va-
llés, on ja havia actuat com aglutinador ~~d'elements~~ de reivin-
dicacions populars, i ha sapigut tornar a donar vida al Centre
Parroquial i consciència de barri a aquest tros d'Horta. L'any

1979 s'hi ha creat una associació de veïns que porta el nom de Font d'en Fargues i que fa servir els locals del Centre Parroquial. Entre d'altres reivindicacions ha plantejat com a prioritària la de l'arribada de transport públic, per mitjà d'una línia d'autobusos que ~~uniria~~ uniria Horta i el Guinardó per la part alta, rodejant el Parc del Guinardó. La població d'aquest sector ha anat augmentat en proporcions considerables ~~ixtant~~ ~~en~~ a mesura que s'han anat ~~edificant~~ aixecant edificis de quatre o cinc pisos en els solars de les antigues torres. Són, en general, pisos cars, ocupats per gent benestant, però els seus ocupants s'han adonat que amb la tranquil·litat no n'hi ha prou per a viure i que calen uns serveis mínims indispensables dels quals aquest sector és ara marcat.

* La plaça d'Eivissa ha millorat una mica des que l'associació de veïns ha aconseguit que deixés d'esser estació terminal d'autobusos de ~~ix~~ l'empresa Gasas, ~~imposant~~ ~~que~~ que fos prohibida la circulació al voltant de la plaça i que els bars possessin les taules precisament en la via de circulació així inutilitzada i no al mig de la plaça com abans, ~~que~~ ~~havia~~ ~~quedat~~ ~~privatitzat~~ ~~privatitzat~~ ~~privatitzat~~ Així s'ha acabat la privatització d'un espai públic --calia seure i fer consumició per disfrutar-lo-- i la plaça ~~maximant~~ d'Eivissa ha quedat com espai utilitzat sobretot pels jubilats del barri, que no tenen cap altre lloc en prendre el sol.

* Del 1975 ençà, Horta ha guanyat una escola estatal, aixecada al Passeig de Valldaura i batejada, contra la voluntat dels veïns, amb el nom de "Mare Nostrum". No hi ha però parvulari i en aquests moments hi ha una proposta de que l'Ajuntament en compri un de privat del carrer Eduardo Toda, 51, --es diu "Basis"-- i el posi a disposició del MEC per a que el transformi en públic. En aquests moments no es veuen però gaires possibilitats que això esdevingui realitat tot i que el MEC hi ha donat el vist i plau.

4

* L'associació de veïns va disposar de local propi durant gairebé dos anys --de mitjans 1976 a mitjans 1978-- però ha tornat al primer pis de La Vanguardia Obrera, d'on n'ha marxat ja l'acadèmia que hi funcionava quan vam redactar la primera edició d'aquesta obra. Val la pena ~~xxxxx~~ ~~extendre~~ ~~s~~ un xic en el comentari d'aquest canvi provisional de locals, perquè va lligat a la més important lluita reivindicativa que ha registrat el barri d'Horta de 1975 ençà.

El dia 1 de juny de 1978, els senadors Josep Benet i Francesc Candel inauguraven una plaça guanyada a pols pels veïns, en s'ajunten els carrers Lloret i Coimbra. En aquests terrenys de propietat privada, qualificats com d'equipaments pel Plà Comarcal, el veïnat va ~~paradoxalment~~ invertir-hi moltes hores rebaixant marges, netejant i plantant arbres i plantes. Ells mateixos van convertir un ~~paradoxalment~~ solar en parc, sense cap suport municipal. Els terrenys, encara avui, són de propietat privada, ja que l'Ajuntament no els ha comprats, amb el que es dona la paradoxal situació d'un parc privat fet no pas pels propietaris, sinó pel veïnat amb els seus propis mitjans, i que fa servir tothom. L'Ajuntament finalment hi ha posat fanals, i segurament hi farà arribar l'aigua. Aquesta conquesta va ser portada a terme amb una llarga lluita iniciada cap a 1975 pels immigrants --dels de l'exposició del 29-- que viuen per aquella banda, i mereixeria per si mateixa un llibre sencer. ~~xxxxxx~~ El parc va ser batejat amb el nom de Plaça de l'Amistat.

Poc després, i en vistes de l'èxit, veïns dels terrenys de Can Mariné, a Eduardo Toda-Passeig de Valladura-Lloret-Canigó, van voler repetir la operació, ja que aquells terrenys són qualificats com zona verda pel Plà Comarcal. Fins i tot, per a potenciar-ho l'associació de veïns va traslladar els seus locals des de La Vanguardia Obrera, on s'acollia, fins uns baixos del carrer Eduardo Toda. Això era a mitjans del 76. ~~Però~~ ~~l'empenta~~ ~~inicial~~ ~~es~~ ~~va~~ ~~anar~~ ~~fonent~~ ~~potser~~ ~~perquè~~ ~~la~~ ~~composició~~ ~~sociològica~~ ~~dels~~ ~~veïnat~~ ~~era~~ ~~diferent~~ ~~dels~~ ~~que~~ ~~havia~~

promovien la plaça de l'Amistat. Si aquells eren immigrants d'abans de la guerra, aquests eren gent molt més nouvinguda i menys cohesionada. La qüestió és que la plaça de la Unitat ~~xxxxxxx~~ --així va ser batejat el solar-- segueix essent un solar sense acondicionar i que l'associació de veïns, que no podia aguntar la càrrega econòmica que li suposava el lloguer del nou local, va tornar a La Vanguardia Obrera, on segueix utilitzant la part de locals que li deixa la junta de la Cooperativa.

* Des de primers de 1979, Horta disposa d'una publicació --de periodicitat pràcticament trimestral-- que no és patrimoni d'una única entitat. Es diu "Horta, avui", i va ser creada amb la col.laboració de totes les entitats ---Ateneu, Foment, Cooperativa, Centre Parroquial, Associació de Veïns, i fins i tot les entitats esportives hi van fer aportacions econòmiques: Unió Atlètica, Unió Esportiva, Tennis...-- però empena sobretot per l'associació de veïns, que des de ~~ix~~ l'aparició de la nova revista va deixar de fer el seu propi butlletí.

* Els problemes del llegat Mata Ramis s'han sol.lucionat en part de 1975 ençà, però de moment no hi ha utilització pública dels locals. Expropiada ja la farmàcia que ocupava els baixos i impedia la utilització de la finca, ara es presenta el problema de restaurar l'edifici. El veïnat, a més, proposa que, donat que la biblioteca deixada és de caire molt especialitzat i per tant no útil a nivell ^{popular} ~~oficial~~, sigui cedida per l'Ajuntament a la Diputació --que la incorporaria a la Biblioteca de Catalunya-- a canvi que ~~xxxxxxx~~ donés un fons de llibres populars de valor equivalent per a muntar una biblioteca útil ~~al~~ al barri. El problema que al marge de la possibilitat d'aquesta permuta es planteja és el de l'ús dels locals. Es possible que de moment s'hi instal.li el Consell de districte, i està per decidir si més endavant la biblioteca ~~ex~~ hi funcionaria o es muntaria en el reivindicat centre cívic de la Casa de la Vila.

* Ha estat asfaltat un ~~estret~~ accés per a vehicles des del Parc de la Vall d'Hebron fins al carrer Jerez, per la Riera Marcelino, el que permet una nova entrada a La Clota, que segueix essent una zona rural ~~que~~ pendent de la realització de la complexa xarxa viària d'accés al tunel del Turó de la Rovira que ~~xxxxxxx~~ li prendrà la major part de terrenys.

* Des de la publicació de la primera edició del llibre fins ara s'ha produït novetats fonamentals respecte al segon cinturó. D'una banda, la rescissió de contracte efectuada per l'empresa constructora, Dragados y Construcciones, el mes de maig de 1978. Aquesta rescissió la va efectuar amb l'única excusa que l'Ajuntament no havia portat a terme a temps les obres prèvies que li corresponien, com desviament de rieres i conversió en subterrània de la línia d'alta tensió de Via Favència. La realitat era més aviat que el disparament de costos ja no li feien rendable la construcció segons el pressupost inicial.

Les obres van quedar així a mig fer i els anys han començat a transcórrer. Aquesta paralització ha permès però considerar les reivindicacions populars en contra de la concepció del cinturó com una via ~~urbana~~ ^{ràpida} i una revisió del projecte, reconvertint-lo en una via urbana. Ja en temps del batlle Socias es van establir pactes en aquest sentit entre l'Ajuntament i les associacions de veïns del sector, i el primer Ajuntament democràtic, consegüentment, ha portat a terme una política de revisió, en diàleg amb els barris afectats, i de donar sol.lucions provisionals als accessos a la part d'obra construïda ~~perquè~~, per a que pugui ser utilitzada. ~~Un sol.lució definitiva, però, es preveu llarga.~~

Com a documents importants sobre el tema cal consultar el Decret de 1978 titulat "II cinturón no, via urbana sí" i publicat per la Coordinadora de Barris del II Cinturó de Baró, i l'informe conjunt Ajuntament-associacions de Veïns de maig del mateix any.

La Salut

UNA ASSOCIACIÓ TARDANA

Pel gener de 1979, després de mesos de trobades, va néixer una associació de veïns tardana, la de la Salut. Quan el marxista moviment associatiu experimentava una certa crisi, el poc accessible barri, veï de Gràcia infantà una associació. Gent independent, del PSUC i de CDC - que donà el primer president - s'havien anat trobant a l'escola privada Heidi i havien constatat que mancava una associació de veïns.

Amb 425 socis un any més tard i butlletí propi, "Veinat", l'associació obrí un local petit a la Baixada de la Glòria, que contribuï a ajardinar parcialment - era un reguitzell de pedregots - i mantingué per a reunions grans el local parroquial del carrer Larrard. Aviat presentà el seu memorial de greuges a la primera regidora democràtica del districte, la socialista Mercè Sala, on inlogués demandes com aquestes:

- Reordenació del tràfic, que ara congestiona Nostra Senyora del Coll i ~~Marx~~ Verge de la Salut, tot obrint Sant Cugat i Maignon.
- Creació d'una escola d'EGB a un solar muntanyenc del carrer de Sant Cugat (l'Ajuntament apuntava a un instal·lat al ~~solari~~ solar de Can Tusquets).
- Compra de la masia de 1793 Can Tusquets, propietat de les monges que regenten el Santuari de Sant Josep de la Muntanya, per a usar-lo com a centre cívic. "Actualment ens veïem obligats a reunir-nos al carrer o al bar del costat de casa. Es manca d'un ateneu, d'un local per a vells, d'una biblioteca, d'un cinema... fan difícil la vida socio-política, ciutadana i cultural." (6)

El barri, malgrat els deficients de senyals d'identitat de tot tipus, procura aprofitar ~~indrets~~ un lloc tan privilegiat com el Parc Güell per a conèixer la flora i l'atmosfera de l'indret, en un intent reeixit d'atolliar les característiques ben diferents d'un barri sense massa tradició, fora del club de tennis, i sense ~~una~~ ^{la} història de reivindicacions ~~com~~ ^{l'} altres barris muntanyencs, com ara el Carmel.

Tot i el caire benestant de bona part dels seus habitants - ^{el 1970} ~~hi~~ hi ha una ~~caseta~~ pintada d'UCC a la valla de Can Tusquets caricaturitzada per al ~~ni~~ que ~~la~~ posar ^{la} Unión de Centralistas de España -, la Salut és poblada també per una classe mitja que desitja posar de relleu els deficients que com a barri pateixen i han creat per això un dels dos locals públics que hi existeixen, l'Associació de Veïns la Salut. Poques cases més avall,

a la mateixa Baixada de la Glòria, el PSUC disposa de l'únic local que ha obert un partit al barri.

La Salut, on ha desaparegut ja la única fàbrica que hi existia, la de Salvador Bernades, compte a més amb el nou nucli de les Torres de la Salut, al costat del Club de Tennis. Es mantenen moltes torretes malgrat l'especulació del sòl, i fidel a donar a la ciutat edificis curiosos, al·l'avinguda Coll del Portell, a poca distància de Can Vilrós, s'aixeca un arc de ferro, massa elevat pel lloc, obra de Quico Rius. Uns cilindres de color criden l'atenció del viant i tranquen els estils més habituals del barri.

(6) "La Salut-Vallecarlos". Informe. PSUC, Setembre 1978

"PROPIETARIS D'ESPARDENYA"

"Aquest barri és eminentment proletari i molts dels seus veïns, propietaris de les habitacions on (sic) resideixen, són treballadors que les han construït amb les seves mans o han ajudat en la seva construcció segons el seu ofici", és una definició que dona de Vallcarca al juny de 1931 el "Boletín del Centro de Propietarios y Vecinos de Vallcarca y Penitentes", afegint poc després que són uns "propietaris d'espardenya".

El butlletí, que demanava a l'Ajuntament que no posés trabes i que deixés construir on a qualsevol li retés, donava un pas més al mes següent i reivindicava l'autonomia dels barris, tot senyalant l'abandó en que Vallcarca, barri aleshores allunyat del centre, es trobava. Es queixaven sobretot del que encara els restava per pagar del viaducte, acabat gairebé vint anys enrera, malgrat haver aportat diners i pedra de la pedrera del Baró de la Barre, i es queixaven també de la poca vigilància, que permetia que tothom es pixés al peu del viaducte, demanant un pixador públic "a fin de terminar, de una vez, con el bochornoso espectáculo de ver las aceras del Viaducto convertidas en infecto sumidero...".

Barri peoner, juntament amb el Guinardó, de la urbanització dels ~~barri peoner~~ turons barcelonins i les seves valls, Vallcarca ja comptava amb la seva riera, s'hi avinguda de l'hospital militar, com a eix central. La formació de nuclis habitats des del segle anterior, com ha quedat ja escrit, es completava amb l'aparició de nous nuclis que havien experimentat la urgència de disposar d'un mitjà de comunicació com ara el butlletí per a expressar les seves greuges respecte a l'Ajuntament.

La visió un xic idíl·lica del Vallcarca dels anys trenta es palesa en aquest poema de Joan Santamaría, datat al 1931:

"Amb quin goig se't contempla, amb quin encís se't mira!
Tes humils llars - com joies - enllaçen rics palaus,
entre verds turons i boscos, on tot cantant suspira
l'ocell qu'è en ells hi nia, i sempre s'hi complau".

El mateix any 1931 s'editava la revista "L'hereu", i a una torre del número 2 del carrer d'en Gomis hi hagué un Centre Republicà d'Esquerres de Vallcarca. Al número 53 del carrer de la Farigola, mig descolorides pel pas del temps unes lletres revelen que hi hagué un centre Liberal Republicà. La paraula "Liberal" és la que millor ha resistit el pas del temps.

Dissortadament, Can Xiroc va desaparèixer definitivament en 1978.
Un mas que donà nom a un carrer, Alegre de Dalt, subsisteix amagat als
ulls de la gent al número 66 del seu carrer, dins un pati interior.

"PROPIETARIS D'ESPARDENYA"

"Aquest barri és eminentment proletari i molts dels seus veïns, propietaris de les habitacions on (sic) resideixen, són treballadors que les han construït amb les seves mans o han ajudat en la seva construcció segons el seu ofici", és una definició que dona de Vallcarca al juny de 1931 el "Boletín del Centro de Propietarios y Vecinos de Vallcarca y Penitentes", afegint poc després que són uns "propietaris d'espardenya".

El butlletí, que demanava a l'Ajuntament que no posés trabes i que deixés construir on a qualsevol li rotés, donava un pas més al mes següent i reivindicava l'autonomia dels barris, tot senyalant l'abandó en que Vallcarca, barri aleshores allunyat del centre, es trobava. Es queixaven sobretot del que encara els restava per pagar del viaducte, acabat gairebé vint anys enrera, malgrat haver aportat diners i pedra de la pedrera del Baró de la Barre, i es queixaven també de la poca vigilància, que permetia que tothom es pixés al peu del viaducte, demanant un pixador públic "a fin de terminar, de una vez, con el bochornoso espectáculo de ver las aceras del Viaducto convertidas en infecto sumidero...".

Barri peoner, juntament amb el Guinardó, de la urbanització dels ~~barri peoner~~ turons barcelonins i les seves valls, Vallcarca ja comptava amb la seva riera, s'hi avinguda de l'hospital militar, com a eix central. La formació de nuclis habitats des del segle anterior, com ha quedat ja escrit, es completava amb l'aparició de nous nuclis que havien experimentat la urgència de disposar d'un mitjà de comunicació com ara el butlletí per a expressar les seves greuges respecte a l'Ajuntament.

La visió un xic idíl·lica del Vallcarca dels anys trenta es palesa en aquest poema de Joan Santamaría, datat al 1931:

"Amb quin goig se't contempla, amb quin encís se't mirai
Tes humils llars - com joies - enllaçen rics palaus,
entre verds turons i boscos, on tot cantant suspira
l'ocell qu'e en ells hi nia, i sempre s'hi complau".

El mateix any 1931 s'editava la revista "L'hereu", i a una torre del número 2 del carrer d'en Còmis hi hagué ~~una~~ el Centre Republicà d'Esquerres de Vallcarca. Al número 53 del carrer de la Farigola, mig descolorides pel pas del temps unes lletres revelen que hi hagué un centre Liberal Republicà. La paraula "Liberal" és la que millor ha resistit el pas del temps.

Durant la guerra civil, La Farigola, com altres escoles, edità un butlletí escolar francament interessant, "Via Avant!", on l'any 1937 es feia una crida per a que els nens renunciessin a les joguines de fi d'any cara a cedir els diners d'una festa que s'organitzava a La Farigola als nens de les famílies refugiades a causa de la guerra.

Al número 277 de la República Argentina, terminal de Vallocarca, hi hagué durant la guerra el Socors Roig Internacional. No massa lluny, en una casa que ja no existeix, visqué a l'escriptor Guillermo López Hipkiss, autor de la sèrie de novel·les de l'"Encapuchadé".

EL PAS DEL TEMPS (1976-80)

- Una altra versió de l'origen del nom, recollida pel butlletí de Propietaris i Veïns de Valloarca i dels Penitents ~~de~~, és la de que al 1833 existia la Ronda de Matiners de la Vall del Coll, que ~~er~~ eren pagesos que recorrien els voltants amb boina i trabuc en defensa de la causa carlina, i que eren coneguts com els Carques, ~~per~~ per la qual es digué Valloarca a la vall. La història és poc creïble, i el més segur és que s'aprofités el nom real de la vall per a batejar a aquests matiners carlins.
- El mas amb les inicials RPC ha desaparegut. Tanmateix, a la zona es conserven cases amb ambient pagès, com ara, ja dins el parc Güell, el mas Turull, al passeig d'aquest mateix nom. No massa lluny, a l'indret de la font de Sant Salvador d'Horta, subsisteix una casa vuitcentista que igualment caldria conservar.
- L'escola d'assistència psiquiàtrica ha tancat portes.
- Hi ha pisos al ^{solar del} cinema Maó, que sembla ser es digué Manon abans de la guerra. Probablement, ~~per~~ el franquisme, que va fer canviar el nom d'un altre cinema amb regust francès, el Trianon, per Triana, trobà Manon un xic subversiu.
- Els xalets varen ser acabats al 1979 en terreny forestal i municipal pel procediment ja freqüent del fet consumat. Al 1980 intentaven que se'ls desafectés de ser considerats com a zona forestal, com marca el Pla Comarcal, i reivindicaven que eren en tractes amb l'Ajuntament des de feia temps per un permuta. Tanmateix, era innegable el fet il·legal de la seva presència entre el torrent del Maduixer i la Carretera de les Aigües.
- La casa ja no és habitada. Prop de la font s'hi troba una mena de cementiri de ~~persones~~ gossos mig clandestí, mig romàntic.

DADES SOBRE GRACIA

Límits: Travessera de Gràcia, Badlèn, Còrsega, Cinc d'Oros, Diagonal,
Via Augusta, Príncep d'Astúries, Lesseps, Primer Cinturó de
Honda, Escorial, Camèlies, Sardenya, Travessera de Gràcia.

Superfície: 175 hectàrees

Població: 105.000 habitants

Densitat: 600 habitants/hectàrea

Ensenyament: ^{Escoles estatals} ~~Escoles estatals~~ Isaac Albéniz (Topazi, 29)

~~Escoles~~ Rius i Taulet (Pl.Lesseps)

~~Escoles~~ Escoles Dòmeneo (St.Pere Martir, 11)

Escoles Nacionals Unitàries: Argentona, 25

Congost, 21

Astúries, 16

Travessera de Gràcia, 151

Parvulari Municipal Els Pastorets (Pl.Unificació)

Escola Municipal Reina Violant (Trilla, 18)

11 escoles de l'Església i mig centenar de privades

Espais lliures: Plaça Lesseps, plaça Gal·la Placidia, plaça Joanic
i jardinet del final Passeig de Gràcia

Petites places mig equipades: Nord, Sol, Llibertat,

Rovira i Trías, Diamant, Unificació, ~~R~~ Rius i Taulet,

Raspall, Virreina

(Verd per habitant: 1/2 metre quadrat)

Esports: Camp Futbol Europa

Sanitat pública: Hospital Mare de Déu de l'Esperança (Verge de la Salut,
~~XXXXXXXXXX~~ cantonada Avinguda Sant Josep de la Muntanya)

Consultoria Seguretat Social (Quevedo,15; Travessera
de Dalt, 79)

Mutua Empleats Transports de Barcelona (Torre t de les
Flors, 89)

i quatre clíniques privades: Olivé Gumà (Còrsega, 347),

Monsalud (Aleixandre de Dalt,66), Lesei (Escorial,140) i

Mare de Deu de Lourdes (Meléndez Pelayo, 214)

Local de Jubilats (Nogara, 24)
Local Social: Centre Moral (Nos de Olano,7)

Orfeó Gracienc (Astúries,83)

Cercle Catòlic (Santa Magdalena, 12)
Esbart Lluis Millet (Maspons, 6)
Els Llufsos (Plaça del Nord, 7)
Cooperativa de Vivendes La Gracienca (Travessera de Dalt, 130)
Cooperativa de Teixidors a Maç (Terol, 16)
Cooperativa La Lleialtat (Montseny, 47)
Anella (Verdi, 56)
Associació de Veïns de Gràcia (Salinas, 10)^x
El Nostre Casal (Romana, 31 i Hipòlito Llàsaro, 15)
Centre de Joves (Ros de Olano, 6)
Club Helena (Ros de Olano, 6)
Ateneu Lliberari (Perill, 52)

Partits i sindicats: CDC (Astúries, 11)
PSC (Pere Serafi, 23-25 baixos)
PSUC (Perla, 31)
ERC (Bonavista, 6-2 on; Sant Salvador, 109-113)
Front Nacional (Milà i Fontanals, 44)

Arxius, biblioteques i revistes: Arxiu de Gràcia (Esgl. Pge. Mulet, 3 - Es la seu del Centre Excursionista de Gràcia)
Biblioteca de la Caixa (Carrer Gran, 140)
Biblioteca Julià de Capmany (Meléndez Pelayo, 219)
El Badall de Gràcia (Ramon y Cajal, 12)
Carrer Gran (Pl. Lesseps, 11)
Full de Gràcia (Publicació del PSUC, Perla 31)

ELECCIONS MUNICIPALS (3 abril 1979): Foren guanyades a nivell de Vila de Gràcia pel PSC (29,5), seguit de CIU (26,7), UCD (15,3), PSUC (12,9) i ERC (6,9). Totes les altres conteses electorals, el partit guanyador havia estat CIU.

(x) No registrem aquí les associacions de veïns de carrer, fonamentalment en funcionament per la Festa Major, i d'escassa incidència a la vida del barri fora ~~excursions~~ d'excursions aïllades. A més, Gràcia té un nombre important d'entitats de caire esportiu així com colles de Sant Medir.

El camí de Gràcia, que seguia el curs de la riera de Sant Miquel, es va formar al 1778, i tot just començat el segle XIX, l'any 1801, es duia a terme el primer projecte de parcelació de terres agrícoles en una de les trenta finques pageses que formaven el que avui és Gràcia una que donava a la petita plaça de Sant Miquel actual, allà on s'eixampla la riera. Al llarg de segle i mig anirien desapareixent la resta de finques - alguns ^{com a centre d'algunes d'aquestes "urbanitzacions" urbanes.} mas encara resta en peu - i naixent les característiques places graciènques. La primera fou la de la Llibertat en 1831. Les rieres foren transformades en carrers, com els torrents del Pecat (avui de les Flors) o de l'Olla (carrer Menéndez Pelayo), i el creixement del futur poble es realitzà al voltant dels eixos del camí de Gràcia i de la Travessera.

UNA LLARGA TRADICIO DE VIDA SOCIAL

Igual que en altres barris que havien estat municipis independents, Gràcia és rica en centres socials, i això malgrat les transformacions sofertes, primer a la fi de la guerra civil i, després, amb la decadència de moltes d'aquestes institucions tant per anquilosament propi com per canvi dels costums socials.

Un primer bloc d'entitats són les històriques:

- Els Lluïsos de la plaça del Nord és la més antiga. Fundada al 1855 com a "Corte Angélica De San Luis Gonzaga" a l'igual que els de Sant Andreu, al 1973 una enquesta respecte a ¿ si l'entitat havia de ser confessional o no, donava com a resposta que només el 13 per cent estaven a favor, i un 14 per cent en dubtaven. Es queixaven, segons el mateix estudi que incloïa aquesta enquesta (26), que la junta "pretén donar el mateix que els va ser donat a ell, per tradició, sense adonar-se que la societat ha evolucionat i les idees són unes altres". Com en altres indrets semblants, grups de joves han intentat en ocasions canviar el signe d'una entitat tan tradicional, sense massa èxit.
- Centre Moral (Ros de Olano, 7), fundat al 1869 per gent procedent dels Lluïsos que volia fundar escoles de caire catòlic. L'edifici actual és del 1904. Editen un butlletí, "Or i flama". De caire més conservador que els Lluïsos.
- Cercle Catòlic (Santa Magdalena, 12), fundat al 1902 per un grup escindit del Centre Moral. Amb uns 600 socis, predominen activitats culturals i esportives.
- L'Orfeó Gracienc, fundat al 1904 per promoure els cants catalans - al 1863 hi ja existia un altre amb aquest nom amb escola gratuïta de solfeig i música, destinat a la classe treballadora - , era instal·lat a un local conegut com dels Propietaris de Gràcia. Al mateix solar es va fer fa pocs anys un estatge nou (Astúries, 83). L'Orfeó, que en el primer quart de segle estrenava obres amb la Margarida Xirgu o l'Adrià Gual i donava concerts que dirigia l'Enric Granados, resultà danyat amb la guerra. Fou en aquella època quan, per sobreviure, s'inscriví a l'obra d'Educación y Descanso. Havien de dur les cançons a censura, que era llavors molt més severa. Ara

- L'Esbart Lluís Millet ha aconseguit instal·lar-se a un edifici històric de 1893, el del Centre de Gremis, on encara hi ha, a més a més, la seu de CADECA, el Campionat Deportivo Catòlic, un centre ciclista, i altres grups.

Altres entitats, més recents, són:

- Associació de Veïns de Gràcia

Una entitat històrica que no acaba de revifar, tot i les reivindicacions constants, és L'Artesà.

- Club Helena, creat al 1935, fou la primera entitat que tingué permís per fer teatre després de 1939. Malgrat que l'estudi ja esmentat (veure nota 26) assegura que durant la guerra no interrompé les seves actuacions, hi ha altres testimonis que parlen d'un menjador que hi muntà el PSUC. Hi ha altres activitats culturals a més de les teatrals, que són preponderants, i el club és recomanat sovint per consultoris radiofònics "com a lloc ideal per a fer-hi amistats". No es mostren interessats pels problemes del barri, ja que són molts els socis que no són graciencs. A 1979 va muntar un bingo a la Diagonal.

Una entitat històrica que no acaba de revifar, tot i les reivindicacions constants, és L'Artesà. Una forta campanya al 1978, amb pintades en català com ara "El barri s'està degradant. Volem l'Ateneu. Fora bingos!" o murals com el del metro de Fontana, no han donat resultats. Al 1980 funcionava al que va ser vell casino obrer - les lletres encara són en un casalot situat al costat: "Casino Artesano" - fins 1939, quan se'l quedà Falange durant gairebé 40 anys, el Club Conga. La reivindicació del local com ateneu popular seguia, però més en baix to, davant l'escàs interès del nou ajuntament democràtic.

Altres entitats, més recents, són:

- Anella, dedicada a "serveis creatius", que preten crear, des de l'agost de 1978, cursets i activitats de caire popular, des d'expressió corporal fins festes al carrer.

- Nostre Casal, entitat amb dos locals situats a la part més deixada quant a instal·lacions culturals de Gràcia: el tros situat sota l'ex avinguda del General Sanjurjo. Amb l'estil d'un ateneu popular, ja hi ha 425 famílies - són les famílies les que s'associen - s'havien inscrit a començaments del 1980.

- Centre de Joves, situat dalt del Club Helena, en el que havia estat

local de l'OJE - que participa entre els grups que formen el Centre - va néixer com un centre plural de joventut, amb grups polítics i no polítics, l'any 1979.

- Ateneu Llibertari, situat a uns baixos del carrer del Perill, es creà cap al 1974, incloent preferentment a les seves activitats el cinema i les xerrades. (al 1980 n'havia deu a Barcelona)

Curiosament, a Gràcia no funciona una coordinadora ~~de~~ d'entitats com ara a Sant Andreu, el Poble Nou o Sants.

Per a finalitzar, cal tenir present la presència de 21 colles, bona part d'elles a Gràcia, de Sant Medir. La més antiga és diu, precisament, l'Antiga de Sant Medir, i es fundà el ~~any~~ ^{l'any} 1861; ^{tot} han dut una vida discreta fins ~~avui~~ l'actualitat, que inauguraren un monument a la plaça d'en Trilla. Malgrat la discreció, el 1940 La Llibertat Graciense va ser obligada a dir-se pels franquistes La Agrupación Graciense, i no recuperà el seu nom original fins el 1979.

Mort "Vila de Gràcia", al 1980 existien nogensmenys que tres publicacions escrites ("Carrer Gran", "El badall de Gràcia" i "Full de Gràcia", aquesta editada pel PSUC) i una ràdio lliure, Ha Campana, nascuda al juny de 1979 i ^{que havia estat ja} tancada ^{cinc} ~~en~~ cops al gener de 1980, quan detingueren 20 persones.

EL PLA COMARCAL CONTRA GRÀCIA (1976-80)

Des de l'aprovació provissional del Pla Comarcal e n febrer de 1976, l'Associació de Veïns Vila de Gràcia agafa com a principal motiu de la seva existència la lluita contra aspectes del Pla que destrossaven de fet el vell barri.

El Pla mantenia la via O, fixava com a superpolígon de remodelació pública la zona sud d e l'ex vila, compresa entre el torrent de l'Olla, el carrer Ballén, el de Còrsega i la Travessera de Gràcia, i mantenia eixemplaments de carers que suposaven moltes cases a terra. Per l'abril eren centenars els llençols que hom trobava als balcons amb frases contra el Pla, tot preparant la manifestació del 12 de maig, que arrencà des de la Plaça del Raspall fins a la de la Casa de la Vila, amb prop de 2.000 veïns. (40 b's)

Aquest quinqueni ha vist també congelar pel moment el projecte de la via O i pràcticament acabar la dissortada nova plaça de Lesseps, amb uns jardinets mig elevats i mig esquifits envoltats de soroll permanent. Malgrat la lluita inicial contra el projecte, el cert és que anà baixant l'interés, com ho prova que de tres mil enquestes repartides per l'A.V.Vila de Gràcia al 1975, només es rebessin 75 respostes. El treball lent en l'ajardinament va ser motiu de denúncies freqüents - "el ritme laboral ha estat d'una planta diària", deia un veí (41). El pas soterrani va ser decorat segons ~~motius~~ motius infantils dibuixats per nens de la Rius i Tauler, escola situada a la mateixa plaça. La font situada al bell mig de la nova plaça és d'un aspecte depriment, i merescué irats comentaris dels veïns, que la van qualificar de "font nacional-sindicalista" (42).

L'urbanisme seguí mantenint algunes poques batalles al llarg d'aquests anys, com ara el solar deixat per una fàbrica al carrer de Siracusa, on hi ha un jardí i on anirà, a més, una llar de jubilats - només hi ha una altra en tot Gràcia, la del carrer Mozart, al costat de la Casa de la Vila - , i que és un espai reduït, que juga amb la veïna plaça del Raspall quant a llocs diminuts. Anella havia demanat per al lloc una granja, però sembla ser que jardí i llar del jubilat segan les dependències públiques definitives.

Al llarg dels cinc anys (1976-80), Gràcia s'ha anat densificant, puix que ha continuat la substitució de cases de planta baixa i pis amb pati per blocs de tres o quatre pisos, mentre el tràfic ha anat augmentant. Al mateix temps, hom assistia a una revalorització de Gràcia com a lloc per a viure a diferents nivells, des de ~~gent jove~~ gent jove que no vol viure lluny del centre a botigues noves dins un aire propi de barri de Ribera o "casc antic" de la ciutat. Fins i tot, alguna gran immobiliària ha llençat la venda de pisos amb un eslogan de qualificatius com "barri pràctic, cèntric, còmode, humà, tranquil". (43)

ELS SOBREATICS ILEGALS

L'any 1971, a les acaballes de l'imperi Porcioles, es prohibien els ~~sobreatics~~ sobreatics als nous blocs que es bastessin. Immediatament, els cervells pensants de les immobiliàries, cada cop més presents al poder ciutadà - al 1979 José Luis Núñez de Núñez i Navarro accedia a la presidència del Barcelona F.C. i Josep M. Figueras, de desenes d'immobiliàries (Ciutat Sant Ildefons i a Gràcia els blocs de l'Hispano Francés), arribava a ser president de la Cambra de Comerç - varen cercar fórmules per a transgredir la nova limitació constructora i ^{hi} varen trobar.

Al llarg d'anys s'han anat fent teulades inclinades de 45 graus on havien d'anar maquinàries d'ascensors o espais buits. Doncs bé, la major part d'aquestes teulades amaguen sobreatics ilegals que es venien juntament amb els àtics. Un dels casos que va precipitar la denúncia de la situació va ser el del edifici Núñez-Homero, construït a l'antiga finca del carrer Marqués de Santa Anna (vegis nota 24).

El procés per a construir en aquesta finca s'inicià amb la demanda d'una prolongació del carrer Marqués de Santa Anna fins Padua l'any 1972, prolongació que havia de tenir una amplària de 12 metres, malgrat el carrer original la tingué de set. El motiu era més que senzill: es poden fer més pisos si el carrer té dotze metres d'amplària. ~~El projecte d'urbanisme~~ En la seva versió de 1974 el Pla Comarcal proposava que el solar de Marqués de Santa Anna fos zona verda, però una reclamació oportuna de Núñez i Navarro aconseguí que tal proposta fos deixada de banda. Dels tres solars resultants, un era seu i edifi-

La vila casa fou condemnada en 14 hores -
oà a oor que vols, sense pensar massa que feia un garatge soterrani de més, ni que potser hi havia una ~~fax~~ mina d'aigua entre els fonaments. A més aprofità les teulades inclinades per a ficar-hi sobretics ^{il·l}egals.

Una veïna que dugué protesta sobre protesta davant l'atzagaïda va ser objecte d'amenaques per part d'un funcionari públic; tanmateix l'expedient al funcionari en qüestió no va prosperar (44). Núñez i Navarro, davant la qüestió dels sobretics que no es poden fer, va dir: "Es cert que els varen declarar inhabitable, com ho és també que es va reconèixer que podien ser d'ús i ^{gaudi} "disfruta" dels llogaters o propietaris, i és clar, amb aquesta expressió d'ús i ^{gaudi} "disfruta" es poden entendre moltes coses..." (45)

L'Associació de Veïns va aconseguir que, de moment, es paralitzessin les llicències dels altres dos solars, que eren de promoció de descendents del primitiu propietari, i són ara reivindicats com a un petit jardí veïnal. A més, nanos de Sant Gervasi juguen a futbol a un dels solars, el no vallat. Gràcia, mancada de zones verdes d'una manera terrible, esgarrapa tot forat susceptible de ser verd o equipament.

LA IL·LEGALITAT DEL CARRER LEGALITAT

A començaments de 1980 l'A.V. Vila de Gràcia dugué a terme la pintada d'un mural a un solar del carrer Legalitat reclamat com a escola. Un petit forat de la paret, per la qual es veuen herbes i pedres, ha estat decorat amb un ull "per a veure el solar". Senyalat al Pla Comarcal com a equipament, el propietari va reclamar tot dient que ja era construït tot all, quan només hi ha un tros edificat amb pisos i una benzihera. La resta són vells tallers a enderrocar. Malgrat la mentida, el ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme va reconèixer com a bones les raons del propietari i li ha donat la raó. L'Ajuntament va decidir presentar recurs davant la perduda del solar on havia d'anar una escola d'EGB que el barri precisa, ja que és deficiènciari com hem vist en escoles.

També han estat reivindicats dos edificis de la Riera de Sant Miquel, l'antic forn de Sant ~~Jaume~~ Jaume, situat en la cruïlla amb el carrer Lais Antúnes, i els vells Tallers Manyac, obra modernista de Josep M. Jujol, ja comprats per l'Ajuntament com a futura escola d'EGB, tot respectant el bonic edifici.

Altres dues lluites de Gràcia es centren en la sanitat i en el canvi d'alguns noms de carrers. Al 1975 es senyalava l'existència de dos llits per cada mil ^{persones} ~~habitatges~~, que és cert si es té en compte només l'oferta de centres públics, que és només l'Hospital de la Mare de Déu de l'Esperança, situat al barri de la Salut. Una Coordinadora de Sanitat reclama desde fa anys que l'hospital esdevingui un hospital de sector, inloent-hi els barris de Gràcia, Vallcarca, la Salut, els Penitents i el Coll. La realitat sanitària al 1980 és de quatre consultoris - no hi ha ambulatori a Gràcia -, un hospital públic amb dispensari de 420 llits; nou clíniques privades (quatre a Gràcia) al sector amb 540 llits, i una llar per a jubilats al carrer Mozart.

Ja en altre lloc d'aquest mateix llibre ha hagut referència als abundosos canvis de noms de carrer haguts a Gràcia al llarg dels 140 anys que porten nom els carrers graciencs. Al 1980 es van aprovar ~~diversos~~ ^{de} canvis que en ~~algunes~~ ^{un} cas eren simplement retorn de nom canviat al 1939. Els canvis foren:

~~- Secretari Coloma passà a dir-se Pau Alsina, que era el seu nom des del 1922 i que fou el primer treballador que al segle XIX arribà a ser diputat del Parlament de l'Estat Espanyol.~~

~~- La plaça de Santa Joaquina Vedruna fou canviada per Raspall després de vèncer la forta resistència d'UDC, que elogià les virtuts de la santa. Se'ls va convèncer tot indicant que ^{el nom de} Sant Joan tornava deixant fora al general Mola, que fou altre canvi.~~

~~- El carrer del general Sanjurjo, que en ser inaugurat l'any 1934 es deia Sabino Arana, el líder del nacionalisme basco, ha ~~passat~~ passat a ser de Pi i Margall, barceloní i president de la I República.~~

Val la pena senyalar que en aquests cinc anys Gràcia continua sense cap equipament esportiu públic. Els onze existents són privats i inclouen el camp de l'Europa, el poliesportiu de La Salle, dos camps de bàsquet - Cercle Catòlic i Lluïsos - i set gimnasiums. Un cross per a reivindicar un poliesportiu al carrer del Perill, on hi ha les runes d'una fàbrica, no havia ~~verviç~~ ^{començat} de res en començar 1980. Ironnicament, el barri compta amb ~~seix~~ ^{seis} campsions d'escacs, potser per ser l'únic esport practicable amb tanta penúria d'espai.

~~Tot i que ~~per suposat~~, no se li hagi dedicat cap carrer no~~

X *all! Proar-hi plau seguint ~~el~~ ^{el} general Mola ~~després~~ ^{després} pas al clàssic nom de passeig de St. Joan.*

X ~~afegir pag. anteriors~~

Tot i que per sòsposat no se li ha dedicat cap carrer, és curiós que la única pintada que hem vist al llarg d'aquests llibres a un barri barceloní sobre l'anarquista Quico Sabatés, mort per la guàrdia civil i el sometent a Sant Celoni al gener de 1960, hi sigui a un carrer gracienc, el de Monmany, amb una falta ortogràfica, Quiquo per Quico, i signada per ~~OMG~~ O.L.G. (potser Organització Llibertària Graciencsa?)

(40 bis) En una alegació del Col·legi d'Arquitectes al Pla Comarcal de 1976, hom podia llegir: "En el nuevo Plan Comarcal, Gracia debe salvarse de las amenazas" (Havia relacionat la via O, l'eixamplament del carrer Encarnació, la remodelació de la part sud...) i després de referir-se al perill obert també per als nuclis antics dels vells municipis del pla, afegia: "De lo contrario, Barcelona, señalada por el Consejo de Europa con Viena, Berlín, París, Estocolmo y Budapest como ciudad representativa del siglo XIX europeo, quizás no pueda presentar a la confrontación otra imagen que la del espectáculo de su suicidio".

~~(40 bis) L'alegació del Col·legi d'Arquitectes contra el deterior dels nuclis antics dels vells municipis del pla deia al final: "En el nuevo Plan Comarcal Gracia (i els altres) debe salvarse.~~

- (41) "Mundo Diario", 2 agost 1979
- (42) "TeleExpres", 13 maig 1978
- (43) Anunci de FUSA a "La Vanguardia", 17 octubre 1978
- (44) La segona vegada que s'obrí expedient al mateix funcionari per actuar com a aparellador privat en una obra poc clara del barri de Prosperitat tampoc va prosperar.
- (45) "TeleExpres", 29 novembre 1977

EL PAS DEL TEMPS (1976-80)

- El llibre, en dos volums, ja ha aparegut, i per suposat tracta amb detall la qüestió.
- El passeig del General Mola ha recobrat el nom de Sant Joan en 1980.
- La formació de Gràcia tingué lloc mitjançant la transformació de les finques agrícoles que la composaven en cases i carrers, a base de parcel·les molt petites, de sis metres de façana, que contribueixen a un urbanisme molt peculiar. L'entramat, que desemboca en una plaça central de dimensions no massa grans, s'anà repetint en diferents parcel·lacions. Sobre la urbanització de Gràcia és indispensable la "Catalogació de Gràcia, la Salut, Valldaroca, el Coll, els Penitents, Sant Genís, la Clota, la Teixonera, el Carmel i Can Baró", de M. Giralt, F. Guartmoner i J. Romero, 1979-80, Col·legi d'Arquitectes.
- La plaça recordant el fet feixista fou retirada per l'Ajuntament de Soles Humbert en 1978.
- L'Associació de Veïns deixà la parròquia en disposar de local propi, primer al Torrent de l'Olla, 148, i després a Salinas, 10. El Drug Blau va tancar per dificultats econòmiques.
- Altres versions asseguren que es tractava d'una botiga de raspalls que donà nom a la plaça, que recuperà el primitiu nom al 1980
- La fàbrica de condecoracions donà lloc a pisos.
- Al desembre de 1976 s'instal·là a la Lleialtat el Teatre Lliure, grup independent que assoliria ben aviat categoria d'undels millors grups teatrals dels darrers temps. ~~Al~~ En 1980 s'inaugurà un segon teatre a Gràcia, el Regina, al carrer de Sèneca, en un saló que havia estat cinema amb aquest mateix nom.
- El Centre de Gremis és aquí l'estatge de l'Esbart Lluís Millet. El Club Mirador ha desaparegut.
- ~~Al~~ Al 1980 era un club de ball i motiu de reivindicació ~~popular~~ com a ateneu popular. (Més detalls al capítol final)
- El Selecto va tancar les seves portes al 1979 i es perderen els bonics relleus realitzats per un deixeble de l'escultor Pau Gargallo.
- Les sales de ball també han experimentat canvis. El Cibeles ha recuperat el seu nom i el Verdi l'ha perdut, dient-se ara Lipstik.

DADES SOBRE LA SAGRERA

Limites: Biscaia, Ronda de Sant Martí, Pare Mafanet, Riera d'Horta, terrenys de la Pegaso, Concepció Arenal (1)

Superfície: 104,8 hectàrees

Població: 42.209 habitants (2)

Densitat: 502,7 hab/Ha.

Ensenyament: Escoles estatals Joan XXIII (Azores, 1)
Pegaso o Príncep de Viana (Dublin, s/n)
Parvulari municipal Dumbo (Sagrera, 99)
Escola Formació Professional J.M. Aleu (Berenguer de Palou/
Camp del Ferro)
Escola d'Arts i Oficis Municipal (Sant Antoni M. Claret,
448 9 zona de Navas)

Espais lliures: Plaça Jardins d'Elx, Plaça del Camp del Ferro (davant
Escola Professional), placeta de la Palmera (part nord
de la Meridiana), plaça de les Rates (per ajardinar
en abril de 1980), plaça Fernando Reyes (en Navas)
(Verd per habitant: 1/4 m2)

Sanitat: Consultori de la Seguretat Social (Ciutat d'Elx, 22)

Mercats: Plaça Massadas
Felip II/Meridiana

Esports: poliesportiu de l'Escola Professional

Locals Socials: Centre Parroquial Crist Rei (Pl. Jardins d'Elx)
Associació Veïns Sagrera (Torrealla de Montgrí/Portugal)
Biblioteca Sant Jordi (Meridiana, 314)

Sindicats i partits: PSC (Meridiana, 302-304 ent.12*)
PSUC (Martí Molins, 33)
CDC (Garrotxa, 107)
CCOO. (locals centrals de la CONC a Meridiana,
350, 354 i 356)

NOTES

(1) Aquests límits agafen parcialment part de l'autonomenat "barri" de Navas, ~~per assegurar~~ que tradicionalment són part de la Sagrera. Sobre el tema cal veure el darrer ~~apartat~~ apartat d'aquest capítol.

(2) L'augment evident és degut als enormes blocs construïts per CEVASA en la part nord del solar de PEGASO. Dades fornides per dos estudis recents al Consorci de la Documentació.

ELS VIDRES DE L'ICTINEU

La Sagrera ha patit de sempre el complex de trobar-se entre dos barris més grans i actius com són el Clot i Sant Andreu. A principi de segle l'entitat que galvanitzà el màxim d'activitats del barri era el Foment Regional, situat al número 221 del carrer principal de la Sagrera, que aixoplugava àdhuc un museu social amb 2.095 peces i 900 llibres pels volts de 1910. Entre les peces es trobaven dos vidres que havien format part de l'Ictineu, el submarí de Narcís Monturiol.

El Foment Regional, que era un ateneu obrer de l'època, s'havia fusionat amb la Unió Sagrerena, i el seu president i ànima del museu era un obrer de la fàbrica Sert, Martí Molins, que té un carrer dedicat al barri. Dispos^{ava} d'unes escoles que foren tancades després de la Setmana Tràgica "per ensenyar-se en elles doctrines ~~antit~~ contràries a Deu, a la patria i al exercit." (3) Altra entitat de l'època fou el Casal Nacionalista Sagrerenc, fundat el 1913. El Foment subsistí fins 1928, que es dissolgué i el seu museu anà a raure a un centre excursionista del carrer Conde del Asalto.

Als anys trenta eren el Casal Nacionalista Sagrerenc i l'Agrupació Artística Enllà els que donaven vida social al barri. L'edifici del Foment-Unió Sagrerena, l'antic bar conegut com a Cal Gorré, subsisteix molt transformat com a una mena de fàbrica de matalassos.

(3) "Foment Regional", març 1910 i "Enllà", gener 1934.

Entre els carrers del Coll, Filipines, Antilles i Vallès i Ribot es troba un camp, avui - abril de 1980 - ple de porqueria i deixalles, ahir camp de futbol del Fortpienc, que el l'Ajuntament va comprar després de fortes pressions de l'Associació de Veïns. Pel juny de 1975 s'entregaren més de mil signatures demanant la zona verda, pel gener de 1976 es plantà el primer arbre, per l'abril del mateix any es feu una olimpiada popular i es seguiren plantant alguns arbres, es feu cinema i es jugaren partits de futbol. Finalment, la plaça fou comprada per prop de 21 milions (els propietaris en volien 35 i varen ~~rebutjar~~ rebre) i tot resta a l'aguait de l'ajardinament.

La plaça era coneguda d'antuvi com el camp de la Pata i ara com a plaça de les Rates. Un concurs per a trobar-hi nom no ha tingut resultat. Prop de l'indret es trobava un refugi durant la guerra que s'incendià el 1937, morint-hi algunes persones.

En un costat resta en peu una antiga barraca dels guardes del camp de futbol, ocupada per una família, que espera també el destí de la plaça.

UN URBANISME TORTURAT

Arreu que es vagi, l'urbanisme sagrerenc és torturat. Carrers que es tallen sense saber on segueixen, com l'inefable Bofarull, o que són estrenyits i fangosos per un mas el destí del qual és encara incert, com el carrer Honduras, o carrers pendents del futur del Primer Cinturó de Ronda, que mai no sap ningú si seguirà com Garcilaso...

En un carrer d'urbanisme torturat, com és Costa Rica, hom troba una primera pedra d'escola pública que espera la resta. Fou posada el 9 de març de 1980, i el dia llueix una ingenua nomenclatura: Placeta de la Nova Escola Pública. Una pintada recorda el que volien els manifestants d'aquell dia: "Aquesta és la primera pedra de la nova escola pública catalana, pluralista, laica". Faltaven onze dies per a que Convergència Democràtica guanyés les primeres eleccions al Parlament de Catalunya...

Trossos de valls nuclis resten fantasmagòricament en peu, a mitjà cavall entre la Sagrera i la zona de Navas, com el carrer del Príncep, de futur enderroc, i un tros del Torrent de la Guineu que és un cul de sac on d'aleshores al 1979 servia de meublé per un proper "pub" dels molts que hi ha per la zona.

L'escola, que ^{incabam de solventar} completaria forçà les necessitats escolars del barri, que ha augmentat d'habitants considerablement els darrers anys, depen encara d'un solar ocupat per una botiga de neumàtics regentada per un membre d'UCD al Consell de Districte.

La transformació, però, que dividiria el barri definitivament en quatre trossos, és la continuació del Cinturó de Ronda pel carrer Garcilaso, ara adormida, però pendent com una espasa de Damocles sobre el barri al Pla Comarcal vigent.

Motx de quasi totes les reivindicacions i conquestes ha estat la modesta, però efectiva, associació de veïns. Fundada al 1972, assolí 45 socis quatre anys després i un miler al 1978. Instal·lada provisionalment, com tant coses al país, a uns barracons de les obres de ^{l'escola} Pegaso al nou carrer de Torroella de Montgí, publica un butlletí regularment. Els blocs de CEVASA, constructora del solar ^{vien} de Pegaso que donava a la Meridiana, on ~~vivia~~ vivien 1.180 famílies

montaren una ~~ga~~ associació de veïns que primer funcionà dins
de la de la Sagrera, però que s'independitzà al 1977.

Els terrenys esportius de l'Escola Professional , abans de l'Organización Sindical franquista, són reivindicats pels veïns en funció d'un contracte que es dissolia si plegava la CNS.

NAVAS. UN BARRI?

Pel gener de 1978 es legalitza l'associació de veïns de Navas, amb la voluntat d'actuar en un sector a cavall dels barris del Clot i de la Sagrera que consideraven abandonat i que volien que fos considerat com a barri. Si apliquem els criteris que hem fet servir per a considerar un barri com a tal - històrics, geogràfics o d'una mateixa trama urbanística, vivencials o sia de voluntat d'existir-hi -, resta clar que Navas només aconsegueix el tercer, derivat de l'abandó que trobava patia per part de les forces vives dels altres dos barris. (7)

Els límits que es fixaren els promotors de l'associació per al que qualificaren de "barriada" o "subbarri" (en el sentit de part d'un barri més gran) de Navas foren: Felip II, Mallorca, Trinxant i Múrcia. Es a dir, sectors del Clot i de la Sagrera llunyans dels centres geogràfics d'ambdós barris. El seu centre propi fou la plaça de Fernando Reyes, situada al costat de la Meridiana amb la increïble església de Sant Joan Bosco.

La barriada de Navas està caracteritzada per un conjunt tan característic com "les cases del governador", ~~petites~~ petites torres de l'Obra Sindical del Hogar que daten de 1944 i que foren inaugurades pel popular governador Correa Veghison. Edificades sobre el solar d'una antiga bòvila, són habitades per poc més de 400 veïns. En mig, un abandonat camp de les faroles ^(pels farols que hi ha) que podria ser una bonica zona verda de relació veïnal.

Altra part característica és el vell carrer de Bofarull, ~~en~~ ben propi com a un dels camins de la Sagrera, on encara s'aixeca una vella fàbrica de midó amb una solana.

Les reivindicacions més fortes de Navas han estat una regulació dels "pubs" existents, ^{l'intent de} ~~la~~ salvació d'una vella casa, la dels Mirallets, ^{que va ser} a la Meridiana, ^{canviada a Navas fins a 1978} com atenció popular, que ja és a terra, i aconseguir una zona verda a un triangle que formen els carrers Concepción Arenal, Joan de Garay i Biscaia.

(7) Altra associació de veïns que sí ha reivindicat un barri que era zona de ningú, i que reunia els tres criteris, és Fortpienc.

EL PAS DEL TEMPS (1975-80)

- L'escola Pegaso, o oficialment Príncep de Viana, s'inaugurà finalment pel curs 1977-78, i durant un temps formà part en certa manera de l'experiència d'"escoles en lluita" (juntament amb Sòller de Vilapiscina, Ferrer i Guàrdia de Ciutat Meridiana, Patronat Ribas de Vall d'Hebron), que reivindicaven bàsicament mestres triats d'acords amb els pares i no des de la Delegación del ministeri d'Educació i Ciència. Es probablement l'escola més gran de les estatals a Barcelona amb prop de dos mil alumnes i serveis bàsicament ~~per~~ ^{pels barris de} Sagrera i Sant Andreu. *D'altra banda, l'Ajuntament ha començat ja a pagar el terrenys del futur parc.*
- Com hom pot deduir fàcilment, era també el mateix local de l'esmentat Foment Regional, abans de la Unió Sagrerenco, i finalment del Casal Nacionalista Sagrerenc.
- Des del 1977 és reivindicat el tancat cinema com a ateneu popular o casal del barri. Al gener de 1978 el carrer Martí Molins, on es ~~traxx~~ troba, va ser cobert com un "túnel" de plàstic, però el vent s'endugué la idea, que formava part d'una festa reivindicativa. L'Ajuntament comprà el local finalment i era previst la seva transformació en casal per 1980 o 1981. La Sagera, com reiteradament resta dit, no disposa de gairebé cap local social.
- Al 1980 el Camp del Ferro ha estat el nom donat al carrer que durant la Segona Dictadura es digué de Matías Montero, nom del santoral fangista. També s'ha canviat Dalmacio de Mur per Vallès i Ribot. Altres noms canviats al 1939 foren els de Ferran Turné, escriptor del barri, que tornà a dir-se Pacífic; i Llobregat, que passà a dir-se del Rector Juliana - capellà de la parròquia de Crist Rei -; i Estebànez, que esdevingué Garcilaso.